

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

1949

LETNIK V. – XLIX.

10-12

VSEBINA št. 10—12: M. M. Debelakova - Deržaj: Kronika Triglava (nadaljevanje in konec), str. 225; Dr. Francè Avčin: Iz Zapadnih Alp (zaključek), str. 242; Uroš Župančič: Po robéh Prisojnika in Razorja, str. 252; Cene Malovrh: Prepadne strmali v pobočjih, str. 257; Rado Kočevar: Herlétova smer v severni steni Ojstrice, str. 267; Dr. Joža Mahnič: Po Gregorčičevih stopinjah, str. 271; Marijan Lipovšek: V težkih stenah (I. Sev. vzh. stebel Križa, II. Severna stena Štajerske Rinke), str. 277; Rado Kočevar: Ledno kladivo in njega uporaba v zimski plezalni tehniki, str. 283; Slavko Peršič: Glinščica (nadaljevanje in konec), str. 285; Stanko Mohorič: Na Zaplato in na Storžič, str. 295. — Obzor in društvene vesti: † Bruno Rotter, str. 298; Ribniška koča na Pohorju, str. 299; Alpinistični tečaj PSJ ob Boračkem jezeru v Prenj planini, str. 301; Prvi izlet planincev po partizanskih potih, str. 302; Tretje posvetovanje PSJ (Planinskega saveza Jugoslavije) na Komni, str. 303; Redna letna skupščina Mednarodne unije alp. združenj (UIAA), str. 304. — Knjige in revije: Alpinisme, str. 305; Planinar, str. 306; Češkoslovaško zemljepisno društvo, str. 306.

Planinski vestnik je glasilo Planinske zveze Slovenije. Izdaja ga imenovana zveza, urejuje pa uredniški odbor. Revija izhaja 12 krat na leto, po potrebi v snopičih po dve številki skupaj. Članki in naročila se pošiljajo na naslov: Planinski vestnik, glasilo Planinske zveze Slovenije, Ljubljana, Tabor, telef. 28-54. Tam je tudi uprava revije, ki urejuje gmotne zadeve: naročnino, honorarje, oglase, račune, razvid naslovov, reklamacije. — Tiska tiskarna Slovenskega poročevalca v Ljubljani. — Letna naročnina znaša 150 dinarjev in se lahko plača tudi v dveh obrokih po 80 dinarjev. — Tek. račun (račun revije) pri Komunalni banki v Ljubljani, štev. 6-1-93603-3.

Obliščite gostinska podjetja

glavnega mesta Ljubljane

RESTAVRACIJE:

Rio, Šelenburgova ulica
Daj-Dam, Cankarjeva cesta 4
Slavija, Gosposvetska cesta 6
Činkole, Poljanska cesta 21

GOSTILNE:

Figovec, Tyrševa cesta 13
Jadran, Miklošičeva cesta 16,
Keršič, Celovška cesta
Dolenjc, Dolenjska cesta

IZLETNE TOČKE:

Rožnik, Cankarjev vrh
Podrožnik, Pot na Cankarjev vrh

KAVARNE:

Kavarna Emona,
 Tyrševa cesta 1
Kavarna Evropa,
 Gosposvetska cesta 2
Kavarna Tabor
 Škofja ulica

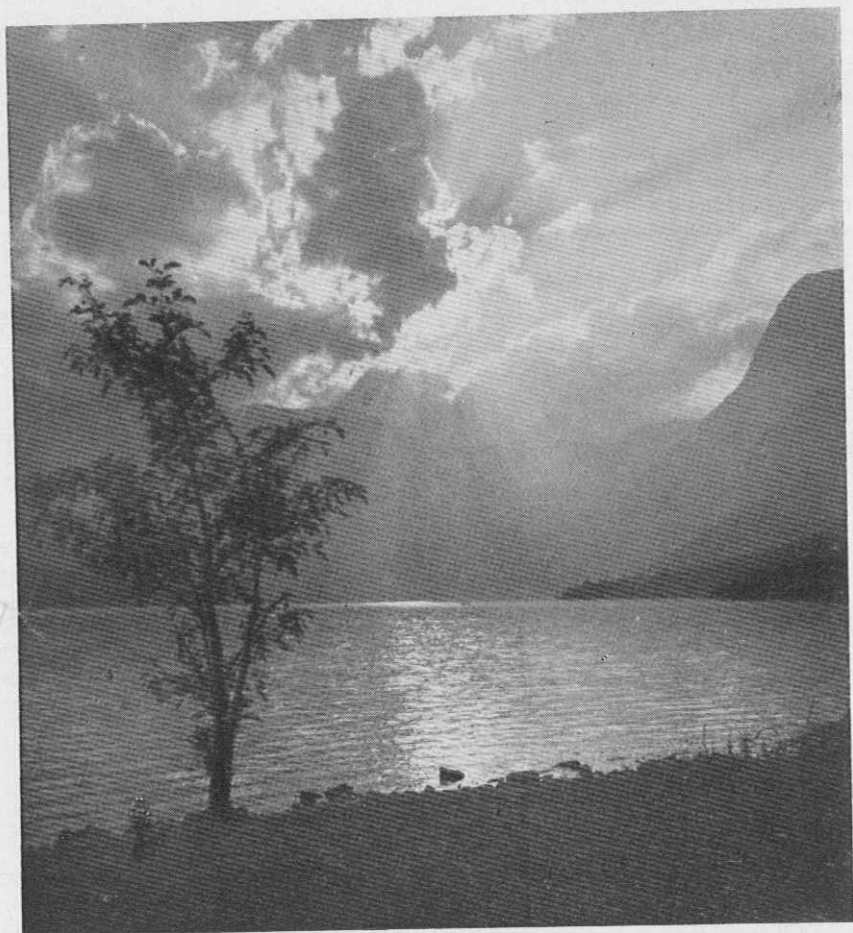
BAR:

Nebotičnik, Gajeva ulica 1
Rio, Šelenburgova ulica

SLAŠČIČARNA:

Petriček, Cankarjeva cesta

DIREKCIJA GOSTINSKIH PODJETIJ — LJUBLJANA

Večer ob Bohinjskem jezeru

Foto Janko Ravnik

M. M. Debelakova - Deržaj:

Kronika Triglava

(Nadaljevanje in konec)

1923.

V zimskih mesecih srečamo prve družbe smučarjev v triglavskih višavah; Velo polje, Zajezerska dolina, Komna so mladini neznani zimski svet, ki ga odkrivajo in vzljubijo.

V poletju je stari Aljažev stolp doživel kaj čudne reči. Njegova bela obleka ni bila všeč mladim narodnjakom, pa so prebarvali stolp z narodnimi barvami. A, barve se še niso osušile, ko so sosedge preplekali stolp v belo-rdeče-zeleno barvo. Tako se je vnel pravcati pleskarski boj, ki pa so ga bojevali le s čopiči. Okrogle luknjice v jeklenih stolpovih stenah so zelo zgovorne. SPD je napravilo konec boja s tem, da je stolpovo streho prepleskalo črno, steno pa sivo. Delo je seveda opravil A. Knafelc, ko je bil šestdesetič na Triglavu.

Dne 7. VII. sta preplezala prvič vrhnjo gmoto Triglava z zahodne strani L. Gottardi in U. Nassi iz Gorice. Plezalna smer je izpeljana na levi od izrazite grape, ki deli zahodno Triglavsko steno v dve polici.¹⁸

Dne 8. IX. je bil odkrit spomenik ruskim žrtvam ob dvojnem jezeru v Zajezerski dolini. Avstrijci so tod ustrelili dva ruska ujetnika, ki sta zbežala s Komne. Ob jezeru sta si morala izkopati grob, nato so počile puške. Da sta žrtvi dobili spomenik, je zasluga Rasta Pustoslemška. Domače tvrdke so darovale material. Na spomeniku, ki je bil izročen varstvu SPD, je napis: „Ruskim žrtvam, tu ustreljenim, Slovenski turisti. 1923“.

Oče Emanuela Kusyja je dal vzidati na kraju nesreče na Plemenicah spominsko ploščo z napisom: „V spomin Emanuela Kusy-Dubrav dne 18. IX. 1922.“¹⁹

Julija sta izvršila 18. vzpon čez severno Triglavsko steno Janez Kveder in dr. Stane Tominšek. Plezala sta po smeri, ki jo danes imenujemo „Zimmer - Jahnova“, to je z izstopom v Krnici pod Črno steno.

Avgusta pa so opravili 19. vzpon dr. Jug, Volkar in V. Kajzel. Plezali so Nemško smer z vstopno varianto, ki je zelo pomembna, ker tvori danes sestavni del smeri, ki jo imenujemo „Nemško smer“. Plezali so namreč izven Königove grape po grebenu na desni od nje in prišli v Königovo smer šele v Nemškem žlebu, kjer so po klasični smeri prečili na steber. Raz so dosegli pri Šivankinem ušesu. Sledili so grebenu do luske. Tu je bil izveden menda prvi vzpon čez lusko, torej spet varianta. Izstopno gredo so dosegli prejšnji plezalci po gredi, ki vodi na levi od luske okrog vogala do navpičnega kamina, ki pripelje tudi na prodnato

^{18 19} Hochtourist VIII., str. 416.

gredo nad žmulami. Naši plezalci so izstopili v originalnem izstopu na Kugyjevo gredo. Za vzpon sta porabila deset ur.

S to plezalno turo zaključujemo kronološko naštevaje vzponov čez severno steno Triglava. Menda so našteje vse ture, ki so bile izvršene v 17. letih do 1923. Od tega leta dalje se vzponi tako množijo, da jih ni bilo moč zbrati. Navedli bomo torej odslej le vzpone v novih smereh in važnejše variante.

1924.

Dne 7. januarja je umrl v Gradcu dr. Johann Frischauf, častni član SPD. Slovensko planinstvo mu mnogo dolguje. Za Triglavsko pogorje je Frischauf buditelj planinstva sploh, saj je na njegovo pobudo začel delovati OTC, katerega je šele pozneje izpodrinil DuOAV.

Dne 16. aprila je prispela skozi Kot družba mladih planincev. Okrog 9. ure zjutraj, ko so bili ravno pod Urbanovo špico, je zapadno kamenje prebilo mlademu planincu Antetu Lenarčiču lobanjo. Tovariši so mu nudili prvo pomoč ter ga takoj jeli spravljati v dolino, eden od njih pa je odhitel najprej v Mojstrano po pomoč. Ob 2. uri popoldne so bili spet v Klinu, ob 4. uri je prispela rešilna odprava in naložila Lenarčiča na nosila. Bil je ves čas nezavesten. Z Dovjega so ranjenca prepeljali na Jesenice, kjer je umrl ob 22. uri v bolnišnici na Savi. Pokopan je na Jesenicah.

V noči od 26. na 27. julija se je ponesrečil na Kredarici vodnik Anton Hlebanja, po domače Luksov. Dne 26. VII. je vodil čez Plemenice Stiasnyja na Triglav. Okrog polnoči se je odpravil s Kredarice domov. V temi in viharju je zašel menda preveč na rob skoka za kapelico in padel v globočino. Drugo jutro so ga našli mrtvega na melišču pod skokom. Truplo je bilo pripeljano v Mojstrano, pokopano pa na Dovjem.

Dne 20. VII. so izvršili zelo zanimiv vzpon čez severno steno Triglava dr. Jug, De Reggi, Prevec in Skok. Plezali so v spodnjem delu po nemški smeri, nato „Zimmer-Jahnovo“ do krnice pod Crno steno, od tam so prečili po isti gredi kakor Lassovi reševalci na Nemški steber in po njem nadaljevali nemško smer do Kugyjeve grede.

Dne 25. VII. je dr. Jug preplezal zahodno steno Cmira. Od Tominškove poti je zavil skozi žleb na greben med Cmirom in Begunjskim vrhom.

Dne 28. VII. je preplezal dr. Jug severozahodno steno Cmira in to po njenem zahodnem mejnem stebru, ki zre v smeri proti Aljaževemu domu. Po Aljaževem poročilu sta preplezali Cmirovo steno že pastirici Jera Petermanova, po domače Vanica, in Špela Orehovnikova. Plezali sta čez Kuhinjo na vrh. Seveda v cokljah. Sezuli sta jih le v gladkih plateh. Po tej steni sta izvedla novo smer istega leta tudi dr. Z. Mayer in K. Okretič, (OAZ 1925, str. 231).

Dne 31. VII. je ponovil dr. Jug Roessellovo smer na Rjavino. Začel je pa že pri Mecesnovcu (1926 m) in se bržčas bolj držal grebena kakor Roessell. V nemško vpisno knjigo se je vpisal kot 14.

Dne 11. VIII. se je ponesrečil v Triglavski severni steni dr. Klement Jug. Po svojih opisih plezalnih tur v Planinskem vestniku je

postal znan vsem slovenskim planincem. Kot alpinist je bil tedaj med našimi najboljšimi in ko je začel smotrno pregledovati in plezati preostale, še nerešene plezalske smeri, se je ponesrečil. Skušal je preplezati zahodni del stene, ki vrhuje v grebenu Plemenic. Šel je sam v steno in padel v prvi četrtini. Vzrok padca je pač nesreča, ki doleti lahko vsakega alpinista. Velika napaka je bila, da je bil sam, vendar ni mogoče presoditi, ali bi se bila nesreča v družbi drugače iztekla. Po štiridnevnem iskanju so ga našli njegovi plezalci tovariši. Spustili so ga na stezo Prag - Luknja, nakar so ga prenesli in prepeljali na Dovje. Dne 17. avgusta je bil pokopan na Dovškem pokopališču.

„Kdor hoče biti ponosen nase, ne sme biti majken, tudi če ne najde miru nikoli, razen ko pade.“ (Jug, Pl. V. 1925, str. 63.)

Spominu dr. Juga je bilo posvečenih mnogo publikacij. Dijaško društvo Adrija je izdalo knjigo: „Dr. K. Jug“, Gorica 1926, leta 1936 je izšla knjiga: „Dr. K. Jug: Zbrani planinski spisi, Ljubljana, Planinska matica“.

Dne 24. VIII. se je ponesrečil v Nemški smeri mlad, mnogo obetajoč alpinist Vladimir Topolovec. Ta dan je bilo odkritje spominske plošče njegovega tovariša Anteta Lenarčiča pod Urbanovo špico. V vlaku se je seznanil z Lojzom De Reggiem, plezalsko morda najsposobnejšim izmed tedanjih aktivnih plezalcev. Skupno sta šla v steno. Plezala sta brez vrvi in Topolovec, ki ni imel plezalnikov, je plezal bos. Gornji težki del stene sta plezala v nevihti. V originalnem nemškem izstopu, v žlebu za gladkimi platni, je Topolovec, ki je plezal prvi, zdrsnil in padel v Črni graben. Vzrok nesreče je bila slaba oprema in neurje. De Reggi je izplezal na Kugyjevo gredo in zaman iskal pomoči v vseh kočah. Nato je odšel po pomoč v dolino. Reševalci so zaman skušali priti v Črni graben in tako je ostalo truplo Vladimira Topolovca v Triglavski steni.

Dne 31. VIII. je triglavski župnik Aljaž blagoslovil Triglavsko steno in s tem grob mladega alpinista. Tovariši pa so vzdali pod steno spominsko ploščo z napisom: „V spomin Vladimirju Topolovcu, juristu, v avgustu 1924. JNAD Jadran - FS. Ljubljana“.

Dne 24. VIII. je preplezala Triglavsko steno prva Slovenka Nevina Rebek. V družbi S. Prevca in St. Hudnika je preplezala slovensko smer.

Dne 7. X. je bila izpeljana nova smer v severovzhodni Cmirovi steni. Smer poteka po levem mejnem rebro stene, ki je obenem severovzhodni greben Nad kuhinjo špice. Turo so izvedli A. de Reggi, H. Brandt in H. Drogenik.

SPD je tega leta kupilo Mallnerjeno kočjo pod Črno prstjo, bivšo last OTC.

Aljažev dom je obiskalo 3294, Triglavski dom pa 2521 oseb.

1925.

Dne 19. julija je bil na Triglavu „planinski dan“. Zastopniki planinskih organizacij, klubov, planinci iz raznih delov Jugoslavije so se sešli ta dan na najvišji slovenski gori. Dne 20. julija pa so se zbrali pri „Zlatorogu“ v Bohinju, kamor je prispel tudi stari triglavski

župnik Aljaž. Društva, ki se niso mogla udeležiti planinskega dne, so poslala brzojavne pozdrave.

Dne 9. avgusta so člani turistovskega kluba „Skala“ odkrili spominsko ploščo dr. Jugu. Pod Triglavom se je zbralo nad sto planincev. Plošča je iz črnega granita nosi napis: „11. VIII. 24. Dr. Klement Jug. Skala“. Pevci so zapeli „Vigred se povrne“. Dva duhovnika sta zapela „libero“ in blagoslovila ploščo. (Pl. v. 1925, str. 215). Dne 16. VIII. pa so odkrili primorski rojaki dr. Juga v Aljaževem domu spominsko sliko, portret dr. Juga, delo slikarja B. Jakca. Po odkritju so obiskali še tovarišev grob na Dovjem, naslednje jutro pa spominsko ploščo pod steno. Čez Triglavov vrh so se vrnili v Primorje.

Tega leta je SPD dokupilo svet pri hotelu Zlatorog in sezidalo novi trakt, ki ima v pritličju gospodarske prostore, v prvem nadstropju in mansardi pa devet sob. K tej stavbi je bila prizidana še ledenica in garaža.

Ob proslavi 80-letnice rojstva triglavskega župnika Jakoba Aljaža (6. VII. 1925) so sklenili njegovi prijatelji in častilci, da podpro njegov načrt: zgraditi v Vratih kapelica sv. Cirila in Metoda.

Dne 24. oktobra sta preplezala H. Drogenik in De Reggi severno-zahodno steno Rjavine iz Pekla na prvi vrh.¹

Oktobra meseca je preplezal Roman Szalay z Dunaja zahodno steno Triglava v novi smeri. Plezal je po stebru, desno od srednje grape. To je drugi vzpon čez to steno.

Obisk: Aljažev dom 3330, Triglavski dom 2345.

1926.

Dne 10. marca je umrl v Mojstrani, 82 let star, „oče“ Požganc, Janez Klinar. Požganc je kakor Aljaž zrasel s slovenskimi napravami na Triglavu, njegovo ime je nerazdružljivo povezano z delom SPD na Triglavu in v njegovih severnih plateh. Pesem Požgančevega kladiva je skozi tri desetletja zvenela v triglavskih pečeh, v pobočjih Cmira, Rži in Kredarice. Naj ne bo pozabljeno Požgančevo ime! Kdor obiše na Dovjem Aljažev grob, naj stopi še do Požgančevega.

Dne 15. VIII. je bila izpeljana zanimiva izstopna varijanta nemške smeri po družbi Debelakova, Jesihova, Guerra, dr. S. Tominšek. Iz Nemškega žleba so plezali do Triglavskega okna in skozenj dosegli krnico pod Črno steno. Izstopili so kakor Lassovi reševalci.

Dne 6. septembra sta Georg Kugelstätter in Hans Unger preplezala novo smer v Triglavski steni. Smer nosi ime „Bavarska smer“. Je to idealna in najbolj direktna zveza v Nemškem stebru, kjer se združi z Nemško smerjo. Obe skupaj tvorita skoraj ravno črto od vznožja do Kugyjeve grede. Bavarska smer je ponekod izredno težavna.

V začetku novembra je poplava Save Dolinke prizadejala ogromno škode. Tudi Bistrica je hudo narasla, da nihče ni pomnil take. Peričnik pa se je preselil v staro strugo, kjer je tek el do leta 1886.²

Obisk: Aljažev dom 2799, Triglavski dom 1959.

¹ HT VIII. 327.

² Pl. v. 1926, str. 288.

1927.

Dne 24. februarja si je župnik Aljaž zlomil nogo v stegnu. Zdrsnil je na poledici. Legel je in ni več vstal. Hrabro je prenašal vse težave in bolečine. Določil je svojo oporoko in vse potrebno za primer smrti. Dne 1. maja je sporočil Planinskemu vestniku poslovilne besede:³

„Poslavljam se s tega sveta. Srečnega se čutim, da bo moje truplo počivalo med planinskimi tovariši in v zemlji, ki sem jo tako ljubil. Poslavljam se pa tudi od vseh planincev in čitateljev Planinskega vestnika ter želim, da bi se planinstvo pri nas vedno bolj razširjalo.“ Dva dni nato, dne 3. maja, je izdihnil naš blagi triglavski župnik. Pogreb je bil tak, kakršnega je zaslužil. Duhovščina, planinci, glasbeniki in njegovi občani so ga spremili k počitku. Pokopan je na Dovjem ob vhodu v zakristijo. Ime triglavskega župnika je z zlatimi črkami zapisano v skalnato lice očaka Triglava in dokler stoji Triglav, dokler bo utripalo slovensko srce, bo živelo Aljaževo ime.

„Triglavski župnik, ljubil si višine,
Po njih si romal, molil, pesmi pel,
Premnogo src za njih lepoto vnel,
Zdaj ti hvaležno hranijo spomine.“

(O. Zupančič)⁴

Dne 16. junija sta M. M. Debelakova in E. Deržaj prva sestopila čez Triglavsko steno po slovenski smeri. Stena je bila v žlebovih in kaminih še globoko zasnežena. Istega dne sta izpeljala Jože Čop in dr. S. Tominšek lepo smer v zahodnem delu Triglavske stene, kjer je iskal že dr. Jug prehod. Plezala sta po grapi, ki jo imenujejo danes Jugu na čast „Jugova grapa“ in iz nje dosegla čez steno desno od grape Plemenice. Tako je zahodni del Triglavske stene zgubil nimbus nepristopnosti.

Dne 26. junija sta preplezala Herbert Drofenik in V. Križaj severovzhodni greben Urbanove špice. Pristopila sta iz Kota.

Dne 27. junija sta ista dva gornika preplezala severno steno Rjavine.⁵ Tam, kjer vodi danes zavarovana pot, sta steno preplezala že leta 1925 Lojze de Reggi in H. Drofenik. Obe smeri se združita v gornjem delu.

Dne 28. junija sta Debelakova in Držaj preplezala v novi smeri zahodno steno Triglava, od Planje na vrh. Smer poteka na levo od srednje grape.

Dne 29. junija sta ista dva alpinista preplezala južno steno Triglava, ki do tedaj še ni bila preplezana. To je steno od Prodov na vrh. Vstop je pri kaminu ob stezi na Triglavsko škrbino. V ospredje plezalskega zanimanja je stopil osrednji del Triglavske stene, to je, Tri-

³ Pl. v. 1927, str. 122.

⁴ Pl. v. 1935, str. 195. Besede Otona Zupančiča so vklesane v spominsko ploščo Aljažu na Šmarni gori.

⁵ „Naš Alpinizem“, str. 200.

glavski steber, ki ga loči Črni graben od Nemškega stebra in Jugova grapa od zahodnega dela stene. Že Klement Jug je iskal vstopne možnosti. Z Volkarjem sta bila na vstopni polici, vendar je Jug prezrl pravi vstop. Drugi, ki je posebno vneto ogledoval mogočni steber iz Nemške smeri, je bil Lojze de Reggi. Tega leta je hotel vanj, pa ga je dohitela smrt na Šmarnogorski Grmadi, dne 6. novembra 1926. Dejansko sta se lotili stene dve moštvi, eno nemško, drugo slovensko. Ne da bi vedeli drug za drugega, so iskali in določili iste prehode in isto smer. Obe moštvi sta vstopili pri istem vstopu in dosegli po kaminih stolp ter po prečnici za stolpom plezali brez vsakega prečjenja v levo naravnost čez odprto steno kvišku do skale pod veliko preveso.

Prva nemška družba se je prvič vrnila po brezuspešnem prizadevanju, da bi izplezala preveso na levi po žlebiču tam, kjer je bila kasneje izpeljana skalaška smer. Druga, slovenska družba, je dosegla preveso vrh gladkih plati dne 5. julija. V njej se je prvemu plezalcu primerila nesreča, ker se mu je odlomil klin, ki ga je rabil mesto stopa. Zaradi padca sta se plezalca vrnila. Štirinajst dni nato je nemška družba spet poskusila srečo v isti smeri, torej v desnem koncu plati. Doletela ju je ista nesreča. Szalay je padel iz prevese. V obeh primerih sta odnesla plezalca le težje poškodbe, ker so plati gladke. Obe družbi sta kasneje še enkrat šli v steno, a ju je sneg in neurje prisililo k sestopu. S temi poskusi je bil dan znak za splošni naskok na Triglavski steber.

Dne 26. julija je bila prvič preplezana stena Velikega Draškega vrha (2243 m). Preplezala sta jo Danilo Martelanc in Tone Banovec. Smer poteka v glavnem v veliki depresiji sredi stene.

Dne 18. septembra je bil odkrit Aljažev nagrobni spomenik na dovškem pokopališču. Spomenik je zgrajen po načrtu prof. Vurnika. Nad nastavkom iz črnega granita, v katerega je vklesano Aljaževo ime, je plošča iz nabrežinskega marmorja z verzom Silvina Sardenka:

„Vsako jutro v zarji novi
naši zažare vrhovi,
čakajo, kdaj prideš spet,
ki si jim bil varuh svet:
naš triglavski kralj Matjaž,
župnik z Dovjega — Aljaž.“

Obisk: Aljažev dom 3923, Triglavski dom 2720.

1928.

Dne 8. januarja je bila ustanovljena Triglavska podružnica SPD v občini Dovje - Mojstrana. Dne 1. julija je bila izpeljana „Vzhodna smer“ v Triglavski steni, ki poteka vzhodno od Slovenske smeri. Plezalci so bili M. Frelih, R. Poženel in J. Cebularjeva.⁶

Dne 7. julija sta Deržaj in Debelakova preplezala severno steno Kanjavca. Po žlebovih proti Doliču so steno že preplezali Trentarski lovci. Steno sta preplezala iz Zadnjice do vrha.

⁶ „Naš Alpinizem“, str. 167.

Dne 16. julija sta Pavla Jesihova in Miha Potočnik preplezala severno steno Debele Peči iz Krme. To je prvi vzpon čez to steno. Smer poteka po snežnem stebri, ki loči severno od severozahodne stene.⁷

Dne 22. julija sta Mirko Kajzelj in Herbert Drofenik izvedla prvi vzpon čez severno steno Malega Draškega vrha.⁸

Dne 29. julija je bila blagoslovitev Ciril - Metodove kapelice v Vratih. Leta 1925 je sklenil „Aljažev klub“, da uresniči dolgoletno Aljažovo željo. Kapelica je sezidana po načrtu arhitekta Ivana Vurnika. Prvotni načrt je izdelal Vurnikov oče. To bi bil majhen panteon, a ker bi bila stavba predraga, ta načrt ni prišel do uresničenja. Kapelica, izdelana po načrtu Vurnika ml., stoji na malem umetnem holmu. Tloris ima obliko romba, zidovi so iz rezanega kamna. Streha je zaradi okoliša potisnjena v strmi stolp, tako da meri vsa stavba skoraj 14 metrov. Notranjost krasi delo slikarke Helene Vurnikove. K blagoslovitvi te kapelice je prišlo nad 500 ljudi v Vrata. Aljažev zbor z Dovjega je zapel staroslovensko mašo. Blagoslovitev je izvršil ljubljanski škof dr. A. Bonaventura Jeglič, spominski govor je imel dr. Fran Tominšek.

V dneh 31. julija do 2. avgusta sta Pavla Jesihova in Milan Gostiša izvedla novo smer v severni steni Draškega vrha. Smer poteka zahodno od prve smeri po globoki prepoki, ki sega skoraj do vrha.⁹

Prihodnje leto je bila preplezana še stena Tošca in s tem zaključen naskok na stene v Krmi, ki so bile privlačne posebno za prve osvajalce.

V dneh 27. in 28. avgusta je bila preplezana vzhodna plena Triglavskega stebra. Joža Čop, Miha Potočnik in dr. Stane Tominšek so prečili iz Nemške smeri v Črni graben. Tako je prvič krenilo živo bitje v Črni graben, ki je vključil vase mladega Topolovca. Plezalci so našli ostanke obleke in opreme. Od Črnega grabna so plezali po vzhodni steni Triglavskega stebra. Potreben je bil bivak. Prenočili so pod „Ladjo“, gladko, navpično krmoljo v vzhodnem razu stebra. „Ladja“ je eden najtežavnejših detajlov v Triglavski steni. Plezalci so naredili smeri ime „Gorenjska smer“. S tem je bila prvotna zamisel smeri čez steber rešena v gornji tretjini.

Obisk: Aljažev dom 4082, Triglavski dom 2766.

1929.

Na Komni so dobili vrhovi prve smuške obiske.

Junija so pristopili na Rjavino iz Krme J. Čop, dr. St. Tominšek in M. Potočnik. Sledili so veliki grapi nad lovsko kočjo v Spodnji Krmi in čez melišča in skrotje dosegli zahodni vrh Rjavine.¹⁰

Dne 21. julija se je smrtno ponesrečil v Triglavski steni Vincenc Habe, uradnik iz Ljubljane. Plezal je nenavezan. Blizu izstopa iz Slovenske smeri je padel. Podrl je Viktorja Vreža iz Kranja, ki je plezal za njim. Tudi ta je padel, vendar se je večkrat ujel in odnesel le težje poškodbe. Vincenc Habe se je ubil. Ker je bilo tega dne vse polno

⁷ HT VIII., str. 345.

⁸ „Naš Alpinizem“, str. 208; HT VIII., str. 344. ⁹ str. 209; HT VIII., str. 343.

¹⁰ „Naš Alpinizem“, str. 212.

plezalcev v steni, so prihiteli iz raznih strani na pomoč in nudili prvo pomoč Vrežu. Ponoči so prišle rešilne odprave in spravile oba, mrtvega in ranjenega, v dolino. Ranjenec je bil prepeljan v Kranj, Habetovo truplo pa v Ljubljano.¹¹

P. Jesihova in M. Gostiša sta preplezala severno steno Tošca, zadnjo, še nepreplezano steno nad Krmo. Smer poteka v dveh zankah v vpadnico vrha.¹²

Ista dva plezalca sta tega leta poskušala izvesti smer čez Triglavski steber, a sta se vrnila zaradi slabega vremena.

Dne 5. avgusta je našel R. Rudolf iz Ljubljane v južnem pobočju Triglavskega vrha damski klobuk in raztresene človeške kosti. Planinski vestnik poroča (1929, str. 215): „R. Rudolf je bil namenjen iz Aleksandrovega doma po Kugyjevi poti na vrh; ker pa je tedaj lezlo na vrh več sto italijanskih alpincev, ki so prožili kamenje, se je g. Rudolf umaknil iz zaznamovane poti na desno in tako naletel na zagonetne kosti. Zbral jih je, se vrnil in jih blizu Aleksandrovega doma pokopal.“ Oskrbnica se je spomnila, da je prišla pred leti ponoči v dom družba primorskih Slovencev z dvema damama. „Družba se je nekam čudno vedla in je pravila, da je za njo zaostala še ena dama, ki je popolnoma onemogla in v svoji trmi ni hotela nadaljevati poti. Ko se je oskrbnica ponudila, da jo gre z njimi iskat, so to odklonili, češ, da je dama ali že mrtva ali pa se je zatekla k italijanski baraki na Zaplanji.“

Od 9. do 14. avgusta sta P. Jesihova in M. Gostiša preplezala ves Triglavski steber.¹³ Ker je bila medtem že izvedena smer čez gornji del stebra, je ostal problem le še spodnja polovica. Zloglasno preveso, ki sta jo obšla s prečino v levo po nekem žlebičku do velike prevese. Ta prečina je zelo izpostavljena in težka. Od belih plati nad preveso sta v loku obšla vzhodni raz stebra in prišla na Gorenjsko smer. Pn njej sta nadaljevala vzpon do izstopa.¹⁴ Zaradi slabega vremena sta bivakirala štirikrat v steni. Zadnji dan so jima prišli tovariši do Ladje na pomoč.

Gorenjska in Skalaška smer (to je smer po spodnjem delu stebra) tvorita v kombinaciji gotovo najlepšo smer v Triglavski steni. Smer poteka od vznožja pa do vrha po stebru, ki dominira sredi orjaške stene. Kombinacija teh dveh smeri naj bi nosila ime „Triglavska smer“. Originalni smeri, izvedeni po sledi prvih plezalcev, obdržita seveda svoje ime.

Dne 1. septembra sta se smrtno ponesrečila v Triglavski steni Herbert Brand, poslovodja pri Oil Standard Company v Ljubljani, in absolvent eksportne akademije Ernest Bračič iz Celja.

Dne 5. in 6. septembra sta preplezala raz Triglavskega stebra dr. Karl Prusik in Roman Szalay z Dunaja.

Neutrudljivi Knafelc je „popravil“ Peričnik. To se pravi, usmeril ga je spet v strugo, kjer je tekkel od leta 1886 do 1926. V strugi, kjer

¹¹ Pl. v. 1928, str. 215.

¹² HT VIII., str. 342; NA, str. 210.

¹³ Pl. v. 1930, str. 11; HT VIII., str.

¹⁴ HT VIII., str. 335; NA, str. 173.

je tekel pred letom 1886 in po 1926, pa je bil slap za nekaj metrov nižji in voda ni padala tako lepo prosto kakor pri prejšnji strugi, temveč se je porazgubila po steni. S Knafelčevim popravilom je postal spet 52 metrov visok.¹⁵

Tega leta je bila ustanovljena podružnica SPD v Gorjah.

1930.

Dne 12. junija je prišla v Triglavski dom družba 16 nemških alpinistov. Med njimi širi dame. Trije: Heinz Müller iz Kölna, njegova zaročenka in Erwin Lüdecke, so se vpenjali z ledenika proti grebnu, torej po stari, klasični smeri Triglava na vrh z ledenika. V kaminu, ki vodi proti grebenu, je padel prvi plezalec Müller in potegnil s seboj Lüdecka. Dama ni bila navezana in je tako ostala na svojem mestu. Müller je bil mrtev, Lüdecke težko ranjen. Dne 13. julija so ju spravili tovariši v Triglavski dom, dne 14. julija pa ju je prenesla rešilna odprava v Mojstrano. Dne 15. julija je bil Lüdecke prepeljan z rešilnim avtom v ljubljansko bolnišnico, Heinz Müller pa je bil pokopan dne 17. junija na dovškem pokopališču.¹⁶

Dne 27. junija so S. Hudnik, S. Predalič in Dana Kuraltova preplezali severozahodno steno Draškega roba, to je roba med Debelim vrhom (1960 m) in Malim Draškim vrhom (2132 m).¹⁷

Dne 25. in 26. julija sta P. Jesihova in M. Gostiša preplezala Triglavsko steno v smeri, kjer se je ponesrečil dr. Jug. Stena nosi zdaj ime „Jugov steber“. Prvo smer po tem stebru sta izpeljala leta 1927 Čop in Tominšek. To smer so imenovali v „Našem alpinizmu“ smer „po Jugovi grapi“, smer Jesih-Gostiša pa „Jugovo smer“.

Dne 26. julija je mlada podružnica SPD v Gorjah izročila prometu novo nadelano pot čez stene Pokljuške luknje na Pokljuko. Steza, ki je izpeljana iz Gornjega vrtca, vodi v drznih galerijah na rob stene in tvori tako najkrajšo zvezo iz Krnice k Mrzlemu studencu.

Istega dne je bila vzdana pri vstopu v Slovensko smer spominska plošča Vinku Habetu, ki se je ponesrečil prejšnje leto pri izstopu iz Slovenske smeri. Spominska plošča nosi napis: „21. VII. 1929 se je v tej steni smrtno ponesrečil naš sokolski brat in prijatelj Vinko Habe. V njegov spomin smo vzdali ob obletnici smrti ploščo bratje in sestre Sokola I. v Ljubljani ter njegovi prijatelji.“

Dne 19. avgusta so J. Čop, M. Potočnik in dr. St. Tominšek preplezali zvezno varijanto med Skalaško smerjo in smerjo OAK. Tam, kjer zavije Skalaška smer na levo proti vzhodnemu razu stebra, jo zapusti zanimiva varijanta in preči na desno. Ko prekobali dva žleba, vede poševno kvišku k severozapadnemu razu stebra, kjer se združi s smerjo OAK.

Dne 14. septembra je bila otvoritev prve italijanske gorske kočice v Triglavskem pogorju. Società Alpina delle Giulie je postavila s pomočjo vojne uprave leseno kočico na Doliču pod Kanjavcem. Koča je dobila ime po znanem italijanskem alpinistu Rifugio Napoleone Cozzi.

¹⁵ Pl. v. 1930, str. 118. ¹⁶ Pl. v. 1930, str. 190.

¹⁷ NA, str. 174.

SPD je imelo tega leta vodniški tečaj na Jesenicah.

Zaradi naraščajočega obiska gora v zimskih mesecih je SPD začelo oskrbovati triglavske koč v času od 1. marca do 1. maja. Tako Staničevo koč in Kočo pri triglavskih jezerih. Triglavski dom pa je sprejel smučarje v velikonočnem tednu.

SPD je zgradilo novo ledenico pri Aljaževem domu.

Dne 23. julija so izvedli J. Čop, dr. M. Potočnik, dr. St. Tominšek in M. Frelj plezalno smer v Triglavski steni, ki so ji dali ime „Zlatorogove steze“. Od poti čez Prag pa tja do Plemenic so izpeljali steze, deloma res po skritih kozjih prehodih, a večinoma po krasnih plezalnih smereh in prečinah, ki so jih v posameznih delih pregledali in preplezali že preje. „Zlatorogove steze“ so poleg „Triglavske smeri“, to je kombinacija Skalaške in Gorenjske smeri, gotovo najlepša in najbolj instruktivna pot, ki jo je plezalec izvedel v tej veliki steni.¹⁸

Dne 6. avgusta so M. Kajzelj, H. Drofenik in Aleksić preplezali severo severozahodno steno Nad Kuhinjo špice.

Dne 11. avgusta sta preplezala dva nemška alpinista severovzhodni greben Nad Kuhinjo špice od prodov za Cmirom na vrh in dalje na vrh Cmira.¹⁹

Dne 29. avgusta je bila v Ljubljani premiera nemega filma „V kraljestvu Zlatoroga“. Libreto sta sestavila Juš Kozak in predsednik „Skale“, prof. Janko Ravnik. Film prikazuje Triglavsko pogorje, gledano s poti treh planincev, ki romajo v svetle višave. Prvi slovenski gorski film, plod požrtvovalnega dela Skalašev, je bil prikazan tudi v zamejstvu.

SPD je priredilo v zimskem času več smučarskih tečajev v Bohinju in pri Staničevi koči, da s tem poveča zimski obisk koč. Od 26. marca do 4. aprila je bil pri Staničevi koči tečaj za zimske vodnike. Udeležilo se ga je šest domačinov.

Poleg običajnih gradbenih popravil je dobil tega leta „Zlatorog“ novo verando. Izpeljane so bile zimske markacije od Mojstrane skozi Krmo k Staničevi koči in dalje pod Ržjo čez Prode, Konjsko planino, Velsko dolino, Hribarice v dolino Zajezeram ter čez Stapce in Fužinarske planine v Bohinj.

V Bohinjski Srednji vasi je bila ustanovljena Bohinjska podružnica SPD.

1932.

Od leta 1932 do 1935 so bili smučarsko obiskani vsi vrhovi južno od Hribaric oziroma severno od Fužinarskih planin.

Dne 14. julija se je ponesrečil na Komarči vseučiliški profesor, botanik Fran Jesenko. Ni padel globoko, vendar so bile poškodbe smrtno. Planinci, ki so prišli mimo, so obvestili rešilno odpravo, ki je spravila dr. Jesenka v dolino. Umrl je 14. julija v ljubljanski bolnišnici. Dr. Jesenko je bil botanik svetovnega slovesa. S posebno ljubeznijo in vnemo se je zazemal za Triglavski narodni park.

¹⁸ Pl. v. 1933, str. 259.

¹⁹ Gebirgsfreund 1932, str. 88.

*Letos so se naši
vodilni politiki po-
vzpeli na Triglav.
V srednji vrsti od
desne: dr. Marjan
Brecelj, Boris Ki-
drič, Edvard Kar-
delj*

Dne 7. avgusta je bila blagoslovitev prve gorske kočice na Komni. Mlada Bohinjska podružnica je sezidala prijazno „Kočo pod Bogatinom“ na planini na Kraju. S tem je postala samotna Komna dostopna tudi planincem izletnikom in številnim smučarjem. Kočo je izročil prometu načelnik bohinjske podružnice, A. Hodnik, z lepim govorom.

Dne 9. avgusta se je ponesrečila pod Malim Triglavom Bogomila Smerke. V žlebu, kjer zavije nadelana steza proti grebenu Malega Triglava, jo je zadelo v teme zapadno kamenje, sproženo po planincih, ki so hodili pred njo. Omahnila je s steze v žleb. Prenešana je bila v Triglavski dom, a izdihnila je že med prenosom. Rešilna odprava jo je prenesla na Dovje, kjer je bila 11. avgusta pokopana.²⁰

²⁰ Pl. v. 1932, str. 183.

Dne 11. avgusta je bil blagoslovljen nagrobni spomenik Heinza Müllerja, ki se je smrtno ponesrečil 12. julija 1930 pod Triglavskim grebenom. Spomenik so mu postavili gorski tovariši

Dne 8. julija sta Uroš Župančič in France Ogrin preplezala zahodno smer v Triglavski steni. Smer poteka ob markantnem kamninu, ki prereže strmo gmoto stene in je odrinjena proti Stenarju. Izstop je je na Plemenicah.²¹

Dne 12. julija je preplezal Uroš Župančič, novo smer v steni Čmira. Smer se drži grape, ki poteka v vpadnici vrha in privede prav na vrh.

Dne 16. julija sta izpeljala novo smer v severozahodni steni Nad Kuhinjo špice S. Aleksić in N. Lunder. Prvič je bila ta stena preplezana leta 1931. Smer poteka po levem majhnem stebru do vrha Nad Kuhinjo špice (2254 m).²²

Dne 18. julija je odšel 18 letni Marjan Grebenc z vrstnikom po Tominškovi poti proti Triglavu. V strmali onkraj okenca je zdrsnil na zavarovani stezi in padel v globočino žleba. Planinci, ki so bili v bližini, so odhiteli po pomoč v Staničevo kočo. U. Župančič in vodnik Lojze Rekar sta nato plezala k ponesrečencu, ki pa je bil mrtev. Rešilna odprava je spravila truplo v dolino. Dne 29. julija je bil Grebenc pokopan v Ljubljani.

Dne 13. avgusta se je ponesrečil pri trganju pečnic pod Tičarico Dušan Gorup iz Maribora. Pokopali so ga v Srednji vasi.

TK Skala je začela graditi svoj dom na Rjavi skali nad Bohinjskim jezerom. Smuški svet pod Šijami in Voglom je privabljal vedno več smučarjev, ki so zasilno prebivali po stanovih in lovskih kočah. Tako je bila gorska koča v tem predelu res potrebna.

Obisk: Aljažev dom 3264, Triglavski dom 2637.

1934.

Od 17. do 21. aprila je bil v dolini Zajezeram zimskoalpinistični tečaj za vodnike pripravnike. Tečaja se je udeležilo 22 pripravnikov.

Julija je obiskal vrh Triglava planinski bataljon pod vodstvom podpolkovnika Milana Popoviča. Pet sto vojakov je stalo tega dne na vrhu našega očaka in iz pet sto grl je zaoril trikratni klic preko triglavske planote. Bataljon je pristopil s Pokljuke, mimo Konjščice k Aleksandrovcu domu in od tod po stari klasični poti na vrh. Vrnil se je po isti poti.²³

Dne 19. avgusta je Sokol-Matica, Maribor odkril nagrobni spomenik Dušanu Gorupu, ki se je ponesrečil prejšnje leto na Tičarici.

Istega dne je bila slavnostna blagoslovitev novega Skalaškega doma na Voglu, ki stoji na Rjavi skali v višini 1540 m. Skalaši so zgradili lični dom v glavnem iz dohodkov filma „V kraljestvu Zlatoroga“. Načrt je napravil ing. arh. Herbert Drogenik, ki je vodil tudi gradnjo. Otvoritveni govor je imel častni predsednik Skale, prof. Janko Ravnik.

²³ Pl. v. 1935, str. 187. ²¹ Pl. v. 1934, str. 176. ²² Pl. v. 1935, str. 344.

Z domom na Voglu je dobilo zimsko planinstvo lepo zvezo od Komne do Spodnjih Bohinjskih gora. Smučarjem je s to kočjo omogočena tura od kočje do kočje iz Mojstrane do Bohinja. Okolica Skalaškega doma ima lepa smučišča, dom je lahko dostopen tudi od Sv. Janeza v Bohinju.²⁴

Dne 22. septembra sta A. More in T. Dovjak izpeljala „Najzahodnejšo smer“ v Triglavski steni. Smer poteka med zahodno smerjo in zapadnim robom stene ter izstopa na Plemenicah.²⁵

Dne 23. septembra so dr. G. Guckler, A. More in T. Dovjak preplezali „Najvzhodnejšo smer“ v Triglavski steni. Do Belih plati je enaka s Slovensko smerjo, saj imenujemo vse dostope do Belih plati tako in ti so bili preplezani takoj po vojni v vseh možnih variantah. Odtod ta Najvzhodnejša smer drži na levo po gredah stebra med to in Vzhodno smerjo. Smer doseže rob stene pod najbolj levim vršcem stene.²⁶

SPD je popravilo in obnovilo Orožnovo kočjo. Sklenilo je tudi, da zgradi velik dom na Komni.

Obisk: Aljažev dom 3024, Triglavski dom 3003.

1935.

Od 22. do 27. januarja je bilo na Pokljuki tekmovanje za vseslovensko prvenstvo v smučanju. Na sporedu je bilo tekmovanje v stafeti 5 × 10 km, tek na 18 km ter smuk in slalom. Skoki so bili v Planici. Čehi so si priporili prvenstvo v klasični kombinaciji, Slovenci pa v alpski kombinaciji.

Dne 10. aprila je umrl dr. Henrik Tuma (1858 — 1935). V Triglavski kroniki moramo zabeležiti nenadomestljivo izgubo našega alpinista — prvaka, ki je bil vodja slovenskega alpinizma in alpinistike. Imenoslovje Triglavske skupine pove, koliko dela in časa je žrtvoval dr. Tuma našemu Triglavu. Da je bil dr. Tuma prvi slovenski alpinist, ki je preplezal Triglavsko steno, smo že povedali v zgodovini iz leta 1910. (O življenju in delu dr. Tume glej: Pl. v. 1928, str. 238; Pl. v. 1933, str. 152; dr. H. Tuma: „Pomen in razvoj alpinizma“, Ljubljana 1930 ter dr. H. Tuma: „Iz mojega življenja“, Ljubljana 1937).

Dne 12. in 13. julija je mladi kralj Peter II. obiskal Triglavsko pogorje. V spremstvu ing. Dimnika in vodnika L. Rekarja je prišel skozi Krmo do Staničeve kočje, kjer je prenočil. Drugi dan je sestopil čez Prag v Vrata in si ogledal Peričnik.

Dne 14. julija je SPD proslavilo 40-letnico Orožnove kočje pod Črno prstjo. Mašo je daroval prof. J. Mlakar. V obširnem govoru je predsednik SPD, dr. Pretnar, orisal pomen obletnice prve slovenske postojanke v Julijskih Alpah in naših gorah sploh.

Od 20. do 30. avgusta je bivala na Malnerjevi koči prva dijaška počitniška kolonija mladinskega odseka SPD. Odslej je Malnerjeva kočja last mladih članov SPD, ki prihajajo vsako leto na počitnice v to postojanko. SPD jih tudi gmotno in denarno podpre.

²⁴ Skalaški dom na Voglu je bil požgan leta 1942.

²⁵ OAZ 1936, str. 129.

²⁶ Pl. v. 1934, str. 375.

Od 3. do 6. oktobra je bil v Vratih del vodniškega tečaja in sicer praktične vaje v plezanju in reševanju. S tem je bil zaključen ta največji tečaj za vodnike, ki je trajal od leta 1933. V Vratih so bili aspiranti iz Julijskih Alp, štirinajst po številu. Vodniki so položili skušnje 21. do 23. novembra v Ljubljani. Iz Triglavskega pogorja so postali izprašani vodniki: Alojzij Stros iz Stare Fužine; Alojzij Rekar iz Radovne; Franc Štrca iz Bohinjske Bistice; Jože Jakelj, Janez Brojan in Armin Grad iz Mojstrane ter France Škantar iz Ribičevega laza.

Osrednje društvo SPD je dogradilo in spravilo pod streho velik Dom na Komni. V kočo pri triglavskih jezerih je bil vpeljan vodovod, v sobe pa postavljene peči.

Obisk: Aljažev dom 3711, Triglavski dom 3480.

1936.

Pozimi je plaz zasul staro lovsko kočo v Gornji Krmi, ki je desetletja služila za zavetišče planincem, smučarjem in nosačem. Koča je bila kasneje popravljena.

Dne 11. aprila je skupina smučarjev pristopila iz Krme proti Kredarici. Zaradi neurja in težkih prilik je bil vzpon izredno težak. Člen te družbe, Stanko Dolhar, pasar iz Ljubljane, je umrl od izčrpanosti. Reševalci so ga prenesli na Kredarico, in naslednji dan v dolino.²⁷

Dne 10. maja je Uroš Župančič preplezal v pomladanskih prilikah Triglavsko steno v kombinirani smeri po Nemški grapi do Triglavskega okna, a ker sneg ni segal vanj, se je vrnil in prečil v Slovensko grapo in po Slovenski smeri izstopil na robu stene.²⁸

Dne 19. julija je bila slavnostna otvoritev Doma na Komni. Dvónadstropna, zidana stavba stoji na Vrheh (1520 m), na robu Komne nad Ukancem. Dom je zgrajen po načrtih ing. Naceta Perka in pod nadzorstvom ing. arh. Borisa Kobeta. Oprema doma je udobna in pripravna tudi za razvajenega letoviščarja. Začetne težave z vodo so bile kasneje odstranjene in urejene.²⁹ Ob ogromni udeležbi planincev, domačinov, zastopnikov planinskih organizacij itd. je daroval mašo kanonik dr. Zupan, nakar je sledila blagoslovitev doma. Predsednik SPD dr. Pretnar je imel govor, v katerem je poudarjal pomen zgradbe za zimsko planinstvo in smučarstvo.

Dne 24. julija so odšli štiri skavti, Savo Domicelj, Egon Lettner, Dušan Vodeb in Miran Cizelj v Vrata. Dne 25. julija so plezali v dveh skupinah Skalaško smer. Domicelj je plezal kot drugi za Lettnerjem. Ko je prišel do prvega, se je ta oprostil varovanja in se pripravil na plezo. Tedaj se je Domicelju odtrgala skala, padel je in potegnil nepripravljenega prvega za seboj v globočino. Nesreča se je primerila nad prvimi ploščami in sicer nad najtežjim mestom. Obležala sta mrtva na vstopni grapi. Domicelj nekoliko više v kaminu ob vstopnem stolpu. Reševalci so spravili trupli v dolino. Prepeljana sta bila v Maribor, kjer sta tudi pokopana.

²⁷ Pl. v. 1936, str. 154.

²⁸ Pl. v. 1938, str. 69.

²⁹ Dom je bil med osvobodilno vojno požgan in do leta 1948 obnovljen.

Dne 9. avgusta je odšla iz Aljaževega doma šestorica mladih alpinistov iz Celovca. Plezali so v treh moštvih po nemški smeri. Eno moštvo je plezalo Bavarsko smer. Pod vrhom, blizu izstopa je Pfennig zavil nekoliko proti desni in se zapletel v previse, kjer je omahnil ter potegnil Schwarza za seboj v žleb pod izstopom. Schwarz je obležal v krajni zevi snežišča in odnesel le težje poškodbe. Pfennig je bil mrtev. Tovariši, ki so tačas plezali po Nemškem stebru, so opazili nesrečo in odhiteli na Kredarico po pomoč. Rešilna odprava je odnesla prihodnji dan oba ponesrečenca, po Zimmer-Jahnovi in po Slovenski smeri v dolino. Pfennig je pokopan na Dovjem.³⁰

Dne 13. septembra je kanonik dr. M. Opeka blagoslovil kapelico sv. Antona na Pokljuki, ki stoji na prijaznem zelenem rebbru nad vasico letoviščarskih hišic na Goreljku.

Osrednje društvo SPD in Bohinjska podružnica sta oskrbeli nove zimske markacije križem Komne in v dolini Zajezeram. Triglavsko podružnica je opustila zimsko oskrbo koč na Zasipski planini.

Obisk: Aljažev dom 3015, Triglavski dom 2866.

1937.

Marca je zmrznil na Velem polju hrvaški smučar Vukosavljev.

Dne 26. aprila je umrl Alojzij Knafelc, star 78 let. Naj ne bo pozabljen „ata Knafelc“, ki je toliko let gospodaril v Zajezerski dolini. Njegove markacije bodo še zanamcem kazale pot na našo sveto goro in križem po slovenskih gorah in gričih.

Dne 8. maja se je smrtno ponesrečil dr. Marjan Bukovec iz Ljubljane. Prišel je v družbi F. Močnika z Velega polja na Hribarice. Z roba sta oba smučarja zavila v Zajezersko dolino in Bukovec je v hitrem smuku zadel ob skalo, padel in priletel z glavo v pečino, ki je molela iz snega. Bil je takoj mrtev. Truplo je bilo s sanmi prepljano v koč pri triglavskih jezerih, od tam pa prenešeno v dolino.³¹

Dne 23. junija je izplezal plezalni vodnik Janez Brojan novo smer v vzhodnem delu Triglavske stene. Vstop je levo od Brandt-Bračičeve spominske plošče.

Osrednje društvo je pri Domu na Komni uredilo cisterno za kapnico. Dom je obilo z lesom. Društvo je najelo posojilo, da prezida in poveča hotel „Zlatorog“. Z delom je takoj pričelo.

Vojaška uprava je začela graditi jahalno pot vzdolž grebenov od Črne prsti do Zajezerske doline. SPD je izdelalo načrt za stalne visoke markacije za smučarsko smer od Staničeve koč v Zajezersko dolino in na Komno.

S. K. Triglav z Bleda je odprl oskrbovano „Blejsko koč“ na Grajski planini na Pokljuki. Koča je imela deset ležišč in je bila njena lega zelo ugodna za smučanje na Pokljuki.

Obisk: Aljažev dom 2695, Triglavski dom 2436.

1938.

Dne 10. aprila se je pri smučanju smrtno ponesrečil Artur Schöpf iz Chemnitza. Schöpf se je spustil iz Dolnikov v strmeh smuku proti

³⁰ Pl. v. 1938, str. 59. ³¹ Pl. v. 1936, str.

Govnjaču in se koncem strmali zapičil v sneg. Zlomil si je tilnik in je bil takoj mrtev. Njegovo truplo je bilo prepeljano v dolino in pokopano v Srednji vasi.³²

Dne 22. junija je umrl v Ljubljani Msgr. Josip Abram, naš Trentar, star 63 let (1875 — 1938). Kaj je pomenil Trentar za Triglavsko planinstvo, je razbrati iz zgodovine v prvih letih tega stoletja. Trentar in dr. Fran Tominšek (dr. Planinšek) sta si za časa najhujšega narodnostnega boja osvojila Trento in pridobila za SPD najboljše trentske vodnike. Trenta ni pozabila svojega Trentarja in tudi mi ga ne bomo pozabili.

Dne 15. julija je Janez Brojan preplezal novo varijanto v Nemški smeri. Zapustil jo je po Gorenjski smeri, a zavlil takoj za stolpom kvišku ter dosegel čez rumeno steno nemški steber. Varijanta se drži zdaj zahodne plati stebra nad Črnim grabnom in doseže Nemško smer na glavnem razu.³³

Dne 20. julija je Janez Brojan izpeljal novo smer v zahodni Cmirovi steni, ki se odcepi v višini 1400 m od Tominškove poti ter poteka levo od Jugove smeri, v glavnem po desnem bregu (orografično) velike grape.³⁴

Dne 19. avgusta je končal v 73 letu starosti na Triglavu življenjsko pot Rajko Justin, botanik, ki je zaslovel prečo meje naše domovine. Pri sestopu z Velikega Triglava je naenkrat omahnil, bržčas zaradi trenutne slabosti, in padel v globočino proti Prodem. Reševalci so našli truplo kakih 200 m pod grebenom z zdrobljeno glavo in zlomljeno hrbtenico. Spustili so truplo preko stene na melišča, odkoder je bilo prenešeno v dolino. Rajko Justin je bil pokopan dne 22. avgusta v Ljubljani.³⁵

Od 15. do 25. avgusta je bil v Vratih plezalni in reševalni tečaj, ki ga je priredilo ministrstvo za telesno vzgojo naroda. Dvajset tečajnikov je dobilo temeljit teoretičen in praktičen pouk. Poučevali so naši najboljši, že verzirani plezalni učitelji. Istega meseca je bil tudi vojaški plezalni tečaj.

Tega leta v juliju je bila končana prezidava in povečava hotela „Zlatorog“ v Bohinju. Na prejšnje zidano pritličje sta bili sezidani še dve nadstropji. Glavno poslopje je bilo tudi razširjeno s prizidkom na severni strani. Hotel je opremljen po novodobnih zahtevih in ima 63 sob, prostorne jedilnice itd.

V novem hotelu je društvo priredilo od 3. — 4. septembra tečaj za oskrbnike gorenjskih planinskih koč s poukom oskrbe, uprave, hišnega reda, serviranja itd. Tega tečaja, ki je bil prvi te vrste, se je udeležilo šestnajst oskrbnikov in oskrbnic.

Blejsko poverjeništvo radovljiške podružnice SPD poroča, da pada obisk jam pod Babjim zobom. Turisti in planinci se zanje ne zanimajo, letoviščarjem so pa predaleč.³⁶

Obisk: Aljažev dom 3207, Triglavski dom 2988.

³² Pl. v. 1938, str. 172.

³³ ³⁴ Zasebni podatki.

³⁵ Pl. v. 1938, str. 257.

³⁶ Pl. v. 1939, str. 261.

1939.

Od 11. do 12. februarja so člani akademske skupine SPD Beno Anderwald, Mirko Slapar, Bogdan Jordan in Cene Malovrh izvršili 1. zimski vzpon čez severno steno Triglava. Preplezali so slovensko smer z Berginčevim izstopom. Zimski vzpon čez steno, to je v januarju ali februarju, je že dokgo mikal slovenske alpiniste. Prvi poskusi datirajo iz leta 1932. Dne 31. januarja sta bila v steni dr. B. Brečelj in Stane Hudnik. Vrnila sta se zaradi neugodne kakovosti snega. Dne 7. februarja je šel v steno Edo Deržaj s svojo družbo. Izsilil je prehod čez steno levo od roba, koder je bila kasneje izpeljana „Vzhodna smer“, a zavoljo nagromadenega pršiča na poledenelih pečeh ni bilo prečenje na izstopnih polih mogoče. Družba se je vrnila čez celo steno.

Še iste pomladi so se pojavili drugi navdušenci. O binkoštih sta jo preplezala v Slovenski smeri Lukman in Ravhekar, maja Uroš Zupančič po Zimmer-Jahnovi smeri.

Z vzponom ljubljanskih akademikov je bil končno opravljen prvi zimski vzpon čez steno v pravem zimskem času, ko so kratki dnevi, hud mráz in sneg razne kakovosti. Akademiki so bivakirali nad Belimi platni in so dosegli rob stene ob pol šesti uri zvečer dne 12. februarja.

Dne 8. julija je bila v pomladanskem snegu preplezana v celoti Nemška smer po Janezu Brojanu in J. Mraku.³⁷

Dne 2. julija je SPD odkrilo spominsko ploščo Alojziju Knafelcu. Vzidana je v pečino pred kočo pri Triglavskih jezerih in nosi napis:

„Planinski starešina Alojzij Knafelc, rojen 20. VI. 1859, umrl 26. IV. 1937, pol stoletja neumoren planinec, je neutrudljivo skrbel za pristopnost in domačnost slovenskih gora: zaznamoval je pota, risal zemljevide, varoval planinsko prirodo in vzgajal planince k stvarnemu delu. To je zvestemu svojemu odborniku, gospodarju Zajezerske koče, v hvaležnem spominu napisalo Osrednje društvo SPD dne 2. VII. 1939.“³⁸

Dne 9. avgusta je obiskal vrh Triglava mladi jugoslovanski kralj Peter II. Prispel je 8. VIII. z večjo družbo v Aljažev dom ter v spremstvu planincev in lovcev, vodnika Gregorja Laha in drugih odšel po Tominškovi poti v Staničevo kočo, kjer je prenočil. Dne 9. avgusta je družba odšla na vrh, in čez Aleksandrov dom in Hribarice v Zajezersko dolino. Tu je kralj prenočil in obiskal dne 10. avgusta Komno in Dom na Komni ter sestopil k Savici.³⁹

Tega leta je podelilo SPD vodniku Gregorju Lahu, p. d. Parckinu v znak priznanja za dolgoletno službo cepin s planinskim znakom.

Gregor Lah je eden rodkih, še aktivnih triglavskih vodnikov iz vrste prvih slovenskih vodnikov, ki jih je SPD avtoriziralo leta 1906. Bohinjska podružnica SPD je dobila gorsko rešilno postajo. Podružnica je uredila zavetišča v Srednji vasi, Bohinjski Bistrici, na Uskovnici ter Konjščici.

Obisk: Aljažev dom 3082, Triglavski dom 3236.

³⁷ Pl. v. 1940, str. 47.

³⁸ Pl. v. 1939, str. 315.

³⁹ Pl. v. 1940, str. 1.

1940.

Od 30. marca do 4. aprila je priredilo SPD zimskoalpinski in reševalni tečaj pri Orožnovi koči, ki se ga je udeležilo 16 tečajnikov.

Dne 21. julija je bila blagoslovljena kapelica na Uskovnici. Šlavnosti se je udeležilo mnogo planincev, domačinov in letoviščarjev. Bohinjski pevci so peli pod vodstvom prof. J. Ravnika. Načrt za oltar kapelice je napravil prof. Stane Kregar.

Konec

Dr. Francè Avčin:

Iz Zapadnih Alp

(Zaključek)

Bilo je, kot bi nikdar ne bilo
in nikdar ne bode poslej.

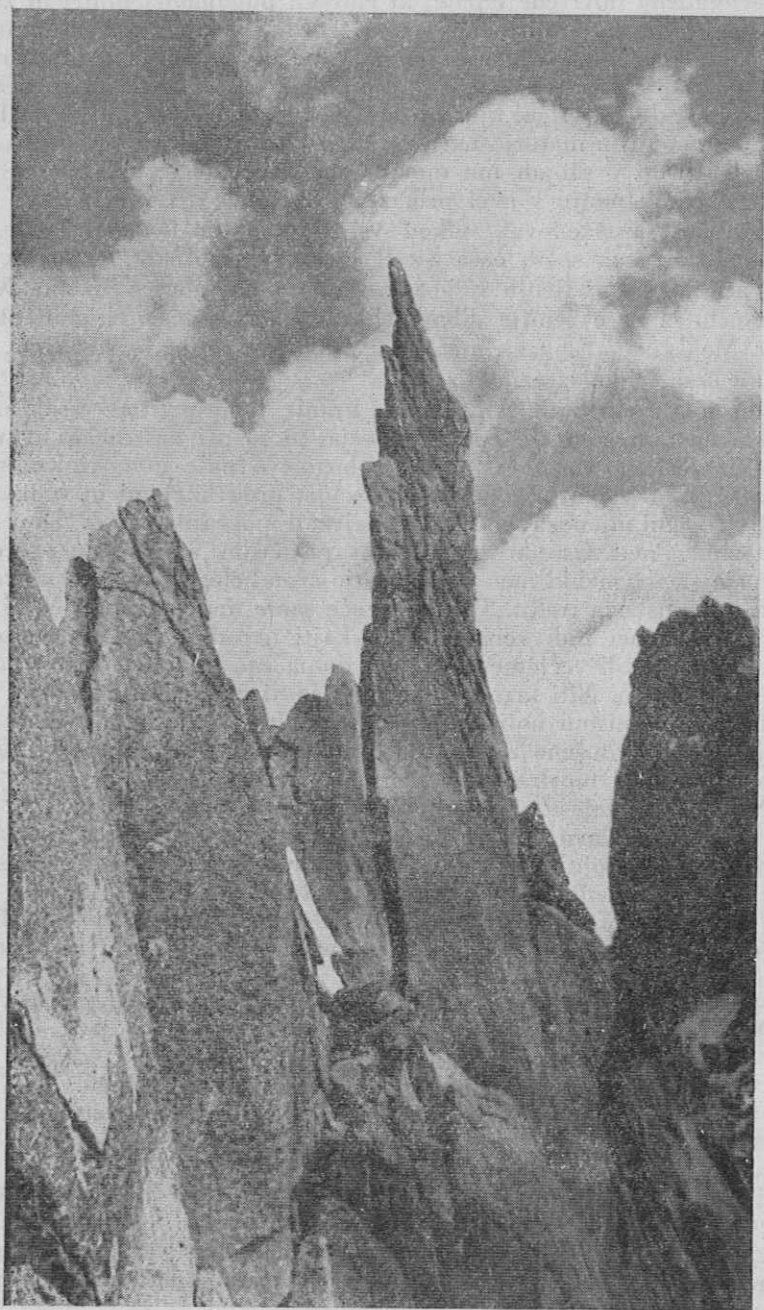
Anton Medved.

Do zadnje postaje našega romanja po Zapadnih Alpah smo prišli. Dolga je bila pot in marsikaj se mi je razkrilo na njej. Nekaj tega bi hotel povedati tudi našim planincem, vsaj onim, ki so čistega srca sprejemali, kar sem pravil. Kajti le takim je bilo namenjeno moje pisanje in če sem jim prikazal vsaj nekaj vsega nepopisnega, kar je v onih gorah sreča naklonila meni, sem svoj cilj dosegel.

Vsi oni, ki so željno gledali skozi moja okna v daljnji zapadnoalpski svet, ki so tudi sami skoznja slišali tišino štirih tisočev metrov, ki so z menoj dihali njih očiščujoči zrak, pa naj vedo še tole:

Po Centralnih Alpah Švice, Italije in Francije sem hodil odprtih oči. Na kratko mi je bil odmerjen čas, pa nisem iskal podrobnosti, hotel sem zajeti celoto, hotel sem spoznati bistvo teh Alp, njih dušo. Vso pot sem jih gledal in meril z merilom naših domačih gora. Pri primerjavi in analizi sličnosti in razlik sem skušal biti kar se da stvaren in nepristranski. Na silo sem se skušal rešiti silnega domotožja. Dolga širi leta že nisem videl domačih gora in domotožje, žgoče, razjedajoče domotožje je pravemu Slovencu v tujini najstrašnejša, do obupa, dá do shiranja in smrti vodeča muka in kazen. Skušal sem se otresti vsakršnega lokalnega patriotizma, gledati stvari brez naočnikov, take kot so, da bi tako dosegel pravo merilo za primerjavo naših skromnih dvatisočakov s še enkrat višjimi vrhovi Centralnih Alp. Danes je vse to v meni dozorelo, misli so se uredile; tako sem prepričan, da sem svoj problem pravilno zajel in dojel. Zato bi to svoje vsekakor osebno mnenje o razlikah in enakostih obojih gorstev, našega in zapadnega, rad povedal vsem slovenskim nejevernim Tomažem.

Zapadnoalpske veličine, ki sem jih videl in spoznal, so ponosne gore. Če pa govorimo o njihovih lepotah, moram reči, da je ta lepota nekam stroga in hladna. Lepota vsekakor, divja in silna, taka da te zagradi, omami in pritegne z neko elementarno silo, ki ji ne ubežaš, če imaš količkaj gorniške krvi v žilah. Toda ko sem tem goram padel v objem, sem brž občutil, da meni ob njih ali njim samim nečesa manjka. Nikjer nisem našel onega globokega zadovoljstva, nikjer nisem občutil

Aiguille de Ciseaux v skupini Mt. Blanca

one harmonično dovršene lepote, ki človeka popolnoma umiri in zadovolji: Nikjer nisem dobil tistega, česar sem bil navajen z naših domačih gora. Tem orjaškim vrhovom manjka mehkoobe, manjka jim finese. Nikjer ne najdeš ob teh ledenih granitnih pošastih kotička, kjer bi si zaželel ostati dolgo dolgo, kjer bi dosegel popolno pomiritev, kjer bi se popolnoma spojil z materjo naravo. Tega tam ni, notranjega miru tam nisem dobil. Še v sanjah me mučijo one gore, ko se mi po dnevnih željah in mislih nanje v noči prikazujejo njihove divne strahote.

Ne bom dopovedoval, odkod vsi ti občutki. Povedal bi le, da imajo naše gore in sploh naša zemlja neke svojske čare, ki se jih šele sedaj, po dolgem življenju v inozemstvu, v polni meri zavedam. Rekel bi, da celo iz naše zemlje diha mehki slovanski značaj njenih prebivalcev. Mehki smo Slovani, mehki in oblikovati se damo kot lipov les: boga ali besa lahko izrezljaš iz njega!

Kar je v Centralnih Alpah mrki granit, to je pri nas veseli apnenec; kar so tam gola ali ledena pobočja, to so pri nas mehki travniki in svetli gozdovi. Gozdovi, največje bogastvo naše domovine, njeni zaščitniki pred poplavami pobesnelih voda, pred burjami in zapadnimi viharji, čuvarji njenega podnebja, največji pokrajinski čar Slovenije!

Razlika med Osrednjimi Alpami in našim apneniškim gorskim svetom je slična razliki med enoličnostjo črno belega filma in pestrostjo barvnega filmskega traku. To ni mogoče samo moje mnenje; če bi bilo tako, mi Slovenci tudi verjeli ne bi, kajti narod nejevernih Tomažev smo in vse preradi verjamemo v tuje, domačega pa nas je sram, pa naj bo še tako dobro. Niti kruta vojna nam še ni izravnala hrbtenice. Celo v lastni državi nismo boljši. Da le prestopimo mejo, že pozabimo na svoj jezik in navdušeno bijemo po samem sebi. Zato naj drugi govore mesto mene, bolj bo držalo.

Ni zgolj slučaj, da so najlepše besede, kar jih je človeška roka kdaj napisala v slavo goram, prava poezija v prozi, namenjene uprav našim goram. Pokojni njih poet, Tržačan dr. Julius Kugy jim je posvetil svoje najsvetlejše oltarje. Toda niti njemu ne verjamemo, ko nam trdi, da je Soča najlepša reka Evrope. Menda zato ne, ker nam je preblizu, ker je po rojstvu prav za prav Slovenec. Mogoče bomo raje verjeli trdim tujcem iz daljnjih deželâ.

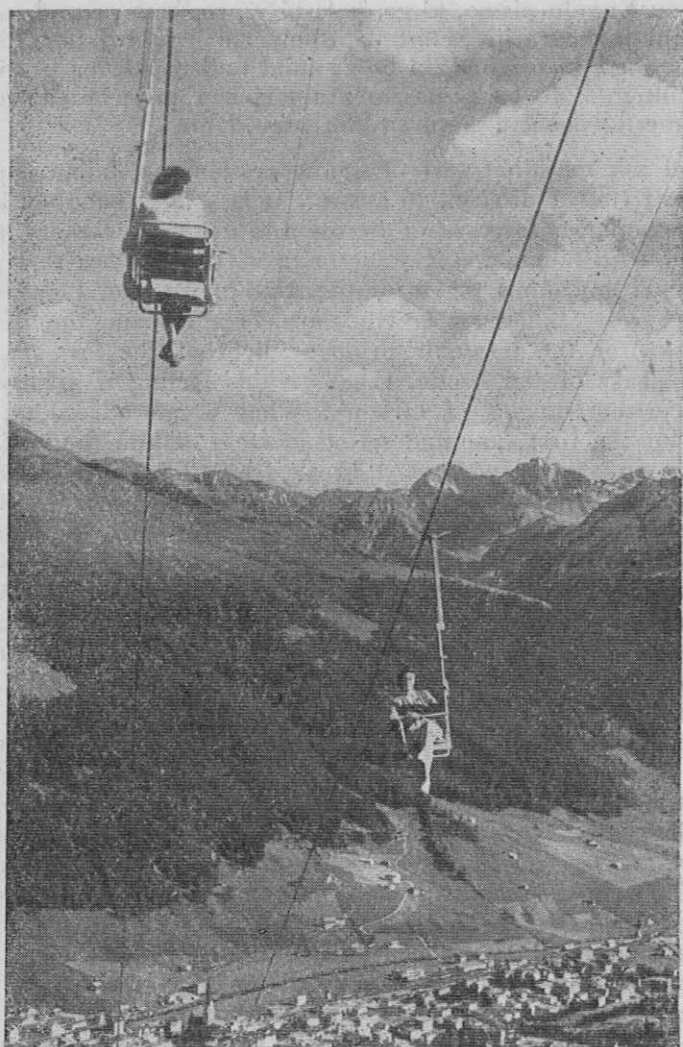
Svojo knjigo „Gipfel und Grate“ je švicarski alpinist Hans-Fritz von Tscharnier posvetil Kugyju:

„dem grössten Verkünder der Schönheit der Alpen,
der mich gelehrt hat, in dem Berge nicht das Kletter-
gerüst zu erblicken, sondern seine Seele zu suchen.“*

V tej knjigi in v pogovorih, ki sva jih imela, takole opisuje Poliški Špik, ki si ga je bil ogledal po Kugyjevem nasvetu:

„Kdor ga je videl s severa, ne bo nikdar pozabil te že v neskončne izmere segajoče strahotne stene, ene največjih skalnih zidov Evrope.

* „Največjemu glasniku lepote Alp, ki me je učil gledati v gori ne le plezalno ogrodje, temveč iskati njeno dušo.“

»Sedeči« turizem v Švici

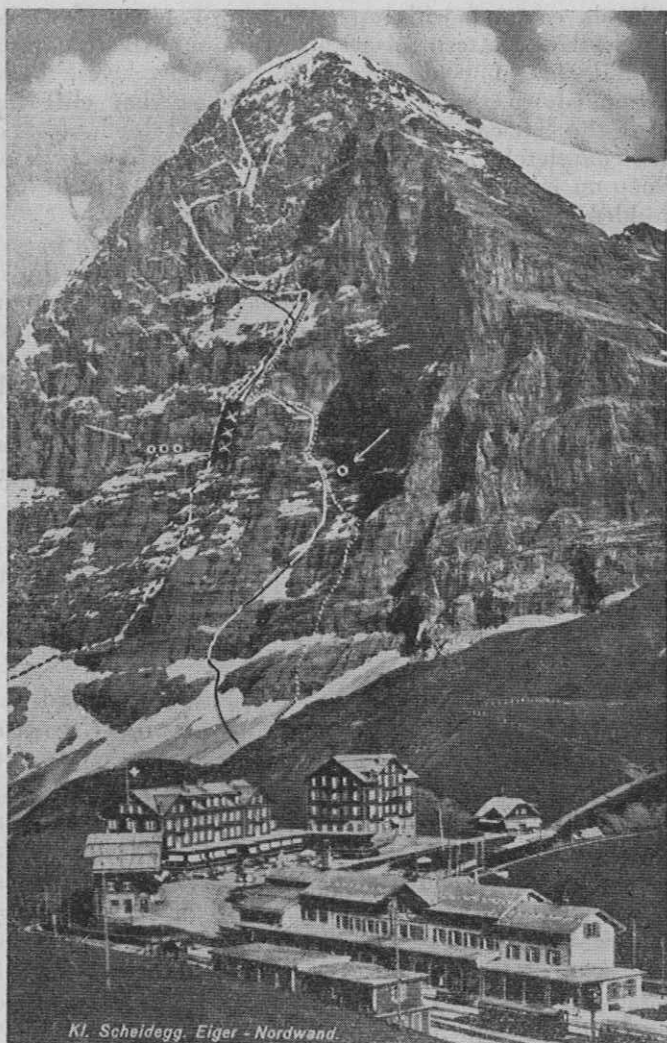
Kamor pogledaš, povsod se pne Montaž v neposrednih skokih od 1800 do 2200 metrov v višave, ne trpeč poleg sebe nikogar, zmagovalno poudarjajoč: „Tu stojim jaz, Poliški Špik, kralj Zapadnih Julijcev.“ Tako razvajeni Švicar.

Naj povem samo še mnenje, ki ga je izrekel o naših gorah Anglež, svetovni alpinist dr. Tom G. Longstaff, današnji predsednik ekskluzivnega Alpine Cluba. Pred vojno je bil v naših gorah — tudi na Kugyjevo pobudo — hodil je sam s svojo ženo, spal je vedno v šotoru kot pravi Himalaya-man. Po vrnitvi v domovino je o svojih vtisih napisal

pokojnemu Kugyju pismo, ki ga je le-tá v nemškem prevodu objavil v svoji znani monografiji „Fünf Jahrhunderte Triglav“ (str. 365). Klasično lepi angleški original, ki bo zanimal tudi tujino, pa ni bil objavljen še nikjer. Zato ga prinašam z avtorjevim prijaznim dovoljenjem na tem mestu, obenem s slovenskim prevodom:

„You ask me what sort of an impression the Julian Alps make upon me. I find it difficult to answer. It is a fact that they have become for me, after forty years' devotion to mountain scenery, the most desirable of all mountains. I want to revisit them more than I desire to see again any other region of the Alps: more than I desire to see again the frosty Caucasus, or Himalaya, or the mountains of Canada and Alaska, or the ineffable primrose light of the low sun on the fantastic peaks of the Arctic. I believe this feeling is greatly due to their surprising quality of mystery. What wanderer waking up the Špranja for the first time and seeing in front of him the wall of cliff stretching apparently without a break from Jof Fuart to Montasio, could possibly imagine the existence of that concealed gateway, the gash of the Bärenlahnscharte? Who could imagine that Montasch would appear so totally different from the south, from the foot of Kanin, in the atmosphere of another world, compared to the effect of its extravagant and completely inaccessible appearance from the northwest, from any point above the head of the Dogna? Again how reconcile Prisojnik lying open and carefree as seen from the upper Trenta with the grim hostility of its northern face, that view which opens without warning after the passage of Sleme? Then consider another surprise of contrast: think of the source of Soča, again in Trenta: just over that shoulder of Jalovec the Sava rises in the Planica glen; yet neither landscape suggests the possible proximity of the other, so completely different in character are they. Is there anything else in all the Alps, including the whole range of the Julians, comparable to the hidden mystery of Martuljek? I slept two nights there under a rock by Za Akom and felt myself as completely sheltered from the world without as any anchorite.

As to Triglav, who reigns over all, it is no wonder to me that he is surrounded by more legend and tradition than any other peak in the Alps: a brother to Olympus. Thus he can defy iron bars and cables and paint splashes, though none of these scratchings defaced him when you first made your pilgrimages. He seems to ignore them: in June at any rate they did not worry me. I think one should approach him up the Vrata, by the Aljažev dom and so by the Tominšek route, with the great north face always before you and looking across and over the Luknja. Of course technically the ascent is nothing now: but you knew it when that knife-edge was a real test of steadiness yet. I protest that the ascent is still a great adventure. In 1902 I saw Corsica gleaming marvellously out in the Mediterranean, from the Cima di Mercantour in the Maritime Alps, and until last year this was the most memorable view I had had from any Alpine summit: but the view I got from Triglav over the Slovene country, over the Carso, over Venetia and the

Kl. Scheidegg, Eiger - Nordwand.

*Industrializirani alpinizem v Švici: Velikanski hoteli tik
pod slovito severno steno Eigerja*

Adriatic was as beautiful, and far more mysterious in its suggestions. No mortal ever deserved such an evening as I had up there.

Then once more the surprises of this country. Descending from the Triglavski dom into the Velska dolina one enters a typical Tibetan desert: huge rounded slopes and hollow basins leading up to the naked cliffs of a lunar landscape; not a tree; hardly a plant; lifeless. Then up over the Hribarice and down to the Seven Lakes to find oneself in the Rocky Mountains of Canada! A waste, but how beautiful, of rolling

limestone levels covered with open forest of pine. How could one expect such a bit of western America in Europe? All next day, looking west from Tičarica, I could hardly believe my eyes. Follows the terrific descent down the Komarča path, past that cliff face from within which the Savica spouts a full torrent at birth, to the Bohinj Lake. I am completely at a loss to understand why this lake should make so deep an impression on me. Surprise that it should be there at all? The hidden waters of Triglav visible at last?

It may be that the Triglav complex owes its magic in part to its relatively small scale, making the uninitiated think that he is seeing every secret unveiled at once: a mere delusion; but in a topography so intricate and so difficult, in such a veritable maze, it is a delight to to lose oneself, to escape, to be free. Trees, flowers, rocks, snow, all seem to assume some indefinable new quality, some new revelation of beauty. By comparison the Dolomites are obvious. Triglav reigns over a dreamworld, sundered from time, full of unbelievable hidden nooks, of unsuspected passages, of sudden visions of cliffs which cannot be real. Surely there is no other mountain land like this."

Tom G. Longstaff,

President Alpine Club, London.

Slovenski prevod tega pisma, ki je nedvomno vse več kot samo poklon Kugyju, pa bi se glasil:

„Sprašujete me, kakšen vtis so napravile name Julijske Alpe. Odgovor se mi zdi težak. Resnica je, da so mi postale — po štiridesetih letih čaščenje gorskega sveta — od vseh gora najbolj zaželjene. Obiskati jih znova si želim bolj kot katerikoli predel Alp: bolj kot želim ponovno videti ledeni Kavkaz ali Himalajo, gore Kanade in Aljaske, ali pa nepopisni nežnorumeni soj nizko stoječega sonca nad fantastičnimi vrhovi Arktike. Menim, da gre ta občutek razlagati iz njihove presenetljive skrivnostnosti. Kateri popotnik, ki se prvič vzpenja po dolini Špranje in vidi pred seboj skalni zid, segajoč na videz neprekinjeno od Viša pa vse do Poliškega Špika, bi utegnil slutiti obstoj tako skritega prehoda, kot je Škrbina Sprednje Špranje? Kdo bi mislil, da se bo Montaž kazal tako povsem različen z juga, z vzhoda Kanina, v ozračju nekega popolnoma drugega sveta, če ga primerjamo z vtisom svojkega mu, povsem nedostopnega videza s severozapada, s katerekoli točke iznad konca Dunje. In kako naj vskladimo odprtost in brezskrbnost Prisojnikovo, kot se kaže iz gorenje Trente, z vso zagrizeno sovražnostjo njegovega severnega ostenja — pogled, ki se odpre na vsem lepem, ko prekoraciš Slame? Še eno tako presenetljivo nasprotje: pomislite na vrelo Soče, zopet v Trenti. In baš na nasprotni strani, onstran Jalovčevih pleč, izvira v globoki Planici Sava; toda nobena od obeh pokrajin ne izdaja bližine druge, tako popolnoma različni sta si po svojih značajih. In najdete li kaj v vesoljnih Alpah sploh — ne izvzemši vse verige Julijcev — kar bi se moglo primerjati s skritimi tajnami Martuljka? Dve noči sem prespal tam gori Za Akom pod neko skalo in tako

popolnoma zaščitene sem se čutil pred zunanjim svetom kot katerikoli puščavnik.

In kar se tiče Triglava, ki kraljuje nad vsem tem, ni nikako čudo, da je opreden z bajkami in izročili bolj kot katerikoli vrhunec v Alpah: prav kot njegov brat Olimp. Tako lahko vse železje in vrvi in barvne packe samo prezira, dasi ga nobeden teh madežev ni kazil, ko ste Vi prvič poromali k njemu. Zdi se, da se zanje niti ne zmeni, in tudi mene niso motile. Mislim, da se mu je treba približati skozi dolino Vrat, mimo Aljaževega doma in po Tomiškovi poti, z velikansko severno steno ves čas pred seboj, z očmi uprtimi tja preko Luknje. Tehnično vzpon dandanes seveda ne pomeni nič več. Toda Vi ste ga poznali, ko je bil njegov kot nož ostri greben še prava preizkušnja trdne volje. Vseeno pa trdim, da je vzpon na Triglav še vedno veliko doživetje. Leta 1902 sem z vrha Cime di Mercantour v Obmorskih Alpah videl sredi Sredozemskega morja v čudovitem blesku Korziko in do lanskega leta je bil to zame spomina najbolj vreden razgled, kar sem jih kdaj užival z alpskega vrhunca. Toda pogled, ki se mi je odprl s Triglava čez deželo Slovencev, čez Kras, čez Benečijo, čez Jadransko morje, ta razgled je bil prav tako čudovit, a še vse bolj skrivnostno učinkujoč. Noben smrtnik ni zaslužen užival takega večera, kot je bil tam gori dan meni.

In nato še nove presenetljivosti te zemlje: če se spuščaš s Triglavskega doma v Velsko dolino, si zašel v pravo pravcato tibetansko puščo: ogromna oblata pobočja in izvotljene kotanje vodijo v breg do golega skalovja pokrajine kot na mesecu: nikjer drevesa, komaj kje kako zelišče: konec življenja! Nato pa navzgor in preko Hribaric zopet dol do Sedmerih jezer, pa se znajdeš sredi Rocky Mountains (Skalnih gorâ) v Kanadi! Pušča, toda kako divna! Valovite apnenčaste grede, pokrite z redkim igličastim drevjem: kdo bi pričakoval tak košček zapadne Amerike sredi Evrope? Ves naslednji dan sem strmел proti zapadu s Tičarice in komaj verjel svojim očem. Sledil je strahotno mogočni sestop po steni čez Komarčo, ob skalnem ostenju, ki se iz njega hudournik novorojene Savice lije proti Bohinjskemu jezeru. Nikakor ne morem doumeti, kako da me je to jezero tako globoko prevzelo. Mogoče presenetljivo čudo, da je sploh tam? Ali pa skrite triglavske vode, ki se tamkaj končno le prikažejo na dan?

Mogoče gre Triglavu njegov čar deloma iz razmeroma male njegove razsežnosti, tako da nepoučeni meni videti vse skrivnosti razgaljene kar na mah. Kaj še, prevara vse skup! Toda v tako zapleteni pokrajini, v takem pravcatem blodišču je pravo uživanje izgubiti se, ubežati, biti res svoboden. Drevje in cvetje, skale in sneg, kot da vse kaže neke nove neizrazljive vrednote, neka nova odkritja lepote. V primeri s tem učinkujejo Dolomiti naravnost preprosto. Triglav kraljuje nad deželo sanj, ločeno od časovnosti, vso polno neslutelih skritih koticov, nepričakovanih prehodov, nenadnih skalnih prikazni, že kar neresničnih na pogled. Resnično, ni je gorske dežele, ki bi bila tej enaka.“

Tom G. Longstaff.

Kaj hočete še več? Je li ob tem čudno, da si Kugy želi biti slikar in sicer slikar Julijskih Alp? In da sta popotnika Gilbert in Churchill že v preteklem stoletju proglasila gorenjo savsko dolino za najlepšo v Alpah? (The Dolomite Mountains). Če že moramo nekoč nazaj v Veliko mater Zemljo, ki nas je rodila, potem bi hotel spati v Savski dolini, na skromnem pokopališču na Dovjem, Steno in Rjavino ves čas nad seboj. Tamkaj, ob najlepših spominih mladosti, mi bo ruša najlažja.

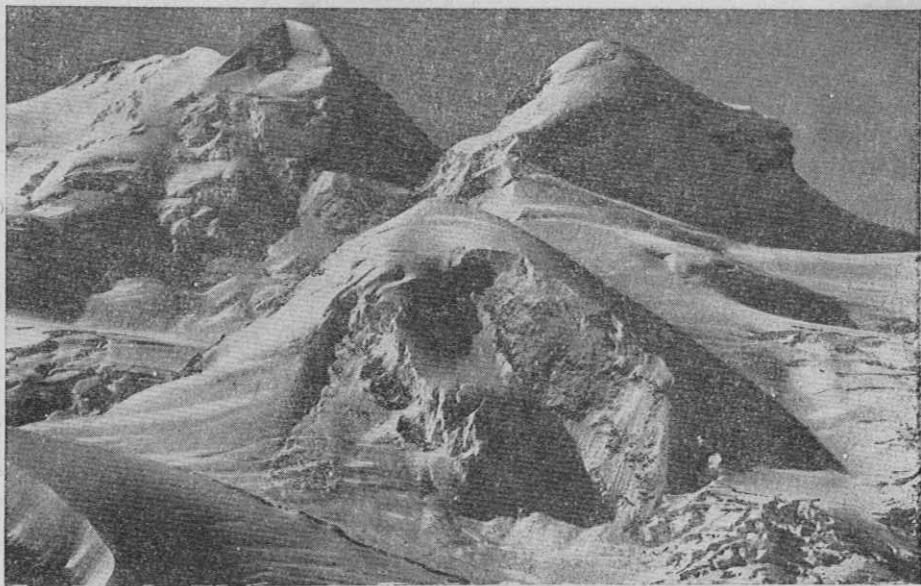
Se nekaj je, kar me je sila motilo v Zapadnih Alpah: civilizacije se v njihovih dolinah ne znebiš tako zlepa, razen mogoče kje v mont-blanskem koncu in v Dauphinéji, pa v zapuščenih predelih Bernine in Bergella. Vsepovsod železnice, ceste, avtomobili vseh znamk in števil, avtobusi polni leno radovednega sveta, vzpenjače, smučarski lifti in druge naprave za sedeči turizem, vse mogoče izmišljotine za črpanje denarja iz žepov tujih in domačih turistov! Vse poznano, izmerjeno, preračunano, fotografirano in narisano, do potankosti vse! Skrivnost, večni mik nemirnemu raziskovalnemu človeškemu duhu, divjina, vse to je iz Centralnih Alp že zbežalo. Bolje sedaj razumem Longstaffove besede, ko mi je pred vojno v Mojstrani pri Rabiču dejal, dobro se spominjam: „Samo ne avtomobilskih cest v vaše bajno lepe gorske doline! In ne napravite drugega Bleda iz vašega Bohinja, samo tega greha nikarte!“

Le v najvišjih višinah Zapadnih Alp je zrak res še čist, kajti pot nanje je odprta le močnim. Po teh me žeja, o teh se mi sanja in spomini nanje me bodo spremljali do ure slovesa od gora in svetá. Tja mora najti pot naša alpinistična mladina, dokler se ji ne odpro vrata v velika pogorja vzhoda, v Kavkaz, v Pamir, na samo Himalajo. Doma bo že kmalu začela segati po skrajnostih, ki mejé na nemogoče. Njena volja vse odločneje udarja pečat premoči človeške inteligence nad slepimi ovirami doslej nedostopnega skalovja. Toda če ji ne bodo pustili navzgor, bo degenerirala, izgubila se bo v malenkostih in detajlih. Mesto razgledanih alpinistov bomo imeli ozke „alpinistke“, ki jim bodo na turi važni samo še časi, število uporabljenih ali neuporabljenih klinov in vponk. Te etiki nevarne tedence se mestoma že pojavljajo.*

Za pravega alpinista pa Alpe ne bodo nikdar do konca preplezane. Vsaka neznana smer mu je prvenstvena, vsaka zanj nova steza zanimiva. Višek eticizma, vrhunske alpinistike je prav lahko združiti z najgloblji esteticizmom: Najdrznejši plezalec in najgloblji muzik sta v najvišjih čutenjih včasih presenetljivo blizu. Pravi alpinizem in gola alpinistika pa sta si tako daleč kot umetnik — pianist in godbeni avtomat v gostilni.

Ni pa popoln alpinist, kdor pozna doma le plezalne smeri zgornjih težavnostnih stopenj, pa se ni nikdar ponižal na skromni Pršivec nad bajnim Bohinjskim jezerom, zame najlepšim v Alpah:

* Za primer: Nedavno si je skupina mladih alpinistov v knjigo plezalnih vzponov v Vratih napisala naslednje ubožno izpričevalo: „Skalaška smer v severni Triglavski steni je šoder, vračamo se v raj šeste stopnje v ostenje Ojstrice — Kamniške Alpe. Dne 25. septembra 1949.“

Castor in Pollux

Foto Perren-Barberini, Zermatt

kdor ni nikdar gledal spomladi morja s cvetočih pobočij Čavna, kjer te iz skalovja še lahko zadene srepi pogled baziliska, enega zadnjih glasnikov davno minule slave rodu velekušcarjev in zmajev;

kdor ni še hodil po samotnih višavah Kanina;

kdor ni še doživel inferna voda v Skocjanskih jamah v času novembrskih poplav;

kdor ni še sanjaril z belimi oblaki v skriti soteski Kolpe;

komur tragično umiranje prirode Sedmerih jezer v jesenjih barvah še ni zameglilo pogleda z moškimi solzami;

kdor ni še spoznal, kako brezprimerno divna je slovenska zemljica prav na vsak korak.

Kje je dežela, kjer je Narava na tako majcen prostorček nagromadila toliko lepote; v gorah, v ravnini, ob morju; da celo pod zemljo!

„Skopo je meril Gospod, ko je trosil lepoto od vzhoda do zahoda. Tako mu je ostalo polno perišče lepote in razsul jo je od Korotanskih planin, panonskih nižin in pravljicnih Gorjancev do Goriških Brd in tržaške obale... Tako so nastala nebesa pod Triglavom... in zvezde pojo, kadar se na svoji svetli poti ustavijo in zro čudežno deželo pod seboj...“

Ivan Cankar.

Prečudna je slovenska zemlja, zemlja naroda-trpina, zemlja Cankarjeva. Vsakršnega trpljenja in potrpljenja je vredna, tudi največje žrtve. Le njeni srčni sokovi so ohranili naš rod, da ni klonil in odmrli

v tujčevem precepu, le naše globoke korenine morejo vzdržati bodoče viharje. Izgubljeni smo, če jih izpodrežemo. Nihče tega bolj ne občuti kot pravi alpinist, nikomur ni domovina bolj pri srcu, kot onemu, ki ima ključ do njenih gorskih vrat vedno v rokah, onemu, ki more do njenih najglobljih skrivnosti. Bolj kot za kogarkoli, velja za nas plezalce:

„Sveta si, zemlja slovenska!“

Uroš Zupančič:

Po robah Prisojnika in Razorja

(Konec)

Z vrha Planje smo v skoku preko skrotja in mimo Utrujenega stolpa na prevali med Planjo in mogočno grmado Razorja. Od vsepovsodi pripeljejo tu sem poti; s Kriških podov privede po meleh steza, ki se na prevali odcepi in vodi lahko na vrh Razorja ali pa se prevali preko zapadnega pobočja in varno privede na travnate vesine Mlinarice. Gornik, ki si želi lepot in širokih obzorij, se ne bo spuščal po meleh v dolino in ne bo ubral smeri po varni in nadelani poti v globeli Mlinarice. Navzgor se usmeri in koraka proti mogočnemu in razglednemu vrhu. Ni treba posebnega napora in že se ti razširi obzorje, pozdravi te veter, ki popije vse potne kapljice; razgled, ki se nudi prav s tega vrha, pa jih bogato poplaca.

Z juga proti severu se proži greben Razorja, na vse strani se greže navzdol stene in se izgublja v melišča, povsod lahko sestopiš, na vzhod, jug ali zapad po kaminih in grapah; le proti severu pada stena v silnem skoku prav v dno Krnice, hlad in globina dihata iz te doline. Mogočen je razgled proti severu na stene te krnice, prav blizu kakor na dlani stoji pred teboj mogočna rajda ponosnih sten od Gamzovca (2440 m), Rakove špice (2530 m), Skrlatice (2738 m) pa vse preko Rokavov in Oltarjev do Ponc in ponosnega, nebo prebadajočega Špika. Na jugu pa se ti pase oko na prodih Kriških podov in se navdušuje ob smaragdih očesih jezer; Pihavec, Sovatna in Stenar segajo očaku Triglavu prav do temena.

Preblizu je do vzhodnih, južnih ali zapadnih melišč; skušajmo sestopiti proti severu, kamor nas povede vrhnji greben sam. Spominjam se, da so me tu, v prvih letih mojega alpinskega udejstvovanja, spodaj resno zaposlile počni in kamini; kako neki pojde to pot?

Treba je poiskati pravi prehod in že stojimo na prodnati polici, ki obkroža z melišči vso vrhnjo gromado ponosnega vršaca. Pod nami se grezi stena, preko katere je speljanih dokaj plezalnih smeri. Že dr. Kugy je tu utiral svoja pota in pozneje drugi z dr. Jugom na čelu; mi smo doživeli prijetna doživetja tudi že v zimi (24. III. 1946). Drzno se spušča stena navzdol, podjetno je treba zaplezati in spodaj se malone nasadiš na šiljasto konico Cerkvenega stolpa, ki tu ob steni fantastično kipi proti nebu.

Na grebenu smo, ki veže masiv Razorja, Cerkvenega stolpa s Škrbino v Zadnjem Prisojniku in se vzpne dalje mimo Okna na vrh Zadnjega Prisojnika (2392 m). Nazobčan in strm pada na krniško stran; podjetnemu in odkrivanja željnemu nudi obilo edinstvenih užitkov. Star možic kaže, da so tod že plezarili podjetni gorniki. Lahko ga obideš na strani Mlinarice po meleh in naglo si na travnatih vesinah tik ob markantnem stolpu v Škrbini Zadnjega Prisojnika. Še preje pa je potrebno, da se tu ob Cerkvenem stolpu razgledaš in navžiješ edin-

*Cerkveni stolp
v Razorju*

Foto Janez Gorjanc

stvenega razkošja. Ta zatrep med Razorano in Prisojno goro s svojimi grebeni in fantastično izoblikovanimi stolpi mora zadovoljiti še tako izbirčnega in razvajenega občudovalca planinskega sveta. Utrujeni stolp, Cerkveni stolp, spodaj v zapadni steni Razorja se pne iz melišč stolp, podoben sladkornemu; v Škrbini pa je silhueta najsilnejša med vsemi, ki je vabila v vseh dobah naše najdrznejše alpiniste z dr. Kugyjem, dr. Jugom in drugimi na čelu, tudi naši najboljši vodniki so utirali tu pot našemu alpinizmu; tu zasledimo Komaca in Bobka. Mi smo v drugem letu svobode doživeli v tej severni steni edinstven užitek; stena je bila tedaj ukovana v sneg in led (31. III. 1946).

Greben se iz Škrbine proti vrhu Zadnjega Prisojnika takoj požene strmo navzgor. Leta 1906 sta ga prva preplezala nemška alpinista K. Greenitz in R. Kaltenbrunner. Jaz sam sem bil redni gost tega grebena. Nekajkrat sem hitel po stolpih s Prisojnika proti Razorju, pre-

plezal sem ga tudi z nasprotne smeri. Po rezeh in policah pod Zvoniki so me vodile kozje steze v drugo markantno in mogočno vodoravno Prisojnikovo okno, ki je name in menda tudi na vse druge obiskovalce naredilo vse mogočnejši vtis kakor ono, skozi katero je speljana pot, ki je prinesla Prisojniku ime Cyklopa, enookega orjaka. Nam vsem, ki poznamo še drugo Prisojnikovo okno, se je bajka o Cyklopu razblinila v nič; odkrili smo v Prisojniku dvojne mogočnih oči, s katerimi gleda ta kralj na svoje kraljestvo med Sočo in Savo. To drugo čudo Prisojnika izpopolnjuje že znane čare trentarskih in borovških gora.

Prošlo pomlad, — bilo je še sredi zime, a dnevi so bili polni sonca, — smo utirali globoko gaz preko južnih pobočij Prisojnika proti Cerkvenemu stolpu. Veliko nas je bilo, uživali smo in se radovali tega bogastva. Vodil sem zimski tečaj celjskega AO. Ti mladi fantje so kazali, da znajo pravilno občudovati veličino in lepoto planinskega sveta. Redki so gorniki, katerim bi z lahkim srcem pokazal vse lepote tega planinskega prevala, preveč rož je tu okoli in preveč veselja so mi naredile črede divjih koza. Z največjim užitkom sem opazoval orle za Hudim turnom in poslušal ljubavne pesmi ruševcev. Vedno se bojim, da nepoklicani pridejo v ta tajinstveni in do danes še neoskrunjeni svet, uničijo bogato in redko cvetano, prepodé orle in peteline. Tistim, mladim alpinistom iz Celja, tam od Savinje, izpod Ojstrice pa sem hotel pokazati krasote tega sveta. In tako smo uživali pri Cerkvenem stolpu, strmeli v globine Krnice in stene nad njo, v Zadnjem Prisojniku pa smo opazovali čredo črnih vragov, ki so se sončili na prisojiah.

Drugi dan, 29. januarja 1949, smo hiteli po isti gazi za Prisojnikom proti Škrbini štirje gorniki. Vsi zasopli smo stali v Škrbini. Navzgor mi je bila poznana pot iz poletja, naglo smo izplezali skozi plitve kamine in poč. Osnajžili smo sneg in led z bornih prijemov in že smo bili na snežni vesini pod grebensko streho. Poleti se tod pleza globoko na levo, nato se tvegano prestopi preko prepadne poč. Za robom vodi smer po travnatih vesinah navzgor v grapo, ki te privede z lahkoto k markantnemu oknu. Snežna vesina pred grebensko glavo nam ni delala težav. Previdno sem usmeril korake na levo v nadi, da bom lahko prečil prepadno poč. Ta pa se je grezila, okrašena z vodenim ledom, v brezno prav do snegov pod steno. Vstop sam je bil izoblikovan v snežno streho, ki se je vesila v prepadno poč. Odstopil sem od namere, preveč tvegano bi bilo početje. Nad seboj v grebenski glavi smo zasledili možnost napredovanja v pičlo razčlenjenem pečevju. Posnažili smo peči in tvegano prečili navzgor. Resno je bilo delo v poledenelih snegovih. Sonce nam je pripekalo v hrbet in nas je dobro ogrelo. Visoko nad nami so se pojavili gamsi. Napredovali smo po zasneženi grapi in po zaledenelem skrotju. Čim bliže smo prihajali gamsom, tem večji nemir se jih je pollašcal, kmalu so izginili za robom. Mi smo se prebili do grebena. Na sever so se vesile opasti, tako da nismo mogli niti dobro pogledati v silno vzhodno steno Zadnjega Prisojnika. Čutili pa smo prepade in globino po zraku in hladu, ki je vel preko opasti.

Z grebena smo preskočili na levo na sedlo, kjer smo malo preje videli čredo gamsov. Kakor oni smo se tudi mi spustili na levo navzdol

po sipkem snegu in poledenelih ploščah. Bili smo na dobro shojeni stečini; divje koze so nam dobro kazale nadaljnjo pot, naglo so bežale proti vrhu Zadnjega Prisojnika. Tu pa smo krenili po grapi navzgor, kajti nad seboj smo že videli oblike okna. Po trdem ledenem snegu smo se naglo dvignili do vstopa v samo okno. Vhod je bil okrašen z ivjem, v notranjosti pa so ledene sveče, ki so visele s stropa in se dvigale s tal, še povečavale čar tega čuda prirode, ki ga je videlo le malo izbranih gornikov. Mogočna prirodna katedrala nas je prevzela s

Police pod Zvoniki

Foto D. Vodeb

svojo lepoto. Z juga je lila v okno zlata svetloba sonca, s severa pa je vel vanjo mrzli hlad zime, ki se je kazala v vsej svoji ledeni resnici in resnobi.

Prešli smo z južne, osojne strani skozi okno na severno stran. Tam vodi na Krniški strani prijazna polica preko sten Zadnjega Prisojnika tik nad prepadi, ki se greze na ploščato vzhodno steno te gore. Polica te poleti pripelje tik nad Skednji na vrh Zadnjega Prisojnika. Tudi danes smo nameravali ubrati to pot. Severna stran pa je bila zatrpna s sipkim snegom in ledom, polica, ki je poleti krotka, je bila strmo zasnežena. Poizkusili smo, toda bila je prestrma in preozka, da bi mogli uspeti.

Umaknili smo se nazaj skozi okno in si še enkrat ogledali to mogočno prirodno čudo. Na južni strani smo sestopili za raztežaj vrvi, nato pa smo se prebili na levo na rob, kjer smo že zasledili stečino bežečih gamsov. Nismo se je poslužili, hiteli smo po grapah in skozi ledene kamine navzgor proti vrhu Zadnjega Prisojnika. Sonce in lepota

zimskega sončnega dne sta nas navduševala in podžigala v drznem početju. Še predno smo dosegli vrh, smo že videli gamse, kako so se podili dalje po policah pod Zvoniki. Prvi so bili že daleč na poteh Prisojnika, vodnik jo je ubiral po policah že za rob in se izgubljal na severno stran Prisojne gore. Tako so nam gamsi nakazali in zgazili pot. Po robih Zadnjega Prisojnika smo se morali previdno vzpenjati, južna pobočja so bila zaledenela, na severu pa sipek sneg ni nudil varnih stopov.

Sestop z vrha nas je precej dolgo zadržal. Gamzi so poskakali v sipki sneg in so bili naglo na škrbini, kjer pride na greben dr. Kajzelova in Drofenikova smer iz Skednjeve, katero sta plezala leta 1929. Mi smo tu previdno plezali, kajti nepravilen in nepremišljen korak bi utegnil povzročiti pospešen zdrk v dno Skednjeve. Očistili smo stope in prijeme suhega snega, cepini pa so očistili skalo od poledice.

Obstali smo pred robom. Premisliti je bilo treba. Južna pobočja so nam ponujala gostoljubno roko za izhod v sili, lahko bi od tu sestopili po vesinah tja do Hudega turna. Od tam ni več daleč do Goličice, kjer bi z lahkoto prišli na jutranjo pot. Greben proti vrhu Zvonikov je bil kopen, le ponekod so čepele opasti sipkega snega, tu in tam so greben krasile ledene sveče. Najbolj nas je vlekel, da rešimo uganko prehoda preko polic pod Zvoniki, ki so nam poleti že tolikokrat poslužile. Stopili smo v smer slabo označenih polic. Strmo so bile zasnežene in ponekod utrjene in zglajene od plazov, ki so jih tudi ta dan prožile grebenske opasti na vrhu Zvonikov. Drugje pa je sipek sneg skoraj onemogočal prehod. Polagoma smo napredovali in se vili tik nad prepadi Skednjeve od roba do roba. Spodaj je zijala grapa, ki sem jo pred leti preplezal iz Skednjeve na Prisojnik. Stop za stopom smo previdno napredovali. Prehitevati se tu ne da ničesar, telo in vsi udi morajo precizno opravljati svoje delo. Cepin je v razgretih rokah varno utiral pot in nakazoval rokam in nogam borne stope in prijeme. Končno smo se prebili do izstopne grape med gromado Prisojnika in Zvoniki, skozi katero smo se po sipkem snegu pretolkli do z ivjem okrašene in s soncem ožarjene škrbine. Ivje je zazvonilo pod cepinom in se zrušilo v globino, mi pa smo se zanosno vzpeli na vrh Prisojnika, kjer smo si v zavetju privoščili okrepčila in zasluženega počitka.

Romanje po teh gorah daje doživetja, ki se nikoli ne ponove. Prehodil sem te gore po grebenih, stebrih in policah v pripeki poletne vročine in v ledenem mrazu zime. Jutranje zarje so me vodile k vrhovom, vzpenjal sem se po cvetnih blazinicah, ki so se lesketale v rosnih kapljicah, užival sem na poteh v času, ko je sonce tonilo na večerni strani. Sam sem bil na Utrujenem stolpu, sam užival vso veličino Cerkvenega stolpa in sam premišljeval zgodovino, ki so jo od nekdaj naši najboljši gorniki pisali v Škrbini. Okno v Zapadnem Prisojniku me je navduševalo za ta edinstveni planinski svet med Razorano in Prisojno goro. Kameniti možici, ki sem jih postavljajl preko dvajset let, so me pozdravljali na policah in grebenških stolpih. Srečaval sem jih kot stare, dobre znance. Veliko svojih skrivnosti in čarov so mi te gore

pokazale. Prepričan pa sem, da so prihranile mnogo lepot za vsakogar, ki bo s pravilnimi željami prihajal v ta planinski svet po nepozabna doživetja.

O teh gorah med Razorano in Prisojno goro velja prelepa Aškerčeva beseda:

„Krasota Vaša nikdar ne premine,
enako veličastne vsak ste čas...
Na Vas me silne vežejo vezi!“

Cene Malovrh:

Prepadne strmali v pobočjih*

(O njih nastanku in važnosti za alpiniste)

1

Nadelane poti v gorah našim očem mnogokaj prikrivajo. Varno nas vodijo po skalovitih in porašlih, strmejših in položnejših predelih pobočij; le njihova železna oprema nas od časa do časa opozarja, da postanemo pozornejši, a ne toliko na svet, v katerem smo se znašli, kot na lastne stopinje, ravnotežje in prisebnost. Posebno na povratku so nam take poti dobrodošle. Utrujeni si ne želimo več naprezanja živcev. Spotoma še radi iščemo zadnja lepotna doživetja, brodimos pogledom po robih in špikih, ki jih ozarja pozno sonce, utrgamo še kak cvet za spomin, a se končno, že blizu dna, vedno bolj predajamo topi želji po skorajšnjem koncu poti in „zaslužnem“ počitku.

Vsak planinec pozna rezko nevoljo, ki jo neredko tudi glasno izraža, če se mu ob mali nepazljivosti pot izmakne in se naenkrat znajde na kaki, po živini stacani prečnici, ki je kmalu zmanjka v gošči. Mora se vračati, iskati markacijo in tako „po nepotrebnem“ izgubljati čas. Godrnja se jezi nad markacisti, ki ti nastavijo znamenje nekam pod noge na kamen, ki ga bujno ščavje prijetno zasenči; namesto da bi vedno lebdelo lepo v očesni višini, da bi mu človek mogel slediti že, če bi hodil kar „za nosom“.

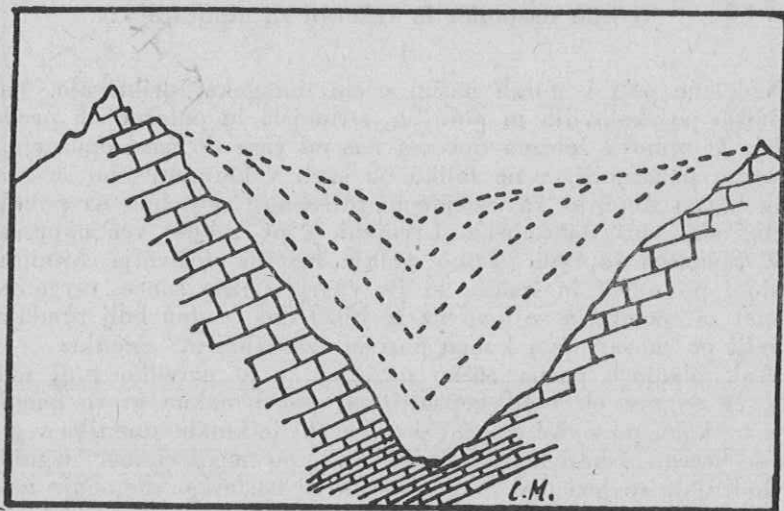
Alpinist, hodec po nezaznamovanih poteh in smerih, naleti pri povratku v dolino na vse drugačne skrbi, ki so dostikrat zares vsega upoštevanja vredne. Niti malo ne zato, ker bi se iz objestnosti ne hotel vračati po zložni poti, na kateri bi podobno hodil in zahajal kot vsakdo drugi in bi mu po opravljeni turi vse to bilo prijetno razvedrilo; pač pa zato, ker mnogokrat nima druge možnosti kot sestop na divje in je hočeš nočeš prisiljen, tak sestop opraviti. Pri tem pa se mu zgodi, da naleti na oblike v reliefu, za katere se vse dotlej ni kdovekaj zmenil. Tisto, kar ga je zvbilo na pot navzgor, mu pri drugačni prostorski razporedbi lahko napravi obilo temeljitih preglastic.

Pri ogledu gore iz doline mikajo alpinista njene strme partije, stena in robovi, ki se vzpenjajo iznad melišč in najvišje segajočih alpskih trat. Kadar pa po izvršeni turi gleda izpod stene proti dolini, se čuti sproščenega; težko delo je že za njim, pred seboj ima samo še

* Vse slike je narisal avtor članka.

položno, obraslo ali gruščnato vesino, tu in tam razrezano z grapami, iztekajočo se v dno konte ali doline. Ploskev vesine v kasno popoldanski svetlobi, enakomerno se prelivajoče barve in slaba perspektiva mu zastirajo prepadno strmal, ki v nižjem delu ostro loči pobočje in dno. Ako terena dobro ne pozna in se vrača po smeri vzpona, bo obtičal na robu strmali, presenečen nad tako nenavadno in nenadno zapreko in bo prvi hip nekoliko zbežan iskal prehoda. Komaj nekaj deset, kvečjemu sto metrov ga loči od poti ali prijazne jase v dnu. Prebito se je uštel! Skočil bi najraje preko tegale sežnja višine! Pa tu v tej zelenjavi in skrotju!

Toda — stoj! V tem trenutku se je alpinist znašel morda pred najtežjo nalogo v teku dne. Zjutraj in dopoldne, ko je še svež in drzen

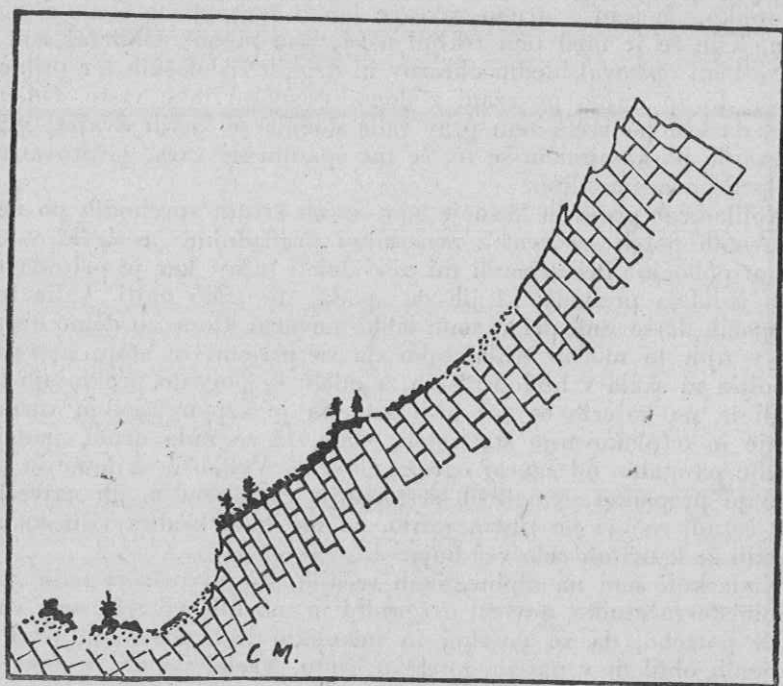

Sl. 1. Profil V doline z raznimi stadiji razvoja

premagoval kočljiva mesta v steni, se vzpenjal preko previsov in gvozditil po ozkih navpičnih počeh, je svoj posel opravljal s presenetljivo lahkoto. Spominja se, da ga najtežje mesto ni zbegalo. Pa bi ga tale „malenkost“! A se dogodi in nekateri primeri nesreč, ki jih pomnim iz zadnjega desetletja, potrjujejo, da so prav te vrste „malenkosti“ bile za alpiniste usodne. Tudi ako je plezalec opremljen z vso potrebno opremo in je pripravljen za spuščanje ob vrvi! Iz lastnih gorniških doživetij morem navesti primer, ko bi skoraj sfrčal preko „samo“ tri-desetmeterskega skoka, ki sem ga hotel premagati z najhitrejšo in najbolj priprosto metodo, to je s spustom ob vrvi. Orisal bom ogrodje tega pripetljaja izpred desetih let, ker se mi zdi zelo tipičen, pa zato tudi poučen za mlajši rod.

S prijateljem sva se tistikrat vračala s stene Travnika. Mrak naju je prestregel in za bivak nisva bila pripravljena. Spuščala sva se naglo, ker sva imela dve štiridesetmeterski vrvi s seboj. A bilo je le prepozno.

V temi sva morala obstati na mestu, pičlih stopetdeset metrov nad meliščem. Lakoto in žejo sva si tešila z zvoki prijetno cingljajočih kravjih zvoncev, ki so se čuli od doma v Planici. Nočni mraz nama je precej rahljajal kosti in da bi bila čaša grenkobe polnejša, je lunina svečava, na katero sva še rahlo upala v polnočnem času, ravno toliko brlela, da je ustvarjala skomine po nadaljevanju poti. Nič ni pomagalo. Okrog pol štirih zjutraj nama je vrisk turista s poti na Jalovec namesto petelinjega klica naznanil, da se bliža jutro. Kmalu nato je rahel

Sl. 2. Prerez skozi pobočje s prepadno strmaljo v spodnjem delu

odsev danice svetlo obarval nebo in potem še skale. Jutranji somrak naju je našel že pripravljena, a ne kot bi bilo potrebno, sveža in spočita, ampak precej utrujena in nekoliko nestrpna. Skrbelo naju je, da bi oskrbnica v domu, pri kateri sva prejšnji dan pustila prtljago in ji voščila na svidenje zvečer, preveč vestno ne izpolnila svoje dolžnosti. (Ko sva se okrog devetih zglasila pri njej, sva dejansko ravno še preprečila oddajo njenega sporočila reševalni postaji na Jesenicah).

Nad zadnjim spustom sva na široki, zložni polici nekoliko počila. S police je vodil poševno do melišča strm in vlažen kamin, po katerem bi se mogla počasi, a dokaj varno spuščati. Pa sva se raje odločila kar za vrv, čeprav sva vedela, da bova žrtvovala po nepotrebnem še en primerek iz najine pičle zaloge klinov. Počitek in zavest, da sva „tako-rekoč že v dnu“ pa sta slabo učinkovala.

Na robu police sva v prečno špranjo zabila klin. Ni zvenel kot mora zveneti klin, zabit v zdravi skali, a počasi in s težavo se je pod udarci najinih kladiv le zarinil do ušesa v špranjo in to naju je potolažilo. Potegnil sem vrh skozi uhelj, si jo otvezil za Dülferjev sedež in stopil na rogljič pod robom. Klin je bil v višini prs. Prijatelj je ravno zajemal v zanke prosti konec dvojne vrvi, da bi jo pognal preko mene v dno, ko sem se nagnil hoteč se z nogami odriniti. Tedaj sem zakrilil z rokami po zraku ter pri tem še ujel tisti konec vrvi, ki ga je držal prijatelj, stoječ nad menoj, s tem za hip izboljšal ravnotežje, prav toliko, da sem z drugo roko še lahko zagrabil za skalo v višini ramen. Klin se je med tem trkljal nekje pod menoj. Obdržal sem se!

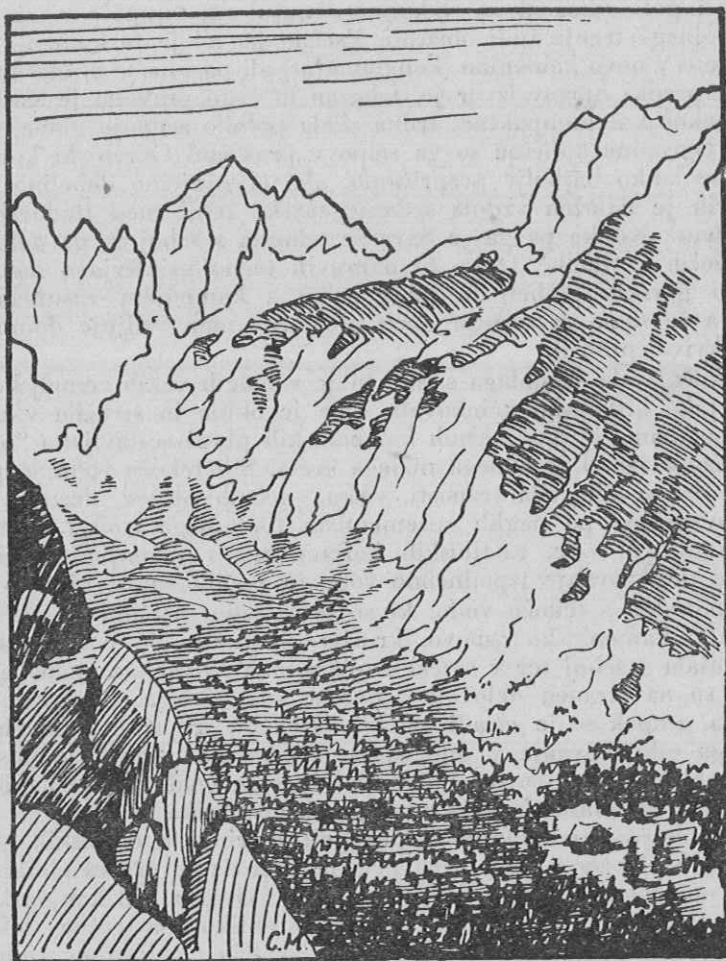
Ne bom opisoval bledih obrazov in drugih fizioloških ter psihičnih pojavov, ki so nujno povezani z dogodivščinami take vrste. Omenim naj le, da sva po vsem tem prav rada dodala še kakih dvajset minut za plezanje po kaminu in še to, če me spomin ne vara, zavarovana na boljše pričvrščenem klinu.

Kolikokrat preje in kasneje sem se na svojih sprehodih po neznamovanih poteh srečaval z nenadnimi prepadnimi presledki v sicer zložnem pobočju! Pri vzponih mi niso delali težav, ker je priroda tudi v njih izdelala prehode, ki jih od spodaj ni težko najti. Vzlic temu sem opazil, da so tudi pri vzponu lahko nevarni. Često so delno obrasli, skala v njih je močno trhla, tako da so prijemi in stopi nesigurni. Nič boljša ni skala v hudourniških zajedah, ki pogosto prekinjajo take strmali in po katerih se zdi prvi hip, da je vzpon lažji in varnejši. Rušenje in odplakovanje sta natrla skalo, ki se rada drobi, padajoče kamenje pa stalno od zgoraj ogroža človeka. Veliko neprijetnejše utise napravijo prepadne strmali ob sestopanju. Sam sem se jih največkrat ognil, četudi me je na tistem jezilo, da me tako kratka višinska razdalja sili še k uri ali celo več hoje.

Kadarkoli sem na alpinističnih tečajih, ki jih prireja naša Zveza za alpiniste-začetnike, govoril o zgradbi in morfologiji Alp, sem vedno občutil potrebo, da se posebej in nekoliko dlje zaustavim prav pri omenjenih oblikah v našem gorskem svetu. Vselej pa mi je zmanjkovalo časa in zato sem sklenil v krajšem sestavku seznaniti z njimi posebno mladi alpinistični rod. Običajni planinec se zanje le redkokdaj zmeni, ker mu nadelana pot zlahka pomaga preko njih. Alpinist pa bo slejkoprej zadel nanje in dobro je, ako je že prej opozorjen, škodilo pa tudi ne bo, če zraven še spozna, kako so nastajale in kje jih v naših Alpah srečujemo.

2

Vse globeli, ki jih opazujemo v naših gorah, so proizvod dela, ki so ga skozi dolge dobe opravljale neke vnanje sile. Le težko se zamislimo v to delo, kadar na dnu gorske doline ali pa z vrhov, ki jo obdajajo, ocenjujemo njene prostorske razsežnosti. S človeškimi merili presojamo in ne pomaga nam dosti, če zraven pomislimo še na številne tehniške pripomočke, ki si jih je človek osvojil in katerih delovni efekt nas mnogokrat začudi. Da je bila izdolbena taka globel, so bile

Sl. 3. Prepadne strmali v pobočjih grebena Kotova špica — Ponce

potrebne sile, s katerimi razpolaga samo priroda, in čas, ki je nam težko pojmljiv.

A naj se še tako upiramo predstavi o učinkih in oblikah teh sil, njihovi proizvodi so tu, številna znamenja jih dokazujejo in potrjujejo. Pomagajmo jih razkriti še po drugi poti. Ako krenemo iz Julijcev ali Grintovcev na ravan Gorenjske kotline, bomo ob sleherni vodni strugi ali v številnih gramoznih jamah odkrili kamenje, ki nas že na prvi pogled spominja na kamenino, katera gradi veličastno gorsko zaledje. Raziskovalci so dognali, da to kamenje zares ni drugega kot v večje ali manjše kose ter v pesek zdrobljeni apnenec, oziroma kaka druga kamenina, ki poleg apnenca tu in tam gradi dele slovenskih Alp. Posamezni kosi tega kamenja so lepo zaobljeni, znamenje, da so bili

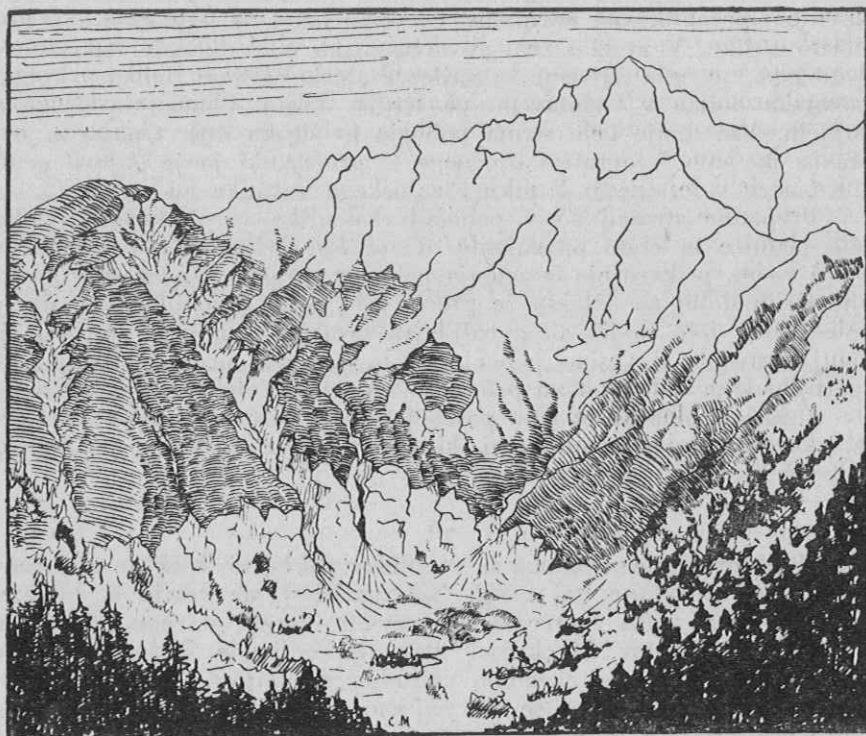
po daljši poti odloženi na sedanjem mestu; na tej poti so se zaradi medsebojnega trenja tudi obrusili. Vseeno je, ali je to kamenje danes že sprijeto v novo kamenino (konglomerat) ali pa ima še obliko pravega rečnega proda; njegov izvor je dokazan in čisto pravilen je zaključek, da je nekoč kot kompaktna, trdna skala polnilo sedanje globeli v gorovjih. Ogromne količine so ga samo v prostrani Gorenjski kotlini, o čemer se lahko najboljše prepričamo, ako ocenjujemo debelino plasti, v katerih je naložen vzdolž sedanje savske tesni med Radovljico in Medvodami. Koliko pa ga je Sava že odnesla s seboj in ga odložila v nižje ležečih kotlinah! Težko bi napravili točno primerjavo med prostornino gorskih globeli in prostornino s kamenjem zasutega dela kotlin, a že sama razsežnost obeh prostorov nam vsiljuje domnevo o njihovi ekvivalentnosti.

Tekoča voda razpolaga s silo, ki je v dolgih vekih zemeljske zgodovine tako kiklopsko učinkovala. Ona je oblila in stružila v nekdanj slabo razgibano, iz posameznih kameninskih plasti sestavljeno "odejo", dvigajočo se iznad sosednega nižjega sveta. Sili tekoče vode so pomagale še druge sile: sila težnosti, vetra, snežnih plazov, dežnice, dalje sila, povzročena po naglih spremembah toplotnega stanja kamenine, sila zmrzujoče vode, rastlinskih korenin ter v nemajhnih meri tudi kemično delovanje izpodnebne vode in raznih snovi, ki so v njej.

Vzporedno s tekočo vodo, ki se je s svojo mehanično silo rušila (erodirala) kameninsko osnovo, krušila posamezne kose kamenine in jih odnašala s seboj ter v smeri svojega toka ustvarjala vedno globljo zarezo, so na straneh delovale označene sile. Zareza se ni samo poglabljala, ampak se je zaradi padanja drobcev preperela kamenine ter njihovega odplakovanja v dno lijasto oblikovala. Zgoraj je postajala širša, izoblikovala so se pobočja z določeno in enakomerno naklonino. Ustvarile so se doline, katerih razvoj prikazuje slika 1.

Ne bomo na tem mestu razpravljali o primerih dolinskih globeli, katerih prečni prerez pokaže na prvi pogled, da se proces oblikovanja ni vršil normalno. Take so na primer tesni (Vintgar!) in kanjonske doline. Nas zanima sedaj samo normalno oblikovana rečna dolina v gorovju, kateri zaradi tipične prečne podobe vzdevamo tudi ime V dolina.

Pobočja V doline morajo biti v glavnem gladka, simetrično in enakomerno nagnjena proti dnu. Taki primeri pa so v naših alpskih predelih prav redki. Deformacije so najraznovrstnejše in so nastale tudi iz različnih vzrokov. Med najmarkantnejše oblike, ki spreminjajo lice normalnih gorskih dolin, spadajo omenjene prepadne strmi v pobočjih. Le-ta so naenkrat prekinjena z robom, pod katerim se vesi skalovje skoraj navpično ali celo previsno vse do dna doline, oziroma do obrobnihih melišč. Medtem ko je ostali del pobočja navadno še precej visoko na goso porasel ne samo s travo, ampak tudi z drevesnim rastjem, posebno s pritlikavim planinskim borom, so ti pragovi iz daljave videti skoraj goli; travnate, spomladi in poleti s cvetjem bogato obdarjene ruše, se drže le na zatišnih, manj izpostavljenih mestih. V tem oziru so prepadne strmi zelo podobne pravim gorskim stenam, le s to razliko, da si je v njih tu in tam v težki borbi za življenje le

Sl. 4. Prepadne strmali pod Kukovo špico v zatrepu Belega potoka

priporil svoj „prostor na soncu“ samotarski mecesen ali pa se pod previsom stiska družinica borovcev, ki jim klimatske razmere nižjih nadmorskih višin ne delajo posebnih ovir. Prečni profil opisane deformacije pobočja V doline prikazuje slika 2.

Vsiljuje se nam vprašanje o nastanku takih strmali. Če bi delovale samo zgoraj omenjene sile, bi se mogle razviti le v primeru, ako bi bile naše gore grajene iz neenako odpornih kamenin; v sektorju trših, zunanjim vplivom manj podvrženih kameninskih kompleksov bi bilo preperevanje in odnašanje drobirja slabše kot v ostalih sektorjih. Na ta način izoblikovane strmali pa so pri nas redkejši pojav, kajti kamenina naših Alp je precej enovita. Na delu je morala biti sila, katere učinki so nekoliko drugačni kot pa so učinki doslej označenih sil. S tako silo so delovali ledeniki, ki so se nekoč spuščali z višjih gorskih predelov daleč navzdol po dolinah, katere so že prej izgreble vode.

Tudi ledeniki „tečejo“. Počasi se premikajo v smeri strmca, kar prav dobro dokazujejo opazovanja v še sedaj zaledenelih področjih. Če zraven upoštevamo, da so v njih nakopičene silne gmote ledu in srena pa zapadnega kamenja in skalovja, si lahko predstavimo, da je njihov mehanični učinek precejšen. Ledeniki so torej predvsem z bočnim

rušenjem preoblikovali normalne V doline tako, da so dobile bolj koritasto obliko. V zvezi s tem govorimo tudi o U dolinah, kakršne so domalega vse naše največje in najlepše alpske doline: Robanov kot in Logarska dolina v Grintavcih, pa Krma, Vrata, Planica in druge v Julijcih. Vse imajo zelo strma pobočja in široko dno. Opozorim naj bravca na lepo fotografijo tipičnega U profila, ki jo je objavil prof. J. Kunaver v letošnjem letniku Planinskega vestnika na strani 75.

Prepadne strmali so v pobočjih ledeniško preoblikovanih dolin zelo pogoste in često opazujemo, da se kot nekaj pas, potekajoč v enaki višini, prikazujejo iz zelenja pobočne zarasti. Vendar so v spodnjih delih dolin na splošno že precej zabrisane. Preoblikovalne sile v poledeniški dobi so jih ali porušile ali zasule z zemljo in jih bolj ali manj izravnale z vesino pobočja. Dobro pa so navadno izražene v zgornjih delih dolin kot na primer v zgornjem delu Planice. (Slika 3).

Označena neenakost nam posebej vzbuja pozornost, ki se stopnjuje, ako se ozremo za oblikami, ki nas sedaj zanimajo, še po drugih globelih v našem gorskem svetu.

3

V zatrepu Belega potoka se znajdeš v pokrajini, kakršne v slovenskih Alpah zlepa ne boš našel. Nič markacij, ne vpitja in ukanja, nobenih gostišč, niti zavrženih konzervnih škatelj, starega papirja in podobnih predmetov, ki „krase“ naše alpske livade, doline in vršace ter pojačujejo njihovo skromno prirodno slikovitost. (Naj tu sebično pripomnim: Kot planinec se niti najmanj ne upiram gradnji observatorija vrh Triglava. Kulturna stavba in z resnimi posli zadolženi ljudje v njej bodo tam gori pomirjali tisto sorto popotnikov, ki napačno razumevajo znani izrek o povratku k naravi!). Tu je vse tako kot sta uredila lepo ter skladno priroda in gorjanski človek. Dostop semkaj ima samo tisti, ki nosi v glavi in v srcu za vsa leta svojega življenja po prirodi potrjeno legitimacijo, da mora „vsestransko razvijati svoje zdravje in moč, da bo mogel povečati s svojim delovanjem sposobnost in pripravljenost za izgradnjo domovine“. V tej legitimaciji piše samo o dolžnostih, nič pa ne o „ugodnostih“, kar je dobro, pravično in prav!

Zatrepu Belega potoka je prav za prav ogromen cirk ali krnica, to je globel, od treh strani obdana s strmo v dno padajočimi pobočji. Nekoliko shematična, bolj na pamet risana priložena slika ga prikazuje. (Slika 4). Nas zanima predvsem oblika njegovega spodnjega dela. Na vsem ozadju in na vzhodni strani se tukaj pobočja lomijo ter se v izrazitih prepadnih strmali spuščajo v dno. Nekaj globokih hudourniških zarez prekinja sicer enotno ostenje teh strmali, ki so gole, medtem ko so pobočne vesine nad njimi gosto obraščene. Isti pojav, na katerega naletimo v ledeniško preoblikovanih dolinah, le bolj izrazit je, nekam svež, podoben tistemu v zgornjem delu Planice. Pa še nekaj drugega je tu, kar nas preseneča. Krnica je od zadaj zaprta dolina. Da je v dolini stružil gibajoči se ledenik, je razumljivo, toda tukaj so ledne in snežne gmote počivale na dnu in šele od tod naprej se je gibanje moglo vršiti proti strani, kjer se krnica nadaljuje v dolini. In vendar natanko ista oblika, ki smo jo našli tam!

Znašli smo se pred uganko, ob kateri se je med znanstvenimi proučevalci oblik zemeljskega površja (geomorfologi) vnela živahna debata. Ali so res rušilni (erozijski) učinki ledenikov slični učinkom tekoče vode? Ali je res samo njihova mehanična sila tisti činitelj, ki je temeljno preoblikoval doline in spremenil njihove elegantne V profile ter jim ustvaril v prerezu podobo črke U? Tiste, ki so se čudili, da so taka vprašanja sploh mogoča, so ostali opozorili na oblike krniških globeli, izoblikovanih tudi v vrhnjih partijah sicer lepo zaobljenih in razmeroma položnih gorskih pobočij. Niti tekoča voda niti premikajoči se ledenik nista mogla ustvariti teh naravnih ponev, ki spominjajo na vulkanski

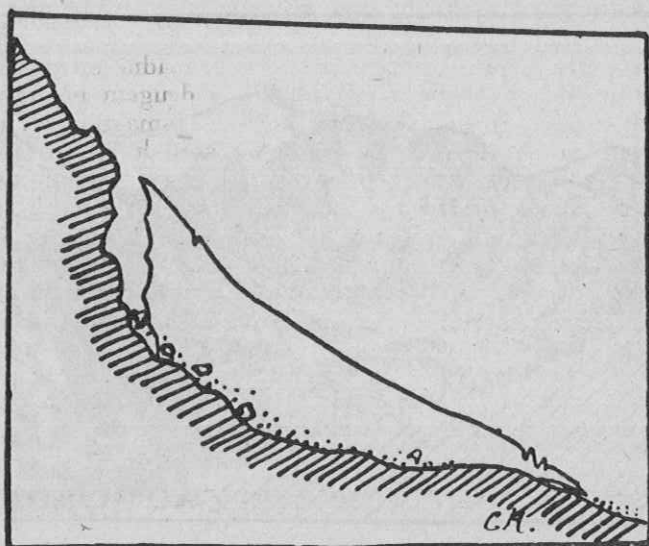
Sl. 5. Krnica, izoblikovana v vzhodnem delu Karavank

krater, kateremu je bila ena stran oboda odbita. Oblika takih globeli je popolnoma enaka obliki, na katero smo naleteli pod Kukovo špico v Belem potoku. (Slika 5).

Dandanes v naših Alpah ni več ledenikoy, razen triglavskega, tistega pod Kaninom in tistega pod Skuto. Poleg teh malih ostankov nekoč tako razprostrtih ledenih poljan in jezikov imamo še manjše zaplate večnega snega, ki se drže, zaščitene pred sončno toploto, pod severnimi stenami. Alpinist jih dobro pozna, ker ga često preko njih vodi smer pristopa v steno. Pojdimo z njim do vrha snežišča. Vroč dan je in ohlajeni zrak nad snegom nam prija. Na strmem, trdo zbitem srenu nam včasih spodrsne, kar pa nas ne moti, saj bomo vsak čas počili na vrhu, udobno naslonjeni na skalo. Že smo dosegli zgornji rob snežišča — a vraga, kaj pa je to? Namesto, da bi se lepo naslonili, kot smo upali med potjo, se, če smo le malce nerodni in vrtoglavi, brž primemo za ostri rob snežišča in se čepe zagledamo v temno zajedo, eden do tri metre široko ter kakih pet do petnajst metrov globoko.

Zajeda nas neusmiljeno loči od stene in skale. Izkušenejši gornik se nam hudomušno smehlja in to nas pomirja. On že ve, kako bo ukanil temno nebodijetreba. Ko smo na varnem, se šele ozremo po steni, v katero se nameravamo podati. Prebito čudno se nam vesi nad glavo! Gornik nas potolaži, češ, tile previsi ne sežejo više kot nekaj metrov, nad njimi pa da je svet že bolj položen ter prijetnejši za pogled in živce.

Na tem kratkem sprehodu smo se seznanili s pojavom, ki je bil in je v manjši meri marsikje še danes, za oblikovanje prepadnih strmali v pobočjih največjega pomena. Na skici vidimo shematično prikazen

Sl. 6. Prerez skozi del pobočja s snežiščem

prerez (slika 6) skozi del pobočja in pod njim ležeče snežišče ali pravi ledenik. Ostra zajeda loči zgoraj skalo in led. Nastala je zato, ker se skali priležne partije ledu ali snega nagljeje tope kot pa se topi ostala snežna gmota. Skala se pod vplivom sončne energije naglo ter intenzivno segreva in s tem deluje na bližnji sneg kot nekakšna prirodna peč: posreduje mu razmeroma velike količine toplote, veliko večje kot bi jih sneg sprejel z direktnim obsevanjem. Toda to velja le podnevi. Ponoči v tej sosesčini pridobi vodilno vlogo sneg. Skala se namreč ne le naglo segreva, ampak se prav tako hitro tudi ohlaja; bližnji sneg in led ohlajanje še pospešujeta, tako da dostikrat tudi v toplejšem letnem času zmrzuje po skali polzeča voda. To naglo pa močno menjavanje toplotnega stanja skale deluje nanjo v smislu znane nam fizikalne zakonitosti; zaradi naglega raztezanja pri segrevanju in krčenja pri ohlajanju začne na tem mestu skala intenzivneje pokati. V nastalih razpokicah opravlja še zmrzujoča voda svoje rušilno delo in končno tudi padajoče kamenje, snežni plazovi ter drugi činitelji, ki smo jih

omenili v zvezi z delom tekoče vode. Pravimo, da sta na takih mestih preperevanje pa denudacija (odplakovanje) silno aktivna. Posledica te aktivnosti je oblikovanje vse strmejše partije v pobočju — prave prepadne strmal.

Sedaj nam bo marsikaj jasno. Priroda ne deluje samo s kruto mehanično silo, kadar modelira in preoblači naš stari planet. Ona ume pri tem poslu uporabljati tudi elegantna sredstva, tako fina, da bi jih moglo zaznati samo oko, skrito za zaveso tisočletja in stotisočletja trajajočih obdobij. V primeri bi rekli, da ji metla služi prav tako dobro pa enako učinkovito kot kramp. Zgornji deli dolin in krnice so dobili zaradi označenih procesov prav takšen venec prepadnih strmal, kakršnega zasledimo v U dolinah, kjer je stružila in rušila mogočna sila gibajočih se ledenih gmot. Razlika je v glavnem tista, ki smo jo že naglasili. Med tem ko so v prvem primeru prepadne strmal še sveže in se lepo odražajo od ostalega pobočja, so v drugem primeru že senilne, komaj opazne. Še dolgo potem, ko so se umaknili zadnji veliki ledeniki iz našega gorskega sveta, se je po kontah in zatrepih dolgo mudil sneg v malih ledenikih, podobno kot so se na posebno zaščitениh mestih ohranila večna snežišča še do današnjih dni. Ob njih se modeliranje prepadnih strmal vrši naprej. Tako modeliranje se vrši tudi na vrhu in na straneh naših malih ledenikov pod Triglavom ter Skuto. Ne vemo z gotovostjo, ali se to oblikovanje bliža koncu ali pa je priroda samo na kratkem oddihu, po preteku katerega bo s svežimi silami posegla po gorskih velikanih in globelih, ki jih razdvajajo.

Rado Kočevar:

Herletova smer v severni steni Ojstrice

Vzhodna skupina Savinjskih Alp je bila doslej v alpinističnem oziru malo znana. Za ta predel je veljalo mnenje, da tu ni markantnih sten. Tako se je desetletja delala krivica Savinjskim Alpam. Za primer naj navedem besede znane plezalkice Mire Marko Debelakove, ki je leta 1927. objavila v Planinskem vestniku članek pod naslovom „Severozahodna stena Ojstrice (2349 m).“ Tu piše, da si je hotela ogledati zloglasno severno steno Ojstrice in da se plezalci, ki plezajo to steno, izognejo pusti poti na Škarje; težave v steni pa da so iste kakor v gruščastem severozapadnem pobočju Prisojnika. Obenem so hoteli nekateri plezalci s preplezanjem smeri v tisočmeterskih gruščih obrniti pozornost nase. To nazadnjaško, lokalnopatriotično gledanje je desetletja občutno oviralo razvoj plezalne alpinistike v Savinjskih Alpah.

Glavna baza za vse ture v Vzhodnih Savinjskih Alpah je koča na Korošici. Od tu ni daleč do severne stene Ojstrice, Velikega Vrha, Poljskih Devic in Križevnika, blizu so Dedec, Vršiči in Rzenik.

Prvi alpinisti v tem gorovju so bili Nemci, in sicer Greenitz, Arbeiter in Weitzenbock, preplezali so severovzhodni greben Ojstrice. Pozneje je Klodwig Tschada preplezal severovzhodno stran iste stene, za njim so plezali še Diehl, Gračner, Kopinšek in drugi. Severna stena

Ojstrice je dobila svoj prvi obisk leta 1930 (Boris Režek in Vinko Modec), zatem so jo v novi varijanti preplezali še Avstrijci in v novi smeri France Ogrin in Igor Omerza. Nato do Herletovega poskusa ni bilo plezalcev. Stene nad Robanovim kotom je le delno obdelal France Herle v zadnjih letih pred vojno. Za severno in severozapadno steno Rzenika je trajala ostra borba celih dvajset let, a se je posrečilo izpeljati v njej le tri smeri.

V teh stenah sem plezal skoraj vse poletje 1949. Večinoma s tovariši iz Celja. Ponovili smo večino že izvedenih smeri, poleg tega pa izvedli tudi nove. S preplezanjem severnega raza Dedca smo vendarle enkrat prišli do ture, ki se lahko v celoti označi za skrajno težavno. V naslednjem prinašam opise posameznih plezalnih vzponov.

I. Smer: Herle - Veršnik v severni steni Ojstrice (2349 m).

Bilo je v soboto, 6. avgusta. Zjutraj sem se vrnil preko morja iz Hercegovskih hribov. Bili smo štirinajst dni v tropski vročini tamkajšnjega krša. Štirinajst neprespanih noči in ne vem še kaj je vplivalo name, da sem v avtomobilu kar spal. Nekam živahnješi so mi bili koraki, ko sem jo ubiral po dolini Bele na Presedljaj. Tu na sedlu pa kakor da sem prišel na drug svet. Mrzla in sveža sapa domačih hribov mi je spešila korake. Za trenutek sem se spomnil zatrepa doline Dive Grabovice pod Velikim Kukom. Skala je bila tam tako vroča, da je nisi mogel prijeti, nikjer nobene vode, kakor v „dolini smrti“.

France Herle in Gustl Veršnik sta 11. in 12. avgusta 1941 preplezala novo smer v severni steni Ojstrice. Smer se giblje preko izrazitih navpičnih plošč v levem delu stene. Mnogo sta poskušala, preden sta uspela. Prvič je bil Herle v steni že leta 1939. Pri enem izmed naslednjih poskusov je padel Veršnik, a je obvisel na vrvi. Franceta Herleta so poznali alpinisti v Savinjskih Alpah. V zadnjih letih pred vojno je preplezal novo smer v severni steni Poljskih Devic in v Velikem vrhu nad Robanovim kotom. Plezal je v stenah nad Okrešljem in Logarsko dolino. Zelo pomembna je, njegova tretja ponovitev smeri Režek - Modec v severni steni Štajerske Rinke, ki jo je z Veršnikom opravil v šestih urah. Njegov najtežji plezalni vzpon je v zahodni steni Raduhe: izjavil se je, da ponovitve te smeri ne bi tvegala. Med vojno je bil aktivni organizator partizanskega pokreta v Zgornji Savinjski dolini. Bil je znan smučar in borec. Uspešno je vodil partizane v gorah, ki jih je dobro poznal. Leta 1944 je odjeknila v Solčavskih hribih žalostna vest. France Herle je padel v borbi na Ljubelju, na pragu tistega dela slovenske zemlje, ki je bil nedavno tako sramotno prodan. Tudi njegov tovariš Veršnik je padel junaške smrti. Okupator je njuno rodno vas Solčavo požgal, tako da je za njima ostalo malo sledi.

Že dvakrat sva bila z Debeljakom pri vstopu, a obakrat nama višje sile niso dovolile ponoviti vzpona. Prvič sva tam bila lani v začetku septembra. V dežju smo sestopili po Kopinškovi poti v Škrbino. Nato smo preplezali smer Režek - Modec v severni steni Škarij, kjer nas je do-dobra namočilo. Drugič smo bili pod steno letos 14. julija. Že ponoči je bila po gorah silna nevihta s točo. Drugi dan je bilo malo boljše, a za

plezanje neprimerno. Nosili smo vrvi in kline preko Škarij in Kopinškove poti samo na sveži zrak. Tisti dan dopoldne smo nato plezali v zahodni steni Dedca.

Za nedeljo, 7. avgusta, je vreme kazalo odlično. „Jutri pa bo, kar bo!“ sem dejal tovarišu, ki je prišel pozno ponoči na Korošico. Dolgo naju je že stena vlekla za nos. Spala sva tisto noč do štirih zjutraj. Debeljak mi je povedal, da bosta isti dan plezala Arnšek in Kokošinek smer Ogrin - Omerza in da spita na Klemenškovi planini, eno uro od vstopa.

V poldrugi uri sva preko Škarij (2240 m) dosegla trikotno snežišče pri vstopu. Nad seboj sva zaslišala udarce kladiva in glasove. Arnšek in Kokošinek sta vstopila kako uro pred nama in bila okrog 150 m visoko. Na udobni polici nad snegom sva se navezala. Imela sva dvojno vrv, v začetku sva plezala na enojni, štiridesetmeterski. Postavila sva še možica, nato sva prisluhnila. Zaslišala sva zvok partizanske pesmi. Globoko doli pod nama v Logarski dolini je bila spominska svečanost; ljudje iz Zgornje Savinjske doline so se spominjali v domovinski vojni padlih tovarišev.

Prvih 120 metrov se je Herle držal smeri Ogrina in Omerze. Smer nato zavije po krušljivi polici na levo. Tu sva našla možica in spravila vanj svoja podpisa. Nekaj metrov odtod na levi je prvo težje mesto. Preko previsnega praga se je treba potegniti v plitev žlebič. Tu nama je šlo delo hitro od rok. Dva klina sta bila v razpokah. Debeljak jih je izpulil kar z roko.

Smer zavije sedaj po lažjem svetu nekoliko na levo. Tu sva napredovala hitro, brez težav. Arnšek in Kokošinek sta bila ravno na oni veliki terasi v prvi tretjini stene. Pozdravili smo se, nakar sta izginila za robom. Sedaj sva plezala na desno mimo značilnih votlin. Razen enega praga ni posebnih težav. V pragu sva pustila klin in v votlini možica. Na desni od votlin je kamin prekinjen z majhno teraso; nad teraso je curljala voda v žlebičku. Nad njim se je dvigala streha velike votline. Tu sta bivakirala prva plezalca. Prostor za spanje je nadvse udoben. Za podlago je fin droben pesek. Res, imenitno mesto za bivak! Do tu sva plezala slabi dve uri. Ura je bila devet.

Z zelenih vesin Grofičke so se oglašali ljudje. Krasne planike so rasle v okolici. Vreme je bilo mirno in jasno, le nad skalnatim zidom Raduhe je visel kopast oblak. Tišino je prekinjala le glasba in vzkliki veselih ljudi v Logarski dolini. Tiho je bilo v Rinkah, tem veličastnem zidu Savinjskih Alp. Nekoč je bilo tam živo! Nekdanji center alpinizma Savinjskih Alp je danes osamljen. Devet let je tega, kar je Jaka zapustil kočo na Okrešlju. Devet let ni več alpinistov, ki so tako radi hodili tod. Le pogled od časa do časa še zaide tja.

Preden sva nadaljevala, sva zgradila možica in spravila podpise v zarjavelo konzervo prvih plezalcev. Iz votline se gre na desno po navzven vodeči polici. Nato sva zavila po robu navzgor. Tu je položaj tako izpostavljen, da vidiš pod seboj naravnost v grušč. Plezala sva še za dolžino vrvi naprej, kar vzklikne Debeljak: „Pej, klini, kakor v Zinni.“ Začudeno sem pogledal navzgor; v navpični plošči je sedel zarjavel klin, kakih 15 m nad menoj. Plezal sem po polici še kakih

15 m dalje in se utaboril na krasnem orlovskem stojišču. Tovariš je priplezal do mene. Nato sva pregledala položaj. Polica, po kateri sva priplezala iz votline, se je strmo lomila na v nasprotno stran v Ogrinovi smeri. Nad stojiščem so se bočile 90 in več stopinj naklonjene plošče. Proti levi preseka ploščo nekakšna poklina. Tu sva zapazila lestvico klinov. Vrsta je bila na tovarišu, ki je takoj vstopil v plati. Še pod prvim klinom je naletel na luknjo, ki sta jo izvrtala prva plezalca. Vpel je vrv v prvi klin, se prijel z desno roko za dober oprijem in se na njem potegnil navzgor. Dosegel je dva klina, ki sta tičala v skupni luknji, izvrtani od prvih plezalcev. Tu je vpel Nylon vrv. Nad glavo je imel še en klin. Da je prišel na nakazano poličko, je moral tovariš zabiti še en klin in to na desni. Sedaj je prečil na levo do dveh klinov, ki sta tičala skupaj v izvrtani luknji. Kmalu je izginil za robom.

Tovariša v Ogrinovi steni sta ravno prečila v znano veliko votlino. V Logarski dolini pa so neumorno igrali in prepevali partizanske pesmi. Končno sem moral naprej. Prečnica je dolga 30 metrov, približno toliko kakor znana Comicijeva prečka v severovzhodnem razu Jalovca, le da je neprimerno lepša in težavnejša. Izpostavljenost je silovita. Če bi tu vrgel kamen, bi padel v prostem padcu naravnost v vstopno snežišče. Zanimiv je konec prečnic, kjer se je treba brez vsakih stopov na malem prijemu potegniti navzgor.

Stojišče na oknu je imenitno, menda najlepše in najboljše stojišče v težkih smereh naših Alp: Tri metre veliko korito, zagvozdено s skalo. Stojišče in prečnica sta navdušili tudi poznejše plezalce. Tu sva se vsedla kakor na vseh dobrih stojiščih in opazovala lepo pokrajino.

Kako težavno, nadčloveško delo sta opravila Herle in Vršnik, se z besedami ne da povedati. Kako je vrtal luknje na mestih, kjer komaj sam vzdržiš ravnotežje, tudi ne vem. Vse to bo razumel le tisti, ki je kaj podobnega doživel. Danes je lahko dvigati se preko vseh klinov, danes veš, da je na koncu dobro stojišče, ki ga par metrov preje ne vidiš.

Smer je sedaj vedla vodoravno na levo. S stojišča sem prestopil na levo v ploščo z dobrimi oprijemi, nato sem se spustil nekoliko navzdol in se utaboril na udobni polici. Izpostavljenost je silna v teh metrih. Debeljak je prestopil navzdol in se po gladki plošči povzpел navzgor na mesto, kjer je zabil klin. Nato je plezal na levo po navpični plošči navzgor in kakih deset metrov višje zopet zabil klin. Ta raztežaj kakor prejšnja dva sta za moj okus med najlepšimi mesti v naših Alpah. Strmina in izpostavljenost silna, skala pa kakor iz betona. Klin z obročkom na stojišču kakor tudi naslednja dva sva pustila v steni.

Plezal sem po ploščah dalje. Svet se tu nekoliko poleže, vendar je potrebna še precejšnja pazljivost, ker plezaš prosto brez klina. Preplezala sva še strmo poklino in kmalu vstopila v globok, vlažen kamin. Še prečnica na desno in zagazila sva v grušč pod Kopinskovo potjo. Stene je bilo konec.

Tura, ki sva si jo tako želela in tako dolgo čakala nanjo, je bila končana. Vesele volje sva sedela na grebenu med severno in vzhodno steno. Napravila sva tisto, kar ni bilo dano prvoprstopnikoma: prikazala sva smer in njeno vrednost današnjim plezalcem. Kosti Herleta

trohne na krivični meji, njegove krepke roke ni več v skalah nad Solčavo, a ostali so zarjaveli klini, nepozaben spomin na odličnega plezalca in človeka.

Po Kopinškovi poti sva sestopila v Logarsko dolino. Na Klemenčjih jamah pod steno sva se ozrla navzgor, v steno, ki je v tišini samevala nad nama. V dobi dvajset let je steno obiskala le ena naveza. Dvajset let so samevale navpične plošče severne stene.

Tisti hip sva začutila, da bova še dostikrat prišla v ta svet.

Dr. Joža Mahnič

Po Gregorčičevih stopinjah

Za seboj sem imel strmi breg nad Kamnim in avtobus me je že tudi zgodaj zjutraj odpeljal iz Bovca. Možakar, ki je na vrsenskih senožetih kosil v rosi lesketajočo se travo, me je napotil poizvedovat za toplim zajtrkom v prvo hišo ob levem kolovozu. Vrsenci so bili oddali domala vso živino v planino, pri tej hiši pa da sta ostali dve kravi, tako da bom prav lahko dobil mleko. V veži je na nizki stolici čepela v črno opravljena in s prav takšno ruto pokrita starka in lupila krompir, ki ga bo na ognjišču popekla družini za malico. Na moj pozdrav si je z dlanjo segla preko motnih oči, da bi boljše videla. Gostoljubno me je povedla v kuhinjo in mi ponudila stol ob mizi, sama pa si je dala opraviti okrog značilnega goriškega ognjišča z nekakim nébesom za posodje pod stropom in klopmi ob straneh, na katerih se ob zimskih večerih prijetno pleto domači pogovori. Na žerjavi je zapokalo suho smrekovo dračje, narasli plameni so hlastno lizali dno črne koze, mleko je kmalu zavrelo. Starka ga je prinesla na mizo v okrogli beli skodeli, pristavila pa ji je še zajetno rjavkasto skledo na lepe, enake kose razrezane polente.

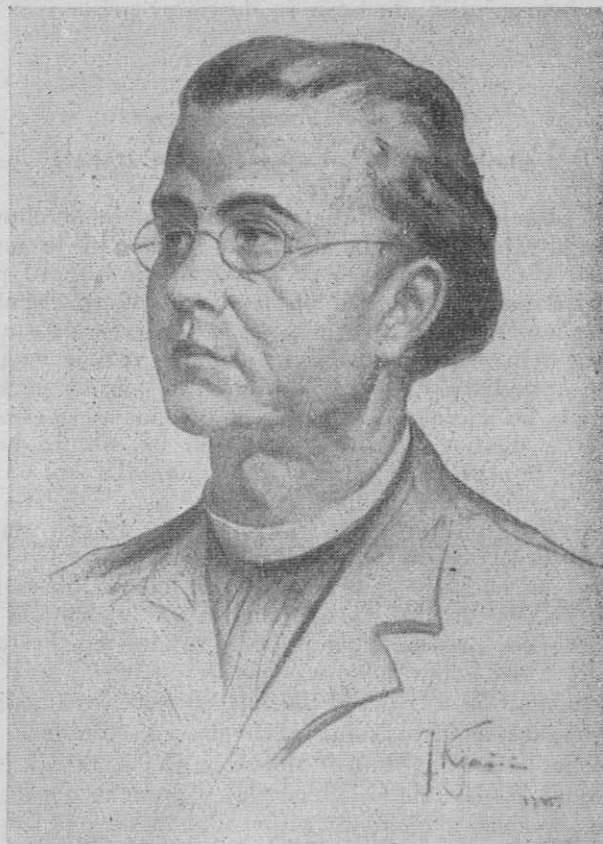
Ko je zvedela, da sem prišel obiskat Gregorčičeve kraje in se zanimam za pesnika, se je mahoma razživela. Prisedla je k mizi in mi razodela, da je „gospoda Šimna“ dobro poznala, saj ji je bil pravi stric. Toda tedaj je bila mlado dekle, zdaj ji je pa že pet in sedemdeset let, vid ji je že skoraj popolnoma odpovedal in sneg ji je pobelil lase. Tako sem se čisto slučajno srečal s pesnikovo nečakinjo Marijo Gregorčič, poročeno Skočir.

Hotel sem izkoristiti redko priliko in sem jo poprosil, naj bi mi obudila nekaj svojih spominov nanj. Njen glas je prijetno poln, kajti žena je kljub letom še vedno postavna in krepka, njena govorica je umirjena, premišljena, neredko tudi prirodno modra in duhovita, jezik kobariškorovtarsko narečje, ki pa je vendarle močno blizu lepi knjižni slovenščini. Ob njenih besedah je med nama za nekaj trenutkov oživela podoba „goriškega slavčka“.

„Ben ja, zdravja so bili vedno rahlega. Ko so bili za kaplana v Kobaridu, smo jim morali vsak dan z doma nositi siratke; jim je že morala hasniti, da so jo tako zvesto pili. Kasneje so bili malo gorši. V

Gorici na Kornu, kjer so stanovali, sem jih nekajkrat obiskala; tedaj so bili pa že zelo slabi. Tudi oči so jih zmeraj bolele, zato so tudi nosili naočnike. Pa saj ni čudno, ko so na kupe knjig prebrali in toliko študirali.

Svojo domačijo in planine so zelo radi imeli. Vedeti so hoteli za vsak vrh in rob, pašnik in senožet, kako se jim pravi. Trdno so upali,

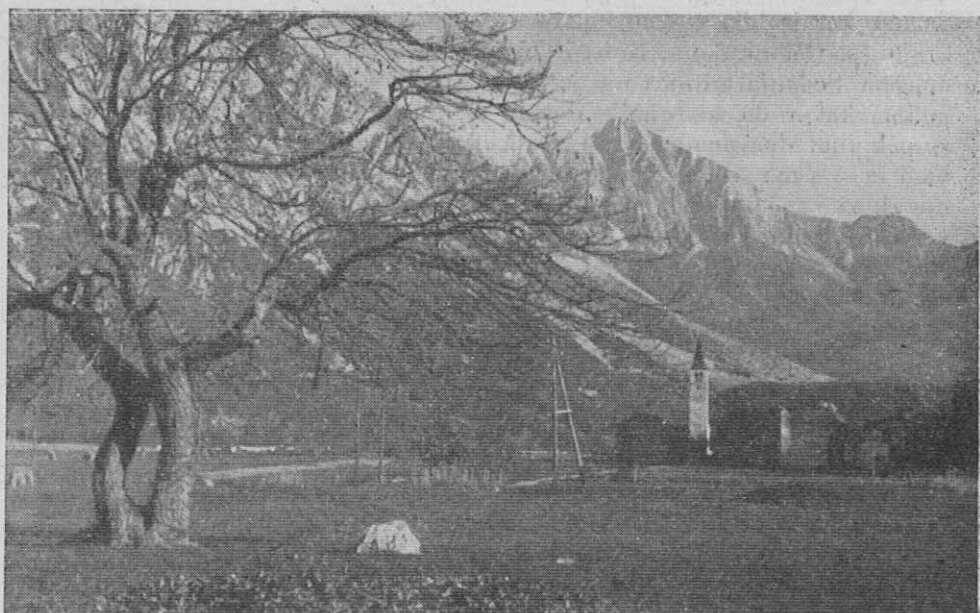

Simon Gregorčič (po sliki Jos. Kjačiča)

da jih bo vrsenska siratka okrepila in ozdravila. Tudi ljudje so jih tukaj radi imeli. Znali so nenavadno lepo peti; okrog sebe so zbirali mlade ljudi in jih učili. Dohodki kobariškega kaplana so bili skromni; dekan Jékše, ki so jim bili velik prijatelj, so jim v stiski dostikrat pomagali. Težko so se ločili od teh krajev, ko so jih premestili na Vipavsko. Želeli pa so vedno in so ob koncu življenja tudi v testament zapisali, da bi bili pokopani tu pod domačimi planinami. Ko so jih mrtve pripeljali iz Gorice, so preko noči ležali v cerkvi v Kobaridu,

Trnovo in Krn

Vas Trnovo s Krnom v ozadju

drugi dan pa smo jih pokopali pri Sv. Lovrencu. Bila je takrat tam masa ljudi.

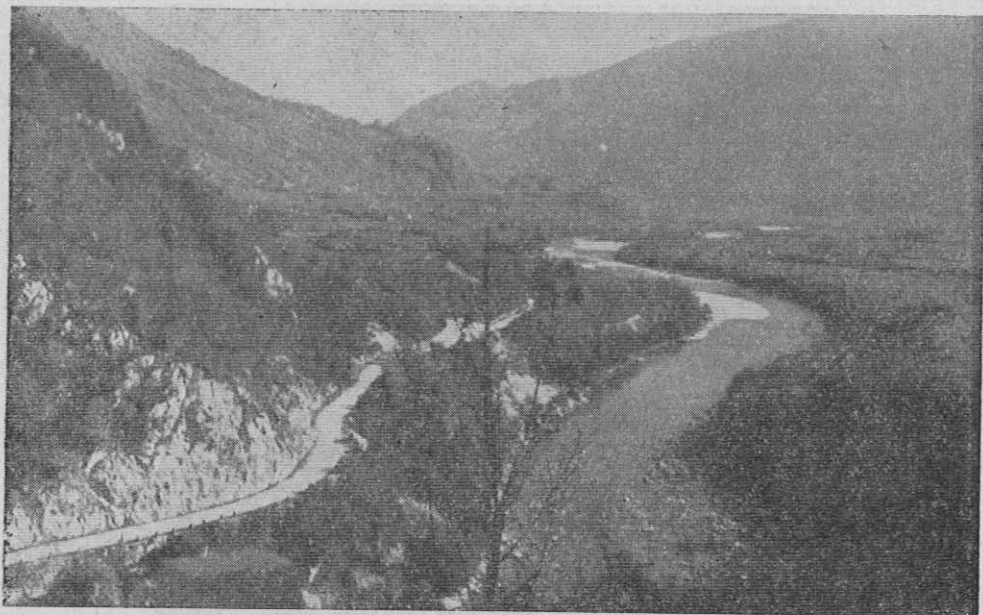
Ko so šli zdoma, jim je gospodinjala sestra, ko se je ta poročila, pa druga. Za mater in oca so zelo skrbeli. Redno vsak mesec so jima pošiljali denarja, po potrebi blaga in obleko, z Vipavskega tudi vina. Jaz sem zmeraj pisarila stricu Šimnu, kar mi je njih oca naročil. Pa sem se bala, da ne bom znala napisati prav in lepo in se mi bodo gospod smejali. Zato sem rekla njih oču, ki so bili zelo ponosen in odločen mož, naj mi vsako besedo sproti narekujejo pod pero, kakor da oni pišejo in ne jaz. Stric Šimen so bili zadovoljni z mojim pisanjem in so me zanj pohvalili. Sami pa na Vrsno niso dostikrat utegnili priti: ko so jim oca umrli, so prišli domov, ko smo pa mater pokopavali, so pogreb ujeli le še na pokopališču.

Govorili so prav malo, bili so redkih besedi. Še kadar so prišli domov na Vrsno, so samo hodili po sobi sem in tja ter molčali. Veliki ljudje zmeraj razmišljajo, praznoglavci pa samo klepetajo. Zmeraj sem se čudila, kako so mogli napisati toliko in tako lepih pesmi. Za to je treba imeti posebnega daru. Gospod Šimen so ga imeli...“

Težko sem se ločil od prijazne starke, ki spada med zadnje živeče sorodnike in osebe poznavalce velikega pesnika. Verjetno bi zvedel še kaj več od nje, če bi bil na srečanje z njo pripravljen in se mi ne bi mudilo na opoldanski avtobus proti Bovcu; hvaležen pa sem ji bil tudi za tisto, kar sem zvedel od nje kot slučajen gost.

Njen vnuk mi je pokazal po ozkih, vijugastih in kamnitih vrsenskih ulicah do pesnikove rojstne hiše, ki pa je zdaj skoraj docela predelana, ker je bila vas med prvo svetovno vojno kakor mnogo drugih krajev po Tolminskem, Kobariškem in Bovškem izseljena, požgana in uničena. Sedanja lastnica me je povedla v sobo za obiskovalce. Priprta polkna kakor da so branila dostop ne le naraščajoči poletni vročini, ampak tudi dnevnemu hrupu z ulice: v prostoru sta vladala prijeten hlad in svečana tišina. S stene, kjer visi znana Koželjeva podoba, pa so me skozi naočnike zrle pesnikove ljubeznive oči. Odprl sem zajetno, v usnje vezano spominsko knjigo in se vpisal med sorazmerno redke obiskovalce Vrsnega, nato pa sem si v planinsko izkaznico odtisnil še okusni pečat pesnikovega rojstnega doma. Nad vasjo, katere rahlo nagnjene in z valovito opeko krite kraševske strehe se tišče druga k drugi kakor piščeta pred jastrebom, se pno proti Krnu prostrani sončni in sočni pašniki. Tu je Gregorčič v otroških letih brezskrben in srečen pasel očetove ovce. Mikali so me ti pašniki, skominal sam Krn, toda to pot mi je bil čas odmerjen in načrt drugačen.

Pesnikovi kraji — njegove življenjske postaje — se nato vrste drug za drugim stopničasto navzdol. Z Vrsnega sem se po beli cesti sredi strmih senožeti in njiv spustil na Libušnje. Na zelenem hrbtu pod vasjo se sredi košatih lip blešči ljubka cerkev sv. Duha. Libušnje je bilo že v Gregorčičevih časih za Vrsno in nekatere druge sosednje vasi nekaka hribovska fara z lastnim duhovnikom — vikarjem. Tu je pesnik zajemal prvo šolsko modrost in kasneje pel novo mašo.

»Planinski raj«: Sv. Lovrenc - Libušnje, Soča

Foto Marjan Pfajfer

Hribovski hrbet se nato v rahlih vijugah spušča vedno niže in se končno ustavi pred Sočo. Na njegovem zadnjem obronku čepi starinska, črnikasta cerkvena sv. Lovrenca. Tam je našel pesnik svoje poslednje bivališče in resničen mir, po kakršnem je tako hrepenel v „Oljki“. Obrnjen proti slovanskemu vzhodu je tam čakal vstajenja svojega naroda. Na visokem spomeniku, izklesanem iz čistega, belega kamna, je reliefno upodobljen čolnič, ki ga pogumen veslač za vsako ceno hoče rešiti pretečih valov: „Naš čolnič pogube otmimo!“ Da slovensko ljudstvo na Primorskem ni klonilo pred dolgotrajnim nasilnim potujčevanjem z jugozapada in da se je tako častno udeležilo borbe za narodno svobodo ter jo končno tudi doseglo, je v nemali meri zasluga ravno njegovega najbolj priljubljenega, izrazito ljudskega pesnika Simona Gregorčiča. Ena izmed primorskih partizanskih brigad je v času borbe, kakor znano, tudi nosila pesnikovo ime.

Z griča sv. Lovrenca te privede steza v nekaj minutah do ceste ob Soči, ki po svoji prosojni bistrosti, čudoviti sinjezeleni barvi in pesniški lepoti brez dvoma prekaša vse naše reke in je bila pač vredna Gregorčičevega slavospeva. Pičlo uro hoda od tod po ravnini sredi plodnih polj in ob pogledu na ponosni vrh Krna in že si v Kobaridu, ki tudi spada v vrsto strnjenih Gregorčičevih krajev. Ob trških ulicah se dvigajo značilne hiše z lesenimi mostovži in pestrobarvnimi rožami, izza katerih te tu in tam radovedno pozdravijo živahne, temne oči brhkkih kobarških deklet. Tu je bilo Gregorčičevo prvo službeno mesto, tu je idealno vzljubil svojo „planinsko rožo“, učiteljico Dragojilo Milekovo,

Vas Drežnica s Krnom v ozadju

od tu se je oglasil s prvimi prispevki v Stritarjevem dunajskem „Zvonu“ in mu je urednik, tedaj priznana naša najvišja literarna avtoriteta, odgovoril v svoji „listnici“ za sodelavce, da je iz njegovih pesmi po dolgem času med Slovenci spregovoril spet resničen poet, ki poje „iz srca k srcu“.

Dolžnost slehernega zavednega in kulturnega Slovenca je, da poramo v kraje, ki so jih posvetile stopinje velikega rodoljuba in umetnika. Ljubitelji planin se ob vsej poti Kamno - Vrsno - Libušnje - Sv. Lovrenc - Kobarid, ki jo je moči lagodno obhoditi v enem dopoldnevu, nudi tudi obširen in čudovit razgled na masiv Krna, a tudi na zelena pobočja obmejnega Kolovrata, Matajurja in Stola, zlasti pa na siva

orjaka Kanin in Prestreljnik. Zeleti bi bilo le, da se dobro zaznamuje pot od Kamnega do Vrsnega, kjer je nedomačinom sedaj prav lahko zaiti, saj bi bilo markiranje te smeri tudi v prid obiskovalcem veličastnega Krna, s katerega je možen sestop tudi preko istoimenske vasi (rojstni kraj geografa in zgodovinarja, prof. Simona Rutarja!) in Vrsna na Kamno. Sicer pa je resnično planinstvo zlasti pri malem in neprenehoma ogrožanem slovenskem narodu bilo vedno tesno povezano z nacionalno kulturo in prosveto. Zato obveljaj poslej za naše planince geslo: Kadar se spet prvič povzpnem na naš osvobojeni Krn, poromam gotovo tudi na Vrsno in k sv. Lovrencu!

Marijan Lipovšek:

V težkih stenah

III. Severnovzhodni steber Križa (Savinjske gore)

To je bilo najbolj radostno plezanje, kar sem jih kdaj doživel.

Ne vem, ali sta moja dva tovariša, s katerima sem bil takrat v družbi občutila isto kakor jaz. Govorim zase, kakor mi je v spominu strma gorska pot visoko na stebru sredi plati, ob katerih so vršali sunki vetra.

Včasih naredi modro nebo z lahnimi, visokimi oblaki in s tisto vedro svetlobo, ki je posejana na visokem oboku, človeka posebno srečnega. V srce se naseli tiha radost, ki je daleč od hrupnega veselja. Pogled je jasen in prodoren, težave okrog tebe pa dobe prijaznejše lice in z lahkoto jih zmaguješ.

Tako je bilo takrat. A ne samo nebo s soncem in svojimi oblaki in ne samo zgradba naših tako različnih duševnosti ustvarjata taka razpoloženja. Tudi stena sama s svojim obličjem vpliva na nas. Kajti vsaka ima svoj obraz. Drugače so razporejene in nagrmadene skalnate tvorbe tu kakor tam. Dih, ki veje iz stene, njena zgodovina, njene žrtve, njena oddaljenost od doline, od nadelanih stez, vse to ji daje osebnost. Kam gleda stena, kam se pogreza? Ali v zapuščene krnice ali v prometna pota? Ali je na široko postavljena konec gorske doline ali je skrita za tihe, visoke gorske kote, kjer sonce v poletni tišini pripeka na navaljene skale? In njeno pečevje — ali je strmo, v ozkih stebrih pogajajoče se navzgor, ali se lomi v rdečih previsih nad prepadi? Toliko različnih občutkov in predstav je v nas, kolikor je sten. Vsaka od njih zbudi v srcu poseben odmev in ko udarijo spomini ob strune, zveni vsaka drugače.

Steber Križa je ozek, zračen in vitek. Strmo se dviga nad krnicami Okrešlja. To niso pečine, ki bi po svoji zgradbi grozile ali navdajale z malodušjem kakor marsikatera lažja stena. Radostno dihalo v globeli svoj vedri nasmeh in v prijateljski borbi se jih oklepaš.

Vinko in Francé sta stopala z menoj vred po grušču do vstopa V pozno dopoldne ogreva sonce to stran gore in v suhih poletnih mesecih je v teh skalah dostikrat huda vročina. A takrat je ni bilo. Prijeten

vetrič je pihal ob pečéh in nas hladil. V zatišju rdečega žleba nad majhno vstopno preveso smo sicer malo sopihali, pa ni bilo hudega in v rjavi votlini vrh žleba smo se opremili kakor za težko plezo.

Steber se tu zoži in požene strmo kvišku. Vedno vitkejši postaja in na vse višja in lepša, zračna stojišča smo se vzpenjali. Čez gredo v

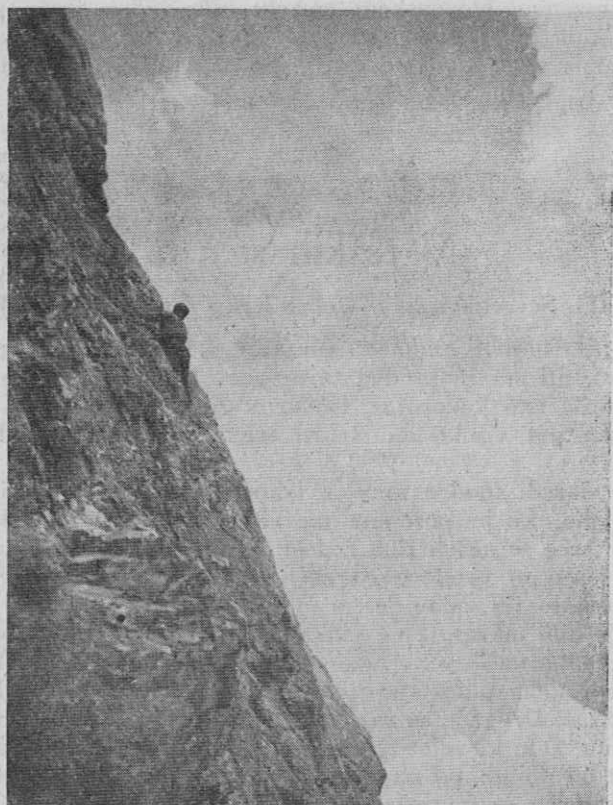
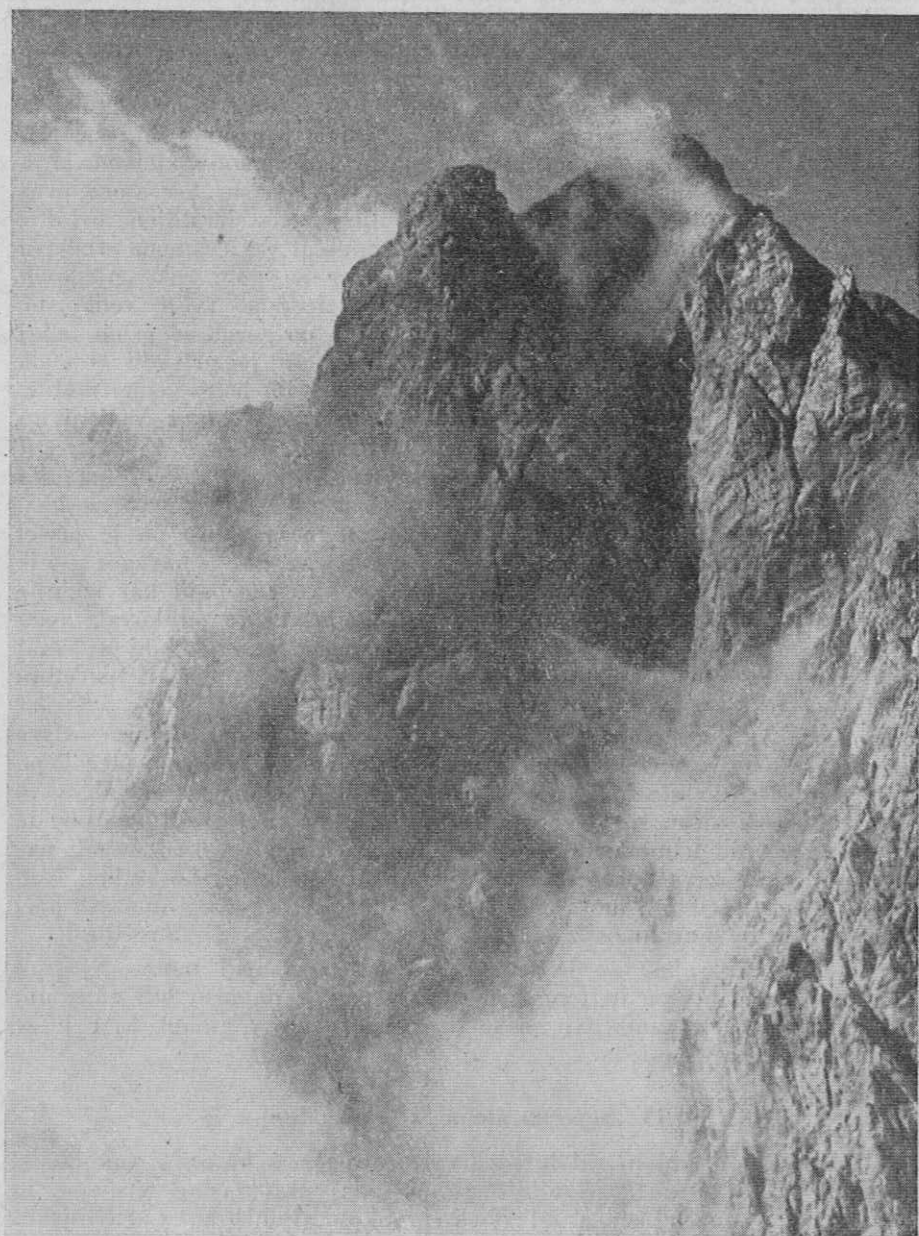

Foto dr. Fr. Avčín

Steber v vzhodni steni Križa

rdeč previs in nad njim po dvojnem prepočenem kaminu smo po dobrih oporah plezali na majhno krmoljo, ki moli nad globokimi prepadi iz stebra. Tam zapirajo previsi nadaljnji prehod. Na levi, visoko nad krmoljo, je pred leti odletel Vinko, ki je bil tudi tokrat naš vodnik. Srečno jo je odnesel in šele pri drugem poskusu sta prišla z Režkom na desno čez prečnico in dalje gori na rob. Prečnica čez gladko plat se zdi prvi hip nepreplezljiva. Še na misel ti ne pride, da je tam preko mogoče plezati. In vendar gre, da, še celo težko ni, samo izpostavljeno je in nevarno zaradi težko vzdržljivega ravnotežja. Ko lezeš tam čez, ti je, kakor da bi plezal v zraku, kajti pod ploščo sta dva pasova previsov in je tako plezanje popolnoma izpostavljeno.

Štajerska Rinka — Križ

Foto dr. Fr. Avčín

Kako lahko bodo naši mladi alpinisti zmogli to mesto, ki nam je bilo pred desetimi leti če ne toliko tehnični, pa gotovo velik duševni problem! V tem je skrivnost napredka: ne v tehnični zmogljivosti, ki se prilagaja nalogam v težkih skalah, temveč v našem odnosu do stene in njenih problemov. Kjer misli sodobni plezalec, da je preplezljivo, ga nobena tehnična težava ne bo odvrnila od poskusa. Gore izgubljajo svojo grozoto, njihova nepristopnost se umika pogumu in občutku obvladovanja težav. Zato zaenkrat ni meja alpinističnemu udejstvovanju in v zmoti smo bili vsi, ki smo svojčas mislili, da so „vse stene preplezane“ in da je „alpinski prostor izrabljen“. Res, izrabljen je bil v klasičnem smislu, v smislu Kugyja, ki je opuščal vsa tehnična sredstva razen vrvi in plezal samo v stenah, koder so gole roke njegovih vodnikov zmogle skalo. Njegov čas je bil sicer po svoje velik, nič manj vreden in pomemben od našega, a hoja po gorah se je od tedaj spremenila. Saj ni mogla ostati tam, kamor so jo privedli ti stari vzorniki. Mlajše generacije hodijo svoja pota in jih bodo vedno hodile. Blagor njim, če jim bodo dala tisto srečo doživetij kakor častitljivim prednikom!

S Francetom sva čepela na ozkem stojišču in varovala Vinka, ki se je bos plazil čez ploščo. Varovalni klin je bil zabiti visoko na levi, da je tovariš vsaj prvo polovico prečil v tegu vrvi. Ko pa je prišel izven območja klina — kajti plezati je treba na desno navzgor — je bil odvisen samo od otipanja majhnih opor, ki so včasih kar izginile v strmini. Vendar je z lahkoto in mirnostjo, ki je odlikovala tega izvrstnega plezalca, prišel na dobro stojišče pod kaminom, ki je zadaj za robom in ga s plošče ne vidiš. Kmalu sva tudi midva s Francetom bila čez to plezalsko brez primere lepo mesto.

Najtežji del stebra je bil tako že pod nami. Ne spominjam se več točno, kakšna je formacija pečevja do vrha. Vem še, da smo plezali po ne pretežkem kaminu, da smo se plazili za neko odpočeno, podolgovato lusko v silni višini nad grapo med Križen in Štajersko Rinko ter da smo po strmih kaminastih žlebovih zlezli tako na rob, koder vodi nadelana, a ne zavarovana steza z vrha Križa na Jezersko sedlo. Tam nekje smo preživljali mokro plezarijo v obrobni, od prsti umazani poči med skalo in snegom navzdol, nato pa smo drveli proti Okrešlju.

Vitek in vabeč se je dvigal steber Križa nad nami. Njegove strmine, bele pečine in temni previsi — kakor da niso bili zmagani, Umevajoče in prizanesljivo so se smehljale skale v globel, kjer je še drhtela sončna svetloba.

IV. Severna stena Štajerske Rinke

Ves ta opis bi moral biti zahvala tovarišu, s katerim sem plezal čez to težko steno, kajti nikdo ni do sedaj prav ocenil značajne in plezalske lastnosti enega od obeh prvakov alpinistike v Savinjskih gorah med dvema velikima vojnama.

Znano je, da je Mira Marko Debelakova z zmago nad severno steno Špika leta 1926. prebila oklep strahu in odpora, ki je izza dr. Jugove smrti plaval nad vsemi težkimi stenami. Težišče alpinistike je bilo v

Julijskih Alpah, kjer je od leta 1928. dalje padala stena za steno, a Savinjske gore so zaradi težavnosti svojih sten prišle na vrsto nekaj let kasneje, docela v skladu s tedaj doseženo plezalsko tehniko v Julijcih kakor v Savinjskih. Saj so padale stene, tedaj ocenjene s šesto težavnostno stopnjo, v istem času v Triglavskem pogorju (Špik, osrednja smer, Rakova špica, Travnik, Rogljica in druge) kakor v Grintovcih (Ojstrica, Štajerska Rinka, Rzenik). Vse te stene so še „klasične“ v toliko, v kolikor vodi preko njih naravna smer na vrh, čeprav preko zelo težkih mest; uporaba klinov in celo vrvnih potegov pa je ponekod neobhodno potrebna. Niso pa te težave že tako skrajne, da bi bile omenjene smeri ponižane na goli tehnični problem. Četudi tehniko visoko cenimo, nam vendar morajo biti tiste smeri najbolj pri srečju, ki streme na vrh gore, tiste, ki jim je enako važna pot kakor cilj. Gorniško življenje ne bi bilo pravo življenje z gorami in spoj z gorsko naravo bi bil manj tesen in tudi manjše vrednosti, če bi iskali v gorah zgolj tehničnih problemov in ne v isti meri (smeri) kakor tudi cilja. Nič ne de, če nekateri naši mladi tovariši morebiti drugače mislijo. V gorah je za vse dosti prostora in če moramo prenašati nekatere že precej hude posege civilizacije v gorski svet, znamo tembolj potrpeti in izhajati z najradikalnejše usmerjenimi alpinisti, ki so po svoje gotovo vodilni in katerih prizadevanja bodo ob svojem času dala zetek in sad.

Smeri Borisa Režka in Vinka Modeca bodo ostale v Grintavcih vzorna plezalska pota za vse kasnejše generacije. Ta dvojica je z nedomajnim trudom in s sistematičnim delom postopoma znagovala do tedaj nepreplezane stene, v katerih so bile smeri zamišljene že po novemu načinu čimbolj direktnih vzponov, ne da bi se spuščale v ekstremno plezalsko virtuozičnost. S preplezanjem severnih sten Ojstrice, Štajerske Rinke in Rzenika sta ta odlična plezalca v glavnem zaključila svoje delo v Savinjskih gorah.

V tesnejše stike sem prišel tisti čas le z Modecom, h kateremu sem se po temperamentu bolj nagibal kakor k Režku, ki je bil vedno zelo samosvoj in je skrbno izbiral sebi enake tovariše. Vinko je bil uvidnejši, imel je razumevanje tudi za plezalce „druge vrste“ in kadar si pogledal v njegov mirni, odločni obraz, ki ga je včasih spreletel veder in malo hudomušen smehljaj, ti je srce povedalo, da je to človek, ki se mu je lahko zaupati.

Njegove plezalske zmožnosti! Kako je ta fant plezal! Videl sem ga nekoč, ko smo v strminah pod Mrzlo goro nabirali planike nad prepadnim, divjim žlebom, v obupni, razdrapani, krušljivi in navpični steni! Videl sem ga, kako je z lahkoto zmagoval previsno vstopno poč v rebro Brane. Videl sem ga končno v steni Štajerske Rinke, ki je gotovo najtežja stena v tej rajdi gorà. V navpičnem, rdečem kaminu, ko sva bila prilepljena visoko v strmine nad prepadno grapo, se mi je tik pred varovališčem odpel oprtnik. Visel je na eni sami naramnici in moral sem spustiti oprijem, da sem lahko vtaknil obroček nazaj v vponko. Takrat sem pogledal Modeca, ki me je varoval na neznansko izpostavljenih stopih in ga tiho vprašal: „Držiš?“ — Pokimal mi je,

kakor je znal samo on. Kako sem mu zaupal! In nočem biti premalo skromen — mislim, da je vsaj malo zaupal tudi on meni, dasi ga še daleč nisem dosegal.

* * *

Zgodaj zjutraj sva odšla z Okrešlja, ob šestih sva bila že pri vstopu. Na levi strani zahodne mejne grape vodi za robom strm, plitev žleb, prav za prav med dvema stebroma vtisnjena stena, zelo izpostavljena navzgor. Ta del je ležal v hladni jutranji senci in ko sva vrh žleba plezala skozi precej težak kamin, čigar dno je odprto v prepad, naju je obsijalo vroče sonce. Zložen gručast žleb te vodi do prvega nevarnega prestopa, iz črne zijalke na levo gori na plošče.

Skale, bele in čiste, so se svetile v sončni luči. Nad nama pa so se bočile strašne prevese, nad katerimi sva vedela za gredino, ki sva jo morala doseči. To je najtežji del: premagati divje odlome, kjer se rombasta oblika stene prelomi navzdol.

Skale okrog zijalke so vse sipaste, brez razpok. Vinko mi je stopil na ramo in še na glavo, preden je v velikem razkoraku dosegel višje opore. Od tam dalje ni več težavno. Vesno prečnico pod prevesami, ki je dala ob prvem plezanju Režku, posebno pa Modecu z bolno roko dosti opravlka, sva sedaj obšla par metrov niže in tako prišla v dno visokega, rdečega kamina nad grapo.

Ta stena je čudno samotna. V grapi pada slap s sneženih krp v divje prepade gladkega žleba. Odlomi, rjavi previsi, nabuhle žmule, pa zopet nebotične, strme stene, kjer se skladi grmadijo drug na drugega, vsevprek je naloženo. Samota in divjina! Skozi ta tihi in nevarni svet si išče človek svoje poti.

Kamini so v splošnem plezalcem najmanj ljubi. Ta najin kamin je bil posebno nevaren. Dolg je za dve do tri dolžine vrvi, torej vsaj kakih 60 metrov, rdeč, izpostavljen nad brezupnimi prepadi obmejne grape, poln naloženih skal in skrajno strm, da je plezanje zares nevarno. Ni se mi pa zdel tehnično tako zelo težak. Ko sva priplezala do konca, sva skrajno težko prestopila na levo v steno na neznatne stope. V kratkih vijugah sva po prevesasti steni navzgor dospela na gredino. Tik preden sem stopil nanjo me je sredi zadnjega previsa Vinko pozval, naj pogledam podse. Zares — take izpostavljenosti do tedaj še nisem doživel. Ko sem kasneje opazoval to mesto od spodaj, se mi je zdelo težko verjetno, da sva prišla tam čez, a od blizu je marsikaj mogoče, kar se zdi iz daljave neizvedljivo.

Gredina nad temi prevesami so le bolj položne skale, ki pa učinkujejo po tako težkih mestih prav domače in lahko. Po njih sva zlezla pod vrhnjo glavo in nato se je začela bitka za zadnje stotine metrov stene. Kamini, previsni žlebovi in prepoke, o katerih vem, da so objektivno težke, nama tedaj niso delale nobenih preglavic. Le na enem mestu se je Vinku zataknilo. Samo takrat sem ga videl malo obotavljati se. Ponudil sem se, da preplezam jaz tisto mesto, a zavrnil me je s tisto mirnostjo, kakor le velik mojster zavrne učenca: malo pretehta in že prime prav in opravi. Tako je bil tudi on v par trenutkih čez težko mesto, čez zelo neroden vstop v strm žleb.

Ne spomnim se več podrobnosti v vrhnji glavi Rinke, ker so žlebovi zelo podobni drug drugemu. Zadnji žleb je globok in koritast, po njem sva priplezala ob dveh popoldne na sončni vrh.

Zavedal sem se, da je za menoj plezarija, ki je tedaj pomenila enega od vrhuncev plezalskega udejstvovanja pri nas. Zmogel sem jo s tovarišem, ki je znal dosti več kakor jaz in bil sem mu hvaležen iz vsega srca. Tiho sva se pogovarjala o tem, kar tako radi govore mladi ljudje v gorah: o vrhovih in o stenah.

Se nekaj sem tedaj občutil: da sem se šele s takim plezanjem približal tistemu težkemu, mračnemu življenju, ki so ga živeli molčeči in odljudni gorjanci v ozkih dolinah pod planinami, Črnjani, Stahovčani in Stranjani, drvarji, lovci, kmetje in pastirji. Ob hladni resničnosti v težki steni sem se zavedel resničnosti življenja, ki ga je živelo to trdno, neupogljivo in uporno ljudstvo. Za meščane so imeli ti ljudje v srcu le zaničevanje — in to po pravici. Kaj pa so vedeli ljudje iz mesta o njihovem trpljenju? Kako po krivici so presojali njihove običaje, brez verig in spon, z divjo svobodo in samovoljo, ki ji je le težka tlaka revščine omejevala prosto pot. — In k temu preprostemu ljudstvu se je spletala prva tenka vez. Čutil sem se vsaj malo vrednega, da stopim v njihov krog — ne po življenjski nalogi, seveda, ampak po zmagovanju težav, ki jih je življenje njim tako na gosto postavilo na pot.

Sonce je toplo sijalo. Več kot uro sva se zamudila na vrhu, potem pa je šlo v skokih navzdol skozi Turski žleb, k našemu dragemu Jakatu na Okrešlju.

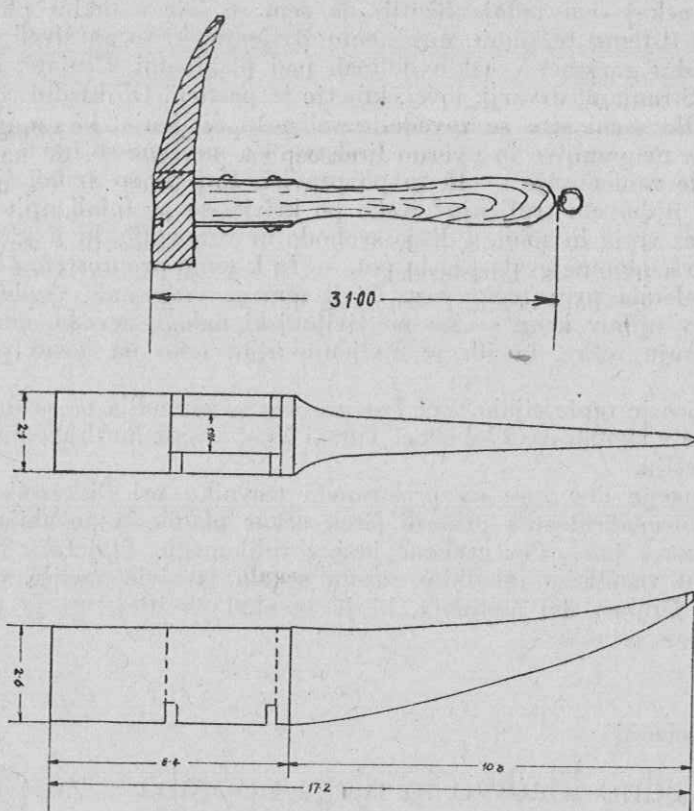
Drugega dne smo na prostranem travniku pri Piskerniku kosili travo. Gospodinji smo prinesli širok cekar planik in povabila nas je na gamzovo juho. Čez grebene je jug valil megle. Štajerska Rinka je s svojim značilnim, gladkim razom segala iz sivih melišč visoko v oblake. Droben del življenja, ki je potekal ob njej, mi je prešel v nepozaben spomin.

Rado Kočevar:

Ledno kladivo in njega uporaba v zimski plezalni tehniki

Ledno kladivo je pri nas še razmeroma malo znano. To pa zaradi tega, ker je naša zimska alpinistika šele v začetni dobi. V predvojnem času, ko so zasnežene vrhove naskakovali po snežiščih in grapah, je zadostoval cepin. Danes je drugače. Povojna alpinistična generacija je vse pogostejše začela obiskovati tudi stene, raze in grebene. Tu pa seveda zaradi naklonine skalovja ni mnogo snežišč. Kratke, snežne vesine po navadi prehajajo v kopno ali poledenelo pečino. Na takih mestih je cepin kvečjemu le za trenutno rabo, ko pa preide plezalec v skalovje, mu je odveč in ga ovira pri plezanju. Navezovanje cepina preko ramen oziroma spravljanje v nahrbtnik pa je tudi dokaj zamudno.

Zahodnoalpski plezalci so kmalu rešili ta problem. Trajni kontakt z ledom jim je kmalu prinesel to važno orodje. Pri reševanju najtežjih problemov v Zahodnih Alpah so plezalci s pridom uporabljali ledno kladivo. Znatno hitreje in lažje so zmagovali z njim strmino ledu in čistili stope na poledeneli pečini. Kogar stvar zanima, naj vzame v roke „Bergsteiger“ ali „Rivista mensile del Club alpino italiano“ oziroma druge planinske revije in knjige zahodnih narodov.

Ledno kladivo (številke pomenijo centimetre)

Glavni namen lednega kladiva je, kakor rečeno, da služi kot cepin in kladivo za zabijanje klinov obenem. Pogoji za kladivo bi bili razmeroma kratek roč, ki pa je precej daljši od običajnega kladiva, in glava za zabijanje klinov, ki se v bistvu ne loči od letne. Pogoji za cepin pa precej dolgo oklo, ki je nekoliko debelejšje od navadnega okla, to pa zaradi tega, ker ledno kladivo prihaja pogostejše v stik s skalo kot cepin. Nalogo ni bilo težko izvesti. Le kovaču je bilo treba narisati točne mere.

Na priloženi skici lednega kladiva so točno označene dimenzije. Pripomnil bi le, da so ročaji kladiva lahko za kak centimeter različni.

Ravno tako oklo. Važno je, da je material prvovrsten. Posebno je treba paziti pri nasajanju. Železne zakovice morajo biti postavljene v glavo in ne zakrivljene. Najboljši je suh, jesenov les. Ker pride pogostoma v dotiko s snegom, je dobro, če je impregniran, najbolje s firnežem ali voskom. Pri impregnaciji s parafinom pa se postopa kakor pri impregnaciji vrvi.

Ker je ledno kladivo precej dolgo, posebno njega oklo, ga je težko spraviti v žep. Zato je treba na ročaju napraviti poseben kavelj, s katerim se lahko pripne na vrvico ob pasu.

S priporočanjem lednega kladiva nikakor nočem zmanjšati pomena cepina, ki je v zimski plezalni tehniki neobhodno potreben. Tudi če ni večjih snežišč v steni, je dobro vzeti cepin s seboj. Jaz vzamem dva cepina le takrat, kadar imam opraviti več kot polovico stene s snegom. Če je plezalec v strmi snežni vesini brez cepina, je najbolje, da najprej z lednim kladivom napravi dva globoka prijema v sneg ali led, nato pa izkoplje stope. Če so slučajno na nogi še dereze, je položaj precej ugoden. Idealna pa je raba lednega kladiva v kombinaciji s cepinom v zelo hudih strminah. Tu plezalcu ni potrebno kopati prijeme, temveč z eno roko le zasadi cepin, z drugo pa koplje stopinje. S pridom se da uporabljati ledno kladivo tudi v kopni skali pri sekanju stopov v živo skalo itd.

Kladivo sem uporabljal že na mnogih zimskih turah: V južnem razu Skute, v Hornovi smeri v Jalovcu, v Šitah, v Jugovem stebru v Severni triglavski steni in drugod. V večini primerov sem plezal brez cepina. Upam, da se bo raba tega koristnega plezalnega orodja pri nas kmalu razširila. Zimski alpinisti se bodo v praksi z njim podrobneje seznanili.

Slavko Peršič:

Glinščica

(Nadaljevanje in konec)

II. Nastanek debri, oblike in vzpetosti ob njej

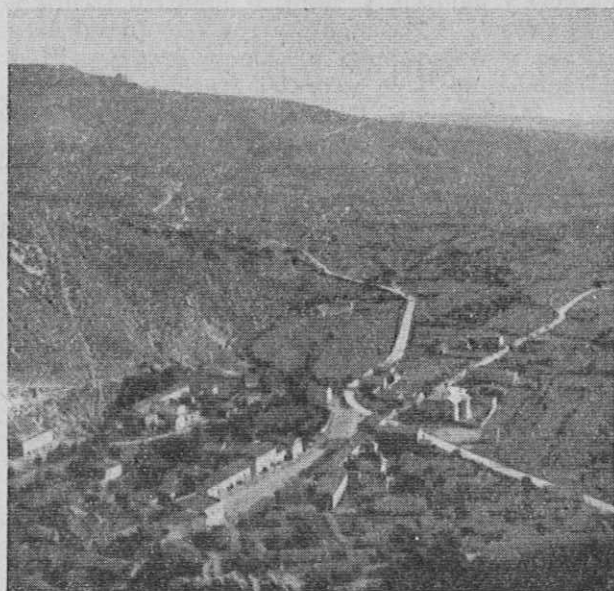
Zgodovina Glinščice sega daleč nazaj v preteklost naše zemlje, ko še ni bilo človeškega življenja na njej.

Mnogo milijonov let je bilo potrebnih, da so v topli morski vodi, pod katero je bil današnji svet ob Glinščici in pretežni del Alp, nastali iz oklepov silno drobnih, odmrlih morskih živalic drobnozrnati apnenčasti skladi in da so na teh skladih v že hladnejši morski vodi iz novih, drugačnih, že nekoliko večjih morskih živalic (školjk), močno pomešanih z zelo drobnimi, nastali novi apnenčasti sloji. Ko se je zemlja ohlajala, se je krčila in gubala in iznad morske površine se je dvignilo morsko dno. Da je apnenčasta plast, ki tvori visoko kraško planoto in območje Glinščice, mlajšega izvora, dokazujejo školjkaste okamenine v apnencu, kakršne zasledimo v pečevju in na prostranih meliščih (grizah). Kakšni so bili pogoji in razlogi, da se je ozračje zelo ohladilo in so se potem vrstile tople in ledene dobe, si znanstveniki niso povsem na jasnem. Dejstvo pa je, da v nobeni ledeni dobi ledeniki niso segali tod do morja. Prečni prerezi dolin, predvsem pa naše značilne Glinščice, ki imajo obliko ostro zasekanega „V“, kažejo, da tod ledeniki niso brusili in gladili dolin in pobočij. Pač pa so ledeniške reke in potoki, pritekajoči s pobočij gora izpod vedno bolj umikajočih se ledenikov, naplavljalne in odlagale skale, grušč, pesek in mel ob svojem teku po nižini

Pogled na dolino Glinščice: Spredaj vasi Boršt in Zatrežec, nad katerim je vzpetost Na Robidi (vidni 2 hiši), na levi Stena (443 m), v ozadju Trenka (386 m), na desni Mali Kras (361 m) s severozahodnim grebenom in pobočje Krasa (458 m) z Grižami

Foto Boris Ostan

Pogled z vrha Sv. Mihaela (239 m) na vasi Boljunec v ospredju, Kroglice in Dolino ter na Socerb

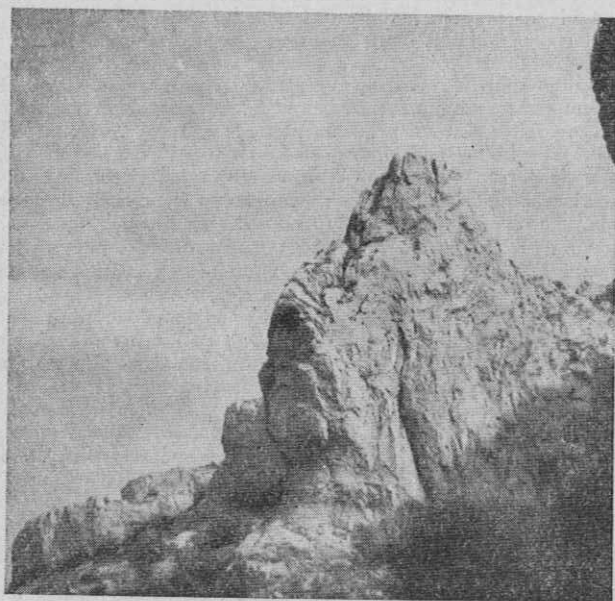
Foto Boris Ostan

in ob izlivu. Med apnenčevo plastjo se je stvoril sloj peščenjaka, ki je ponekod ob Glinščici že zlepljen (konglomerat). Vse to se je dogajalo že med ledeno dobo in po njej ob rastoči sončni toploti. Ozračje pa se je zopet ohladilo, zopet so ledeniki pokrili zemljo, in zaradi ohladitve se je zemlja ponovno skrčila in nagubala. Zaradi bočnih pritiskov so se apnenčasti skladi dvignili in prevrgli na sloj naplavljenega peščenjaka.

Severozahodni greben Malega Krasa (431 m) z »Zlatorogovo polico« in ruševinami starodavne cerkvice. Na levi Stena (443 m) z železniško progo, gozdnata kopa v sredini je Trenka (368 m). Med Steno in Malim Krasom se vije deber Glinščice

»Mali Montaž«, okoli 60 m visok stolp (luska), najbolj znana pečina v Glinščici

Le tako si moremo razlagati, zakaj ležijo apnenčaste plasti nad peščenjakom na pobočju gore Krasa (458 m).

En apnenčast sloj pa se ni mogel prevreči. Ostal je pokonci z navpično, pretežno prevesno jugozahodno steno, ki je gorniško zelo zanimiva in nudi mnogo prilike za plezanje. Severovzhodno pobočje tega sloja pa je položnejše in sredi obširnih

melišč ter vesin, škrapljasto izžlebljenih plati, stoje razvaline starodavne cerkvice. Ta sloj tvori severovzhodni greben Malega Krasa in končuje na vrhu.

Vzpetosti v območju Glinščice, kot Trenka (386 m) in Zerjavov hrib (419 m), ki spadata v območje gornjega toka Glinščice, nadalje Krmačnik (102 m), na katerega vrhu so razvaline cerkvice sv. Roka, Brdo in Celo (119 m), katero oblivata neznatna in večji del leta suha potočka Osojka in Kovčevce, ter raztegnjena Dolga Krona ali Dolinsko Brdo (160 m), ki se vleče do izpod vrha Socerbskega Krasa, so sestavljene iz mlajšega lapornatega peščenjaka, iz kakršnega je ves gornji tok Glinščice do njene slapa.

Iz zapiskov rimskih zgodovinarjev, ki so Glinščico poznali pod imenom Lusandra, vemo, da je bil ta potok pred tri do štiri tisoč leti še rečica, ki je še v XVI. stoletju ločila Trst od Istre, prav za prav od Beneške republike. Dejstvo, da je ta potok bil rečica, nam dokazuje, da je moralo biti v tedanjih časih mnogo več padavin kot jih je danes, da je tedaj večina današnjih dolgih suhih grap bila izpolnjena s potoki, katerih voda ali sploh ni mogla ali vsaj ni mogla v toliki meri pronicati pod zemeljsko površino, da je površina današnjega kraškega sveta bila bolj obraščena kot je danes ter je rastlinstvo vezalo zemeljsko plast, ki je nerada propuščala vodo.

Rečica, nekoč morda ledeniška reka, je rušila, drobila, gladila, odplavljala, naplavljal svet in si zarezovala strugo, jo poglobljala in čistila; potem pa je odlagala kršje, mel, prod, pesek in glen, vse pomešano z rastlinskimi odpadki, po planoti proti Zaveljskemu zalivu. Ko so Italijani, izkoriščajoč lesno bogastvo slovenske zemlje na Krasu za gradnjo stavb in ladij, iztrebili in ogolili svet po sedanjem Krasu tako, da tudi nizko in pritlikavo rastje ni moglo več vezati potrebne prsti, so padavine in vode s pobočij lahko odnašale zemljo in prst ter podirale in odplavljale oslabele in propadle rastje. Temu delovanju vode se je pridružila še burja —, sunkovit, padajoč in silen veter, ki je še pospešil ogolitev s tem, da je podiral slabo zakoreninjeno rastje in odnašal zemljo.

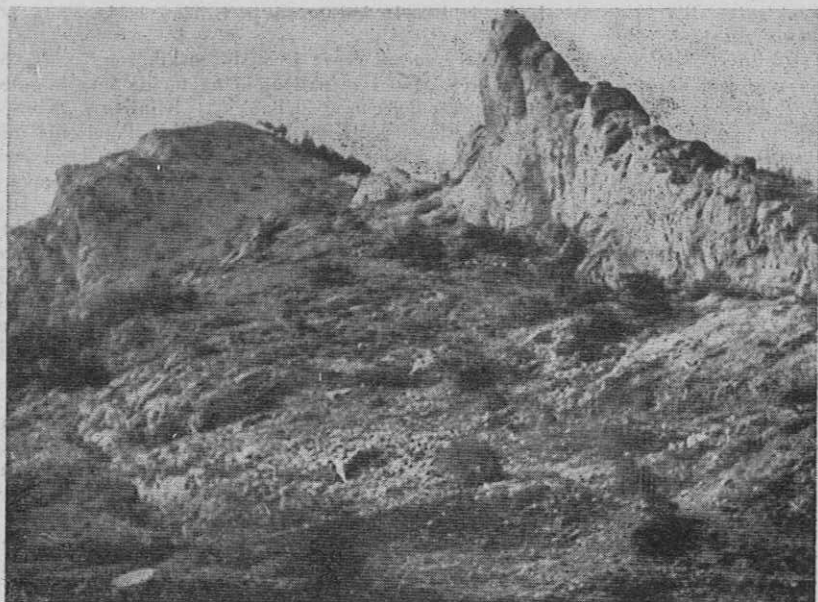
Sonce, padavine, neprestane spremembe v toploti, vročina in mrz, led in burja, so razdejali pečevje in odkrušili z njega jalovo kršje, počistili zaseke in škrbine odkruškov ter obrusili ostre robove. Tako vidimo na obširnih pobočjih Krasa, Malega Krasa in Stene prostrane gruščnate vesine, pust svet, katerega domačini pravilno imenujejo „Griže“. Griže so rezultat preperevanja, ki se očitno kaže v rumenkasto rdečem pečevju na južni strani Stene, v katero vse leto žge toplo sonce. Gorniki, ki se vzpenjajo po tem pečevju, plezajo izredno previdno, kajti marsikateri oprimek ostane v roki in mnogokateri stop se odlomi pod plezalčevno nogo. V takšnih, neprestano preperevajočih stenah je nevarnost zelo velika.

Značilen kraški pojav ob Glinščici so škrape ali škraplje. Nastale so tako, da je voda, zlasti izpodnebna moča, raztopila in izprala mehkejši apnenec iz odpornejše kamenine, v katerih so zaradi tega nastale luknje, jame, predvsem pa številni globoki in ozki žlebiči. Med zanimivostmi Glinščičnega kraškega sveta sta tudi dve brezni, to je navpični jami („fojbi“) na Malem Krasu, ki sta bivališče golobov, in pa štiri kraške votline ali zijalke, od katerih sta dve na pobočju Krasa nad Klunovim mlinom, dve pa nad železniško progo Trst - Herpelje pod vrhom Stene. Od slednjih potekajo rovi na več strani v notranjost hriba. V pradedavnini so bile te zijalke dom tedanjemu človeku. Omenjene jame in zijalke so dostopne vsakomur. So pa še nekatere druge, v katere morejo le dobro opremljeni jamarji. Na južnem pobočju pod železniško progo Boršt - Draga in sicer pod prvim predorom so v živem pečevju drčee ali polze, katere domačini imenujejo „drsalice“. Te je napravilo in obrusilo kamenje, ki se zlasti ob nalivih podira, vali in kotali s „Ptičjih sten“ in pobočij nad njimi; deževna voda pa prispeva k njih nastajanju s tem, da izpira odbito in odbrušeno kršje.

III. Krajevno imenoslovje ob Glinščici

V živi slovenski govorici našega kmeta in deželana v tržaški okolici so ohranjeni sledovi pristno naše, slovenske kulture, v krajevnih imenih pa tudi sledovi zgodovine slovenskega naroda.

Za imena tolmunov nam kažejo bogastvo slovenske besede in pravilno pojmovanje gorskih in dolinskih oblik. Ime „Veliki Sopot“ je staroslovanskega izvora in pomeni slap, ki sope in puhti, pa tudi brzico s šumečo, sopečo vodo, kakršna je ravno „Mali Sopot“. — „Plovnik“, „Bedenj“, „Ledrica“ in „Kotel“ so imena tolmunov in pomenijo: plovnik nizko vinsko kad, ledrica pa velik vinski sod. Krčulj (tudi korčulj ali korčulja)

»Mali Matterhorn«, okoli 30 m visoka pečina na pobočju vzpetosti
»Na Robidi«

Foto Lojze Hrovatin, Trst

Na severozahodnem grebenu Malega Krasa. V ozadju Kras (458 m)
z Grižami

Foto Lojze Hrovatin, Trst

pomeni zajemalko in je izvedenka iz besede korec; ta je izdelan iz kore, to je iz drevesne skorje.

Za ime „Glinščica“ je več razlag, zaradi česar je v slovenskih zemljevidih in v slovstvu precej nejasnosti in zmešnjave. Mnogi se sklicujejo na to, da ima le soteska to ime, in sicer nekoliko spremenjeno, popačeno v „Klinčica“, „Klinšica“, „Klinščica“ ali slično; vse pa temelji na izvirnem slovenskem imenu „Glinščica“. Popačenje imena je nastalo zaradi malomarne izgovorjave v narečju, zaradi vpliva italijanskega jezika, predvsem pa zato, ker tujec, ki ne pozna slovenskega jezika, ne more izgovarjati slovenske besede ali pa jo prilagodi svojemu pravopisu. Zato ni čudno, če je istrski odpadnik Rossetti, ki je moral recitirati neko pesem v čast nekdanjemu rimskemu vodovodu, ki je bil speljan po glinastih ceveh od Zvirka v tedanjo vojaško utrdbo Trst, smatral za malo častna, izgovarjati strašno ime „Klincizza“ in jo spremenil v visoko zvenečo „Fonte Oppia“. „Oppia“ je klen (vrsta javorja), drevo, ki ga v Glinščici ni. Glinščica je kraški svet brez vsakega drevesa; le nizko grmičevje, med katerim prevladuje šipek, oživilja široka melišča in skrotje. Ta razlaga imena Glinščica je torej povsem netočna in nerazumljiva. Je pa vsekakor zanimiva, ker kaže že na starost imena „Glinščica“.

Ime „Glinščica“ temelji kot mnoga krajevna imena, na primer Glince, Glinice, Glinca, Glinjak itd. na geološki sestavi tal, po katerih voda teče. Od izvira do Velikega Sopota teče namreč po plasteh laporja, pomešanega z apnencem in peščenjakom, a laporju pravijo domačini povsem pravilno in smiselno opoka, ki ji je osnovna sestavina glina. Od Velikega Sopota dalje potok ne teče več po glinastih tleh, ampak po poroznem apnencu, nato pa po naplavinah tja do izliva v morje. Vendar pa je to potok, ki priteče do sem po glinastem svetu; sloji opoke se odlično odražajo v nekaterih grapah in rebreh.

Ne smemo pozabiti še na dejstvo, da je bila dever Glinščice in nje okolica močno naseljena že v mlajši kameni dobi (jame, zijalke, gradišča) in da so razna keltska plemena, ki so napadala mirne praprebivalce, najbrže že označevala središče tega obljudenega kraja po bistrem Zvirku. Keltska beseda „glaons“ pomeni namreč bister, kristalno čist, kakršen dejansko tudi je Zvirek.

Rimski zgodovinarji so že poznali Glinščico, ki je bila takrat rečica Lusandra. Italijani sami ne vedo, kako so prišli do imena Rosandra, ki se je po krivdi fašističnega poitalijančevanja in deloma nezavednosti dela slovenskih Tržičanov kar že preveč razpaslo med primorskimi Slovenci, zlasti med domačini, tako da bi lepega dne lahko pozabili izvirno slovensko ime. Italijani sicer utemeljujejo svoje ime z rožnato barvo pečevja južnozahodnih pobočij Stene (443 m), ki jo dobi pečevje ob sončnem zatonu, proti kateremu je ta del doline odprt. Drugače pa je italijansko ime „Rosandra“ za našo Glinščico nerazumljivo. Zanimivo je, kako dva različna naroda gledata in se poglobljata v naravo ter v dogajanje v njej. Domačin, slovenski kmet in pastir, ki živi s svojo zemljo, se pogloblja v bistvo svoje rodne grude, prišlec, ki je zašel semkaj med slovenski živelj, pa daje ime le po zunanjem videzu, v katerem se kaže sicer sivkasto in rumenkasto pečevje ob ne ravno pogostih večerih.

Tolmačenje imena „Rosandra“ z „Rožna dolina“, je zelo šibko, kajti ne dolina ne dever nista rožnata. Vesna sicer posuje prostrana melišča in redke zelene blazinice pod stenami z zelo nežnimi in lepimi cvetkami, vendar ne v tolikšni meri, da bi se moglo reči, da je Glinščica rožna dolina. Vse drugo prej kot to.

Alojzij Knafelc, ki je izdelal nekatere toponomastične zemljevide naših pokrajin, med njimi zemljevid okrožja Trsta (1:50.000), ki ga je leta 1912 izdalo in založilo Slovensko planinsko društvo v Trstu, je v tem zemljevidu za spodnji tok potoka Glinščica od Boljunca do izliva porabil ime „Rožana“, za zgornji tok pa „Glinščica“. O imenu „Rožana“ domačini ne vedo ničesar.

Italijanski zemljevid (1:25.000, Istituto geografico militare) iz leta 1930 tudi deli pótok v dva dela: od Velikega Sopota navzgor ga imenuje „Torrente Botazzo“ (Botazzo je slovenski Botač), od slapa do izliva pa „Rosandra“. Tok potoka je enoten, je ena sama struga in ta delitev je slično kot na Knafelčevem zemljevidu pri Glinščici nepotrebna in nesmiselna. Temelji pa na nezadostnem poznanju kraja, ljudi in govornice. Botač je ime zaselka nad slapom, a ime je nastalo po močnem izvirku tik pred vstopom v zaselek, po „vodaču“, ki daje mnogo zdrave vode in zelo moči. Kratek tok tega izvirka je dandanes ukročen v strugo, ki napaja vinograde in njive ter se pred slapom izteka v Glinščico.

Okoli 50 m visoki
slap Veliki Sopot v
Glinščici

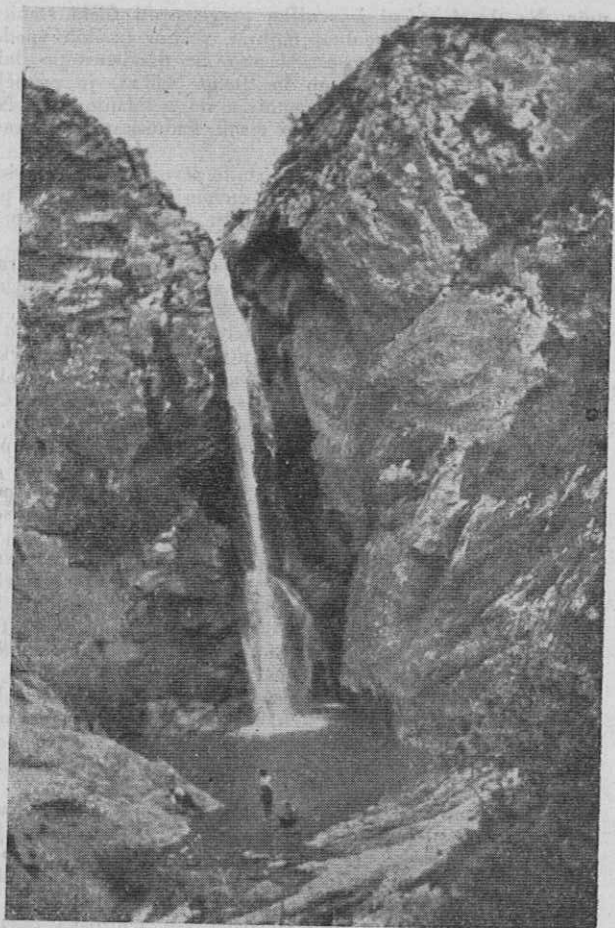

Foto Mirko Pavlovič, Trst

Ni dvoma, da je „Glinščica“ prastaro ime, katero so si Slovenci po svojem prihodu prilagodili na osnovi opazovanja svoje zemlje ter okolice. Naša dolžnost je, izbrisemo za vedno v zadnjih desetletjih vsiljene nam spakedranke in tuja imena. Od da v krajevnih in družinskih imenih ohranimo svoje bistvo poznejšim rodovom ter da železniške postaje Boršt gremo navzdol skozi vas istega imena, ki nas spominja na nekdanji gozd. Pridemo do zaselka Zabrežec, ki leži za bregom. Vasi Ricmanje, Boršt, Boljunec, Kroglje in dolina ter tudi še Zabrežec so vasi Brega. Prebivalci teh vasi pravijo, kadar gredo po svetu, da so Primorci z Brega, da se ločijo od Primorcev s Krasa. Zabrežec je potisnjen nekoliko za Breg pod vrh 241 m, kjer je stal srednjeveški grad Mokovo. Temu vrhu pravijo domačini „Na Robidi“ in to ime je označeno v starih matičnih knjigah. Med njim in med vrhom sv. Mihaela (239 m), kjer je v prvi dobi širjenja krščanskega rimskega gospostva stala kapelica s svetnikom, oboroženim z mečem, se razteza dolgo sedlo, imenovano Dolinčič ali Dolinček. Ob koncu Dolinčiča, ki je stisnjen zaradi tesno si nasproti stoječega grmovja, in kjer se pot previje navzdol h Klunovemu mlinu, so Protvice. Pri Zabrežcu je v pomladni dobi močan izvir potoka Osojka, ki nosi to ime, ker izvira na osojni strani. Tudi naselek Osojek, ki leži med železniško progo in Na Robidi, se zaradi tega tako ime-

nuje. Na drugi strani železniške proge proti Čički steni je zaselek „Pri Hrvatih“. Hrvati so se zatekli semkaj najbrže v času turških vpadov. Še više, čisto na robu Bazoviškega Krasa, je vasica Jezero. Še dandanes po deževju obleži v uvali nekaj časa voda. Med Čičko steno in Steno (443 m) je pobočje Hrstovec ali Hrastovec. Pritlikavo drevje hrastovja spominja na nekdanjo rast. Na severovzhodnem pobočju stene je z iztekoma v Glinščico širok kadunast dol, prava draga z vasico, imenovano Draga.

Severne, severozahodne pa tudi severovzhodne vesine Krasa (458 m), so pust, močno gruščnat svet; domačini ga imenujejo griže. Tudi potoček, ki teče pod hribom Trenka (386 m) in ki se pri Botaču izliva v Glinščico, nosi ime Griža, ker teče pod grižami.

Sela je ime prostrani ravni na vzhodni strani Krasa (458 m) in med Malim Krasom (361 m), kjer so še ostanki nekdanjega ogromnega gradišča, ki je moralo še obstojati ob prihodu Slovencev v te kraje.

Glinščica teče od Boljunca pod Dolino, kjer namaka ploden svet „V Zupljeku“, in zaokrene okoli vzpetosti, na katerih so razvaline cerkvice sv. Roka. To vzpetost imenujejo domačini Krmačnik (102 m); pod njim je zaselek Krmenka ali Na Krmenci. Na Krmačniku je enako kot na sosednji vzpetosti Brdo - Celó (119 m), dobra paša, pa tudi dobra krma, kjer kmetje že od nekdaj krmijo živino.

Ob vzhodu Brda, malo dalje od Krmenke, je skop, peščen svet. Zato pravijo domačini temu svetu Lakošče ali Lakotišče.

Med Rimanji in Borštom se svet nekajkrat prevlači, presrta ali preloži. Na to nas spominjajo domača imena Preserje in Prelože. To zemljišče se nahaja med Rimanji, Celom in Borštom.

Cesta proti Trstu gre pri Domju čez potoček, imenovan Slavčev potok, ki nastane iz dveh potočkov: eden je Kovčev, ker so ob njem delali kolce za brajde, ki nosijo vinsko trto, drugi pa je znan pod imenom „V brajdah“, ker teče pod vinogradi, pod brajdami. Kovčev potok in naslednji Storten potok, ki teče ob zakrivljenih (= ital. storto) poljih, ter Kobic (rodbinsko ime posestnika zemljišča) se pri starih solinah izlivata v Jadransko morje. Med Slavčevim in Stortnim potokom se nahaja Savrjev hrib (82 m), ki je na italijanskem zemljevidu označen kot Monte Castiglione. Ime Savrjev hrib pa je gotovo keltskega ali furlanskega izvora (furlansko ciavra je slov. koza) in bi pomenilo kozarjev hrib, to je kraj, kjer je pastir s kozami. Vzhodno pod Savrjevim hribom je bila nekoč mlakuža z žabami; zato se ta del zemljišča še danes imenuje Zabnik.

Tudi ime vasi Zavljje, pri kateri ukročena Glinščica izliva še preostanek skope vode v morje, je dvomljivega izvora. V osnovi imena je morda italijanska beseda sabbia, to je pesek. Vasica na peščenih tleh. Košata vzpetost, ki se vleče od Zavlj do Socerba, se imenuje Dolga krona ali Dolinsko brdo (160 m), ker na njem prebivalci Doline pasejo svojo živino.

S tem seveda še niso izčrpana vsa zemljiška imena na kratkem odseku med Trstom in Boljuncem. Ta imena so izvirno slovenska in niso zaznamovana ne v zemljevidih ne v slovstvu tujerodcev; v kolikor pa so, so smešno popačena in celo napačno postavljena. Naša, domača imena krajev in zemljišč so dokaz, da tod biva slovensko ljudstvo od davnih dob, da je to ljudstvo živelo in živi svoje življenje, da se je kulturno razvijalo na osnovah, podedovanih od pradedov, in da je to ljudstvo živelo, delalo in trpelo v vekovni odvisnosti, prisiljeno hlapčevati gospodarju, ki je to ljudstvo zaničeval in ga kulturno ne samo zapostavljalo, ampak tudi zatiral. Tuji gospodarski in politični vplivi, pod katerimi je bil slovenski človek prisiljen živeti, zlasti pa oholost zaslužnjevalcev, katerim je bil obstoj podložnikov le v toliko mar, v kolikor so jim ti koristili, in ki niso poznali ne smisla ne pomena ter ne glasov slovenske besede, so vzrok, da so slovensko besedo, slovensko ime pokvarili, popačili, po svoje spremenili in smiselno napačno prevedli na svoj jezik. Tako dandanes v nekaterih naših imenih že zaman iščemo pravo slovensko poreklo, vemo pa, da je takšno moralo biti. Kar pa nam je imen ohranjenih, jih moramo kot sveto dediščino vestno varovati in jo z enakim priporočilom izročiti svojim potomcem.

IV. Pečevje Glinščice in njega pomen za gornišstvo

Ko stopamo od Boljunca proti starodavnemu zaseljku v Zgornji Konec do poslednje postojanke, to je do gostoljubnega Klunovega mlina, ki leži že v osrčju Glinščice, ali pa se do sem spustimo od železniške postaje Boršt (na progi Trst —

Ob »Malem Mat-
terhornu« v Glin-
ščici

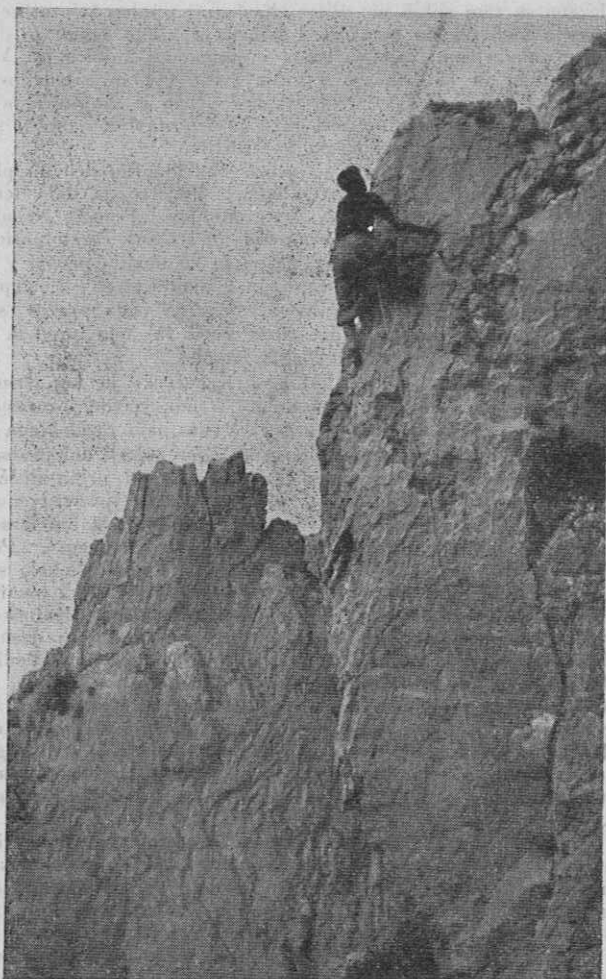

Foto Lojze Hrovatin, Trst

Herpelje) mimo vasice Zabrežec in čez sedelce Dolinček, se nam odpre popolnoma nov svet, svet planinskogorskega značaja. Kar neverjetno se zdi, da more tak svet biti tako blizu morja. Občutek, da se nahajamo nekje v sredogorju in ne v kraški debri blizu Trsta, je poudarjen, ko se vzpenjamo po stenah navzgor, po meliščih in pod stenami ter občudujemo pestre oblike pečevja na obeh straneh med Krasom (458 m) in Steno (443 m), posebno pa značilni severozahodni greben Malega Krasa (361 m).

Nad železniško progo pod vasico Jezero, ki leži na robu Bazoviškega Krasa, je »Čička stena«, pečevnat prag sredi pobočja, ki pa ni gorniško zanimiv. Stena je dobila ime po dveh Čičih, tihotapcih, ki sta hotela v temni noči skozi Glinščico v Trst. Pri sestopanju sta zašla in se ubila v steni. Plezalsko zanimiva pa je naslednja skupina pečevja, ki se imenuje »Ptičje stene«, skozi katero je zvrtni prvi predor železnice. Pod njo so izžlebljene plati, imenovane »Drsalice«. Ta stena je dobila svoje ime po pticah (postolkah), ki gnezdijo v njej. Ena izmed plezalnih smeri v tej steni se imenuje »Smer gluhih«, kajti sporazumevanje v tej smeri je onemogočeno;

plezalci se tam sploh ne slišijo. Naslednji predor železniške proge reže „Belo steno“. Pečevje med obema stenama s stebričem „Bela žena“ je dandanes zaradi železniške proge pokvarjeno. Najvišja stena v območju Glinščice je „Velika stena“, ki je visoka okoli 80 m in ki končuje v vrhu Stena (443 m), sicer neznatni vzpetosti ob robu Dražkega Krasa. Pod to steno tik nad progo je skupinica pečin, imenovanih „Device“. To pečevje je obrnjeno proti jugu in izpostavljeno močni sončni pripeki in hladnim nočem; zato je zelo preperelo in krušljivo.

Pod železniško progo so skladi enakomerno debelih plasti pečevja, ki je kleno, trdno, zaobljeno in obrušeno. Domače ljudstvo je dalo temu pečevju značilno ime „Oltarji“; reže jih plezalsko zelo zanimiva „Y-poč“. Nekoliko niže in vstran od te poč je ogromna luska, ki se spredaj nad Glinščico stolpasto zaključuje. Ta pečina je „Mali Montaz“, gotovo najbolj znana in znamenita pečina v Glinščici. Poleg nje sta še „Uho“, peč, ki ima obliko ušesa, in „Vbokla stena“ z navpično votlino v svoji sredi.

Na obeh platch Glinščičnega korita je vrsta pragov, sten in poč, kjer mladina preizkuša svojo spretnost in svoje moči. V tem predelu pečevja je najbolj znan „Rdeči stebler“ tik ob slapu Veliki Sopot.

Severozahodni greben Malega Krasa, ki je kot vrinjena zagozda med Steno (443 m) in Kras (458 m), ima dolgo, strmo, večidel prevesno, od 20 do 60 m visoko južno steno. V spodnjem delu je ta stena malo razčlenjena in v glavnem prevesna, v zgornjem delu pa je bolj razčlenjena. Njen vrhnji del je dolga, s škrbinami nasekana, ponekod ozka slemenasta rez. Ta stena je od prvih početkov plezanja v Glinščici vzbujala največ zanimanja in v njej so začrtane prvenstvene smeri slovenskih tržaških plezalcev. Po prvih ključih steze med Krasom in Malim Krasom dospemo pod „Jugovo steno“, v del suhe grape, imenovane „Pod Podičem“. „Podič“ imenujejo domačini dolgo polico, ki se vleče v začetku grebena nad „Jugovo steno“. Prvi slovenski plezalci v Glinščici, med njimi slikar Jože Cesar, ki je s tovariši prvi preplezal „Jugovo steno“, so to steno krstili z imenom pokojnega planinskega tovariša, primorskega rojaka, borca proti zatiralcem slovenskega naroda in drznega Skalaša dr. Klementa Juga. Polici nad „Jugovo steno“, ki ima domače ime „Podič“, pa je Cesar s tovariši dal ime „Zlatorogova polica“, kar nas spominja na Triglav, slovensko goro, pod katere okrilje spada in katere del je tudi ta svet ob Glinščici. Pri „Počivnici“, do koder je zopet nekoliko vzpenjanja v kjučih in kjer domačini počivajo, ko hodijo v Sela po dračje, je stena najbolj visoka (okoli 60 m), najbolj strma, gladka in prevesna. Ta del stene je bil preplezan po mnogih predhodnih poskusih šele leta 1948. Naslednji del južne stene se spremeni v skrotasto pobočje, ki v „Srebrnjaku“ kaže svoje srebrnkastobelo lice.

Po severnem pobočju Malega Krasa od vzhodja „Pri kapelici“ mimo razvalin cerkvice sv. Marije na Pečeh in dalje pod vrhom do Volčjega žleba se razteza ogromno melišče. Pod Slemenom se iz melišč dvigujejo nekatera strma, ne ravno lahko preplezljiva rebra, od katerih je najbolj obiskovano Severno rebro. To ima pod vrhom škrbino, pod katero je lepa in prijetno plezljiva zajeda.

Popnimo se še na Kras (458 m). Zapustimo gostoljubno gostiteljico Klunovo, katere mlin melje v glavnem koruzo, stopamo ob Glinščici navzgor in si med hojo ogledujemo pečevje vzpetine „Na Robidi“ (241 m), na kateri so razvaline starega gradu in gostišča. Dvanajst smeri, ki nudijo zlasti začetnikom, mladim plezalcem, prvo solo v hoji po pečevju, je izvedenih tod. V nekem kratkem previsu tiči klin, ki omogoči vzpon na vrh. Ob robu jugovzhodnega grebena te vzpetosti so v pečevju lepo oblikovane prevese, ki nosijo ime po značilni pečini „Mali Matterhorn“.

Ko dospemo v višino tolmuna „Lopatnik“, krenemo po kratki stezi navzgor pod vzhodje pečevja, ki tvori eno izmed severnih reber Krasa. Zaradi škrapljaste razčlenjenosti tega pečevja so vse opore odlične in plezanje je tod lahko ter prijetno. Zal moramo čez nekatere gruščnate vesine in skrotje, da dospemo do zanimivih „Belih plati“, ki so dokaj strme in nudijo pod steno le skope opore. Plezalniki morajo izkoristiti trenje podplatov ob srhko površino pečevja ter plitve skalbe (to so skladaste vdolbinice). „Bele plati“ se v vrhu zožijo v polico, ki končuje nad velikimi previsi, nad malo obiskanim pečevjem okoli jam iz mlajše kamene dobe. Čez kratko stopnjo na najbolj izpostavljenem mestu se ob izvrstnih oporah vzpnemo na sončnate, travnate vesine, katere preprečamo pod naslednjo stopnjo. To je poslednji del plezanja v smeri, katere višinska razlika znaša okoli 350 m.

Svoj poučni izlet zaključimo na vrhu Krasa (458 m). Tu plava pogled ob duhtečem borovem gozdiču, v hladečem vetriču, ki razširja prijeten vonj gorskih trav

in zelišč, preko nižine, preprežene s cestami in potmi, in posejane z belimi domovi, preko zalivov daleč ven na sinje morje. Okrenemo se še tja v Istro in si ogledamo rajdo vrhov Čičarije ter Brkinov, določujoč njih imena. Pogled se ustavi pri košatem Nanosu, ki se kraljevsko šopiri nad kraško zemljo. Skop in skromen je ta svet, a je naš, je slovenska zemlja. A pod nami je globoka tesen s šumnim sopotom, čigar pesem odmeva od vztrmčenega belega pečevja.

To pečevje, ki je del gorskega sveta, odmaknjenega množici, je narava poklonila tržaški gorniški mladini, da se tu vadi v plezanju, pripravlja in usposablja za vzpone v visokih gorah, da najde telesu in duši razvedrila, da se pogloblja v skrivnostno snovanje narave, jo občuduje in si širi obzorje, da v družabnem sožitju ne čuti socialnih razlik in združuje enako čuteče ljudi v vedro, razgibano delovno družbo.

Glinščica staplja in združuje liki visoke gore sorodne duše ne glede na narodnost ter dviguje sreča k skupnemu smotru: delati dobro za človeštvo, boriti se plemenito in človečansko za pravico in resnico, za mir, bratstvo, enakopravnost, srečo in dobrobit človeštva.

Kdor je pred leti, v času narodnostnega zatiranja, prihajal med gorniško mladino in kdor še danes hodi v Glinščico na obisk, more to videti in čutiti. Pri mladih ljudeh, ki plezarijo po pečevju, bo opazil, da ta mladina ni samo materialno povezana z vrvo, ampak da jo spaja globoka duhovna in srčna, prava tovariška vez.

V Glinščici se sicer v veliki meri goji golo plezalstvo, vendar se iz plezalcašportnika čisto pozneje razvije dober gornik. Razumeti moramo, da biti gornik pomeni več kot biti sposoben, da preplezaš to ali ono peč v naravni telovadnici, kakršna je Glinščica, ali pa da požreš veliko število vrhov in registriraš težavnostno stopnjo ter višino vzponov. Biti gornik pomeni, stremeti k večjemu, k globljemu, k popolnejšemu. Gora je in ostane mogočna sila, ki pritegne mladeniča neizumetničenega in nepokvarjenega bistva, da sledi poti navzgor, urejajoč svojo notranjost po vztrmčenem kipečem vzoru, po gori z njenimi stenami in grebeni.

Med to družbo mladih gornikov prihajajo v Glinščico tudi takšni, ki plezajo zato, da jih drugi občudujejo kot junake dneva, kot mojstre v prebadanju gore s klini, spretnosti uporabljanja vrvi in v uporabi sile mišic. Pozornost obračajo nase s plezalsko opremo, zlasti pazijo na to, da jim klini z zaponkami lepo rožljajo ob pasu. Za plezanje si izbirajo predvsem stene, in grebene, na katere je s poti ali od koč lep pogled, plezalsko torišče jim je enako gledališkemu odru. Taki plezalci želijo, da jih planinci občudujejo, da govorijo o njih.

Gornišтво kot kulturni pojav je bilo, je in tudi verjetno bo pod vplivom raznih nazorov, gonilnih sil in struj, ki preobračajo, oblikujejo in vešajo človeško družbo. Med gorniško mladino naprednega duha, ki prilagaja gorniško miselnost duhu časa, in med starejšimi planinci ter gorniki starokopitnega, čisto nazadnjaškega mišljenja, je pogosto nastal prelom, katerega so mogli premostiti in izravnati le uradnovišeni gorniški misleci. Tudi v gorništvu velja nauk: kdor se trdo oprijemlje preživelega, izginjajočega, ta ne bo doumel prihajajočega in bo po brezupnem odporu doživljal bridka razočaranja. Gornišтво se ne bo nikdar pogrezalo v puhlo počenjanje, kajti vedno bodo nastopili možje čutečega srca in vedrega duha, ki bodo znali dati pravi zagon gornškemu poletu.

Stanko Mohorič:

Na Zaplato in na Storžič

V začetku avgusta enkrat je bilo, ko nas je puhajoča in drdrajoča železna kača iztrgavala ljubljanski, za ta čas nekam prezgodnji megli in nas vlekla proti jasnini — proti Gorenjski. Bili smo trije, prijatelja Boris in Matija in jaz.

Boris, meščanski sin, študent slavistike, je bil napravljen dokaj primerno za turo: imel je vetrni jopič iz balonske svile in bleščeče se gojzarice; rdeča ovratna ruta, ki je nadomeščala ta dan odsotno in vsak drug dan prisotno kravato, se je lepo prilegala njegovemu estetskemu obrazu finih, skoraj ženskih potez. Matija, sin kmečkega proletarca, doma nekje pod hribi, ki so bili cilj naše ture, študent prava, ni bil tako eleganten. Njegovo robato telo je bilo zavito v partizanske hodnične hlače, velike noge pa so tičale v ogromnih, robavsastih čevljih iz kravine. Tudi rdeča

ruta mu ni nadomeščala kravate. Le-ta sicer res ni potrebovala nadomestila (ker je tudi druge dni ni bilo), pač pa bi tega okraska potrebovala njegova glava: velika, neandertalska glava, z brki a la Brkati Som v Bobrih in nekam krapinskimi, toda krepkimi potezami.

Ko so se iz megle izluščile gorenjske gore, smo opazovali svoj današnji cilj — Storžič in Zaplato. Zlasti nas je zanimala Zaplata s svojim Hudičevim borštom. Matija nama je kot človek iz njenega vnožja podal pravljico o nastanku tega gozdiča v svojem značilnem hudičevsko-čmókavzarskem žargonu: „V Senčurju sta živela včasih dva hudiča, to se pravi dva kmeta, ki sta se prav prekleto dajala za nek gozd. Kdaj je to bilo, ne vem, kdo sta bila ta dva kmeta, tudi ne, sicer pa je to itak eno figo važno. Nekoč je enemu izmed teh kmetov jeza priklopela do vrhunca in v navalu jeze je pooblastil hudiča, da odnese ta gozd na vrh Zaplate. Hudič je bil takoj prapravljen izvršiti to pooblastilo, toda ker je — kot znano — samo ponoči pravno in poslovno sposoben, si je šele v trdi noči naložil gozd na svoja vražje široka ramena. Hudičevo krepko je stopal, toda gmajna je bila le prekleto težka in bil je šele na sredi Zaplate, ko je mežnar pri sv. Jakobu zazvonil dan. Takrat je bilo njegove sposobnosti konec in gmajno je odložil.“

Boris je pravljico z etimološkega vidika takoj nekoliko pokritiziral: „To je sicer čisto lepa etimološka pravljica, toda v etimološkem pogledu šepa. Tisti kmet iz Senčurja gotovo ni dejal, da naj hudič nese gozd na vrh Zaplate. Saj takrat se gotovo ni imenovala Zaplata, ko še ni bilo na njej Hudičevega boršta, ki je videti kakor zaplata.“

Matija pa se ni dal spraviti iz ravnotežja; če je Boris njegovo pravljico nekoliko pokritiziral, jo je sam še bolj: „To je res, da ima ta pravljica etimološko napako, hudičevo res. Pa to bi še šlo; ampak huje je, da ima tudi pravnohistorično napako. V kateri dobi bi se neki to moglo zgoditi? V fevdalni se ni, ker takrat kmetje niso bili lastniki, zato se niso preklali za zemljo. No, sicer so imeli užitno lastnino in bi se nazadnje lahko kregali, toda vrhovno lastnino je imel zemljiški gospod, zato kmet ne bi bil mogel pooblastiti hudiča, da mu odnese gmajno na vrh Zaplate. Pozneje, po zemljiški odvezi, spet ni verjetno, da bi se bilo to zgodilo; takrat so bili predaprilski odvetniki, ki bi bili gotovo požrli tako sporno gmajno, da bi je ne bilo treba hudiču odnašati. Sedaj, po osvoboditvi, pa se to tudi ni zgodilo, saj dobro pomnim, da je bil Hudičev boršt na Zaplati že pred vojsko. Da bi se pa to zgodilo kdaj v suženjski dobi, pa spet ni mogoče, ker takrat še ni bilo mežnarja pri sv. Jakobu.“

Kmalu po končani diskusiji o nastanku Hudičevega boršta smo prispeli do Kranja in izstopili. Med raznimi debatami smo primahali že nekako do Britofa. Tu je nenadoma pritegnil nase Borisovo pozornost Storžič, ki se je pel pred nami v vsej svoji mogočnosti. Boris je mnogo bral Kugyja in tako je tudi sedaj začel razvijati nekako Kugyjevske gorske psihologije: „Storžič je izrazito karakterna, značajna gora. Ne igra dvojne igre, nima več obrazov. Nekoč sem bral v Mentorju v dijaškem kotičku slavošpev kranjskega študenta na Grintavec: ‚Grintavec sivi, stvor nesprenemljivi...‘ Urednik je sicer to pesem močno skritiziral in napisal, da je pesem sama ‚stvor nesprenemljivi‘. Vendar se mi zdi, da dobro označuje gorsko bistvo, toda ne Grintavca, ampak Storžiča. Storžič se namreč ne izpreminja, pa naj ga gledamo od koderkoli: z juga, s severa, z vzhoda, z Jezerskega, od koder koli — vedno ista stožčasta piramida.“

Tu ga je prekinil Matija: „Saj to je zate, ki si tak etimolog, kot smo videli preje pri debati o Hudičevem borštu, prav za prav hudičevo slabo. Tako ne moreš uganiti, kje je nastalo ime Storžič, medtem ko na primer pri Ojstrici dobro veš, da na severu, ker z juga ni videti ostrja; tudi pri Zaplati veš, da je dobila priimek na jugu itd.“ Matiji namreč Kugy in njegov idealizem, romantika, gorska psihologija in podobno ni bilo všeč. Njemu so bili svoje čase všeč planinski voluntaristi kot Jug, Lammer in drugi. Bral pa je tudi plezalno tehniko in se je tudi še kot mlad fantalin plezalno udejstvoval v domačem kamnolomu.

Boris pa je nemoteno naprej razčlenjeval Storžičevo psiho: „Storžič je tudi zelo odkrita gora. Nima nobenega predgorja. To tudi močno poudarja njegovo impozantnost. Grintavec je sicer višji, toda ne dviga se neposredno iz kranjske ravnine. Nadalje je Storžič izrazito individualna, samonikla gora, v nasprotju s Kamniškimi planinami, ki imajo nekaj kolektivnega v sebi. Zato tudi kmetje ne pravijo Grintavec, ampak Grintavci. Vsi Grintavci skupno so mogočnejši od Storžiča, toda Storžič sam je lahko rečem — mogočnejši od Grintavca samega. Zato je bil najbrže preje zavzet. Da, teorija o mogočnosti in pomenu kake gore ima nekaj v sebi! Kot izvrsten zgled

lahko služi Zaplata. Cijanovca, majhen roglič tik za Zaplato, je višja od Zaplate, vendar Cijanovca skoro nihče ne pozna, Zaplato pa marsikdo. To je tudi prav. Zdi se mi, da je Cijanovca dosegla večjo višino kot Zaplata skoro na isti način kot je v znani basni kraljiček priletel više kot orel.“

S tem je bilo Borisove psihološke karakteristike Storžiča konec. Lotil se je še Zaplate, toda tu je bil bolj kratek in jo je predvsem označil kot komično goro.

Na Visokem, v rojstnem kraju pisatelja Bohinjca in bivšem letoviškem kraju pisatelja Preglja, se je trikotna Potoška gora že tako povečala, da je postala panorama gora pred nami res čudovito skladna, Boris jo je emfatično poveličeval: „Prav za prav je ta gorski kot estetsko res zelo močan; in to tako v barvnem kot oblikovnem pogledu. Kakšno bogastvo barv! Storžič je od vrha do tal meliran: svetlozelena trava in sive skale. Mali Storžič do vrha skoro gozdnatotennozelen. Zaplata travnatozelena, gozdič sredi nje gozdnatozelen, pod gozdičem je svet skalnatosiv. Mali Grintavec, njen navidezno manjši sosed, močno siv. Potoška gora mešano svetlozelena in temnozelen. Grintavec in Kočna bela. Možjanca sedaj rumena (včasih bela od ajde, včasih zelena), Greben siv, Viženče spet slične Možjanci, samo nekoliko zamolklejšje zaradi večje višine. In kakšna varijacija je v oblikah! Mogočna piramida Storžiča in njegovega epigona — Tolstega vrha. Topa travnata piramida Zaplate s skoro čistim romбом — Hudičevim borštom — in epigonom Potoško goro, ki pa jo po lepoti oblike še presega. Dalje dve ravni gori: S. Jakob — višji in krajši, in Možjanca — nižja in daljša in bolj obljudena. Dalje kupola Kočne, piramida Grintovca, zob Skute, troglavo sleme Grebena, Veliki Zvoh s Krvavcem, ki spominjata nekoliko na zadnji del konja v profilu. Spodaj pa Davovec kot kak ognjenik in kopasta Stefanja gora.“

Se bolj kot barvni in oblikovni lepoti gora sva se z Matijo čudila Borisovemu čudovitemu poznanju teh gora. Pojasnil nama je: „Včasih sem temeljito proučeval Badjurovega Vodiča,“ in takoj je spet prešel k prejšnjemu predmetu: „Če bi Bled ne imel jezera, bi bila ta Storžičeva deželica gotovo lepša kot blejski kot. Panorama je dosti lepša. Sicer se pa ima Bled za svoj estetski sloves najbrže v veliki meri zahvaliti Prešernu, ki ga je označil kot najlepši kraj na Kranjskem. To pa po krivici, saj pravi pregovor: „Nemo iudex in causa sua.“*

„V tem imaš popolnoma prav,“ mu je pritrdil Matija. „Prešeren bi moral biti v estetski pravdi o lepoti Bleda po procesualnih načelih kot sodnik izključen, ker je bil od tam doma. Sicer pa je to vražje malo važno. Lepote, posebno pa lepote gora si prekleto kmalu sit, zares sit pa nisi od nje nikoli. Naši kmetavzarji, ki imajo vso to tvojo barvno, oblikovno in ne vem še kakšno vražjo lepoto vsak dan pred nosom, pravijo, da je gora vredna eno figo, pa naj bo Triglav ali pa krtina. Zato so tudi dali vsem tem lepim hribom tako neromantična, neestetska, prav za prav vražje nemarna imena, kakor: Grintavec, Tolsti vrh, Zaplata, Skuta itd.“

„Da, ta imena niso baš najbolj estetska, priznam,“ je dejal Boris, „Toda zdi se mi, da so le tvoji ožji rojaki v pogledu gorske lepote tako hipermaterialistični, kakor si tudi ti. Saj so na primer gore v Julijskih Alpah dobile lepša imena. Da pa so tvoji ožji rojaki hipernaturalisti, navezani le na prašiče in krave, se vidi že iz tega, da se v tvoji ožji domovini ni rodil razen Bohinjca noben velik mož.“

„To ne bo držalo,“ ga je zavrnil Matija. „Prav v teje idilični in od zunaj zelo estetični vaši na hribčku, ki jo vidiš tule na desni, se je rodil slavnj Stempihar, tako velik mož, da je doživel celo dramatizacijo. Tega ni dosegel niti Prešeren niti Levstik niti Dante niti Shakespeare niti Spinoza niti Kant niti Newton niti Hugo Grotius.“

„Ali so njegovo rojstno hišo morda spremenili v muzej?“ se je ujedal Boris. „In ali ste mu morda rojaki vzdali spominsko ploščo z napisom: „Tu se je rodil slovenski Herkules, Stempihar, tihotapec s tobakom.“

„To ne,“ je cinično pariral Matija, „temveč pomnik postavimo mu tak, da mu slednji skuša bit' enak.“

Po teh zafrkacijah sta začela glodati spet prejšnjo kost — problem lepote oziroma koristi gora. Spravila sta se tudi nadme, ki sem ves čas molčal, ter me pozvala, naj izrečem o tem svojo sodbo. Skliceval sem se kot zakrknjen molčecnik na svoje stare citate: „Molk je zlato“, „Kdor molči, devetim odgovori“, „Molk je lep pri tepecu in še lepši pri modrišanu“ (kot pravi Talmud) in „Molk je element, v katerem se porajajo velike misli“ (kot je dejal nekoč Maeterlinck). Toda vsi ti argumenti mojih dveh sopotnikov — donkotskega Borisa in sančopansovskega Matije niso prepričali.

* Nihče ni v svoji stvari sodnik.

Matija je dejal, da je več vreden kot vsi ti pregovori pregovor: „Kdor jezika špara, kruha strada.“

Vendar pa sta kmalu za tem, ko smo se zagrizli v Zaplatino pobočje, tudi ona dva umolknila. Na mesto prejšnjega, včasih kar zanimivega besedovanja, je stopilo od časa do časa dobro slišno sopihanje. Zato od tu dalje nimam več kaj povedati. Če je Mencinger napisal kar celo knjigo z naslovom „Moja hoja na Triglav“, ne da bi sploh bil na Triglavu, mislim, da tudi jaz lahko tu zaključim svoj kratki popis hoje na Zaplato in na Storžič.

OBZOR IN DRUŠTVENE VESTI

† Bruno Rotter. Iz Maribora je prišla vest, da je umrl v 69. letu svoje dobe starejši planinski generaciji dobro poznani planinec in planinski publicist Bruno Rotter. (Rojen 31. VIII. 1881. v Prevojah pri Kranju). Bil je dolgo vrsto let agilen odbornik PD Maribor in je v tem svojstvu storil marsikaj koristnega za pohorske postojanke tega društva. Njegovo delovanje sega še v dobo slovenskega Maribora pred prvo svetovno vojno. Kot tiskarski oddelkovodja je v takratni edini slovenski tiskarni v Mariboru vzgajal grafičarski naraščaj v dobre strokovnjake in zavedne Slovence. V dolgoletni praksi si je pridobil obširno strokovno znanje, ki ga je rad prenašal na druge. Vsestransko pa je bilo njegovo delovanje izven službe, tako kot igralec v Dramatičnem društvu v Narodnem domu, plesni učitelj in telovadelec, predvsem pa kot smučar, planinec in fotoamater; Med prvimi je zarezal smučine v pohorski sneg v dobi, ko je ta panoga športa bila pri nas še kaj malo znana. Na svojih planinskih pohodih je zlasti vzljubil Pohorje in Kamniške planine in je tema dvema gorskima skupinama posvetil večino svojih informativnih član-

kov, ki so izhajali v dobi med dvema vojnama v Planinskem vestniku. Na Pohorju je rad odkrival nove vzpone in dostope. (Po nepoznanem Pohorju, Pl. v. 1925, 1926, Čez zimsko Pohorje, Pl. v. 1925). Večkrat je tudi objavil odlomke in pregled iz zgodovine planinstva v tem sredogorju. (Turistika na Pohorju, Pl. v. 1924, Planinstvo na Pohorju, Pl. v. 1925, Pregled razvoja turisticke v Mariboru, Pl. v. 1933). Od ostalih naših gorovij so mu bile Kamniške bližje od Julijskih, o tem pričajo spisi Koroška Baba, Pl. v. 1923, Krvavec — Veliki Zvoh, Pl. v. 1927, Nova pot na Raduho, Pl. v. 1937. (Od kočje do kočje v Savinjskih Alpah, Pl. v. 1923). Tudi v Karavanke je rad zahajal. (Dva dni v Karavankah, Pl. v. 1922, Dvakrat na Urško, Pl. v. 1922, Peca, Pl. v. 1927). Enkrat se je oglašil tudi s Koroškega (Maltska dolina na Koroškem, Pl. v. 1939), na Triglav se je povzpел tudi po težji poti čez Plemenice (Pl. v. 1928). Skupno s Kočbekom je izdajal Planinski koledar, ki je prinašal skozi dve desetletji mnogo drobnih informacij o planinah, planinskih kočah in potih in je leta 1930 zaradi premalega zanimanja članstva nehal izhajati. Po osvobodilni vojni je Bruno Rotter utihnil, tudi v planinah ga po letu 1940 nismo več srečavali.

Bil je vztrajen, tih delavec v mariborski planinski organizaciji, vnet gornik in marljiv dopisnik Planinskega vestnika, v katerem je ohranjeno znatno število njegovih skromnih, a prijetno pisanih in z ljubeznijo do gora prežetih spisov. A. B.

Planinski teden, ki ga je Planinska zveza Slovenije priredila v času od 4. do 11. septembra 1949 z namenom, da razvije živahno propagando za obisk gora in pri-

dobivanje članstva ter širokim ljudskim množicam objasniti cilje planinskih in alpinističnih organizacij in prikaže tehtne naloge planinstva in alpinistike v okviru načrtne vzgoje delovnega ljudstva, je potekel v splošnem zadovoljivo. Posamezna planinska društva so ob tej priliki uredila v izložbenih oknih in tudi v posebnih prostorih manjše in večje razstave, ki so prikazovale slike in reliefe planinskih koč, planinske panorame in pokrajine, zgodovinsko in dokumentarno gradivo, grafikone o gibanju članstva in opravljenem prostovoljnem udarniškem delu na planinskih zgradbah, planinsko literaturo itd. Alpinistični odseki so razstavili planinsko opremo in fotografične posnetke plezalnih prizorov ter statistične tabele o porastu zimske in letne alpinistike. Na članskih sestankih so predavatelji govorili o planinstvu in alpinizmu ter tolmačili ljudstvu naloge planinskega pokreta, nekatera društva so predvajala na društvenih večerih gorske filme. Večina planinskih društev je priredila med Planinskim tednom vzpone na gore svojega področja, pa tudi večdnevne pohode v naše Alpe. Široko zasnovana alpinijada, ki naj bi bila s koncentričnimi vzponi na Triglav zaključila propagandni teden, je žal „splavala po vodi“. Skrajno slabo vreme je v nedeljo, dne 11. septembra 1949, preprečilo izvedbo tega lepega načrta. Nekatera društva so množične pohode v gore združila s svojimi proslavami, tako je slovenjegraško društvo proslavilo hkrati z vzponom na Kremžarjev vrh tridesetletnico planinskega delovanja.

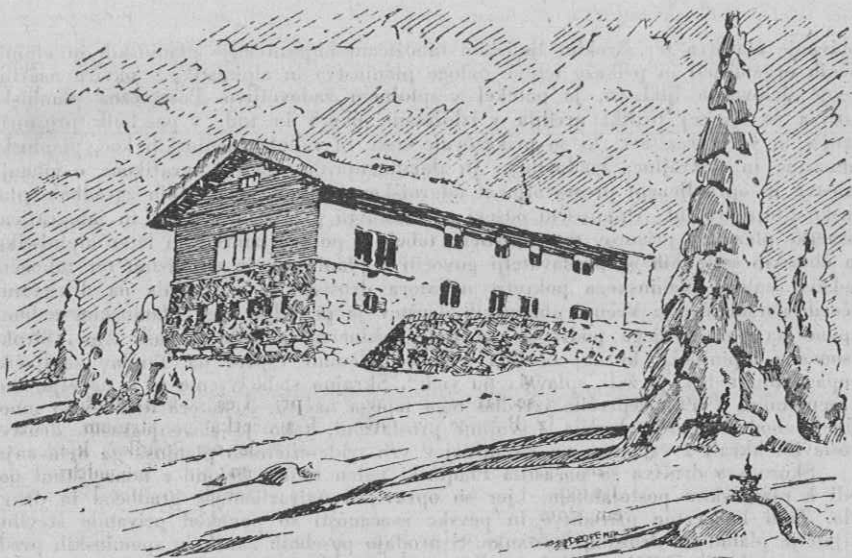
Skoro vsa društva so počastila Planinski teden tudi z delom, z udarniškiimi pohodi k planinskim postojankam, kjer so opravljali najrazličnejša gradbena in druga dela. Tudi koncertne prireditve in pvske svečanosti so ponekod privabile številne prijatelje planin na družabne sestanke. S prodajo posebnih značk in spominskih predmetov so nekatere edinice zbirale sredstva za svoje planinske gradnje.

PZS je izdala propagandni plakat, ki je na efekten način vabil k pristopu v planinsko družino in k pohodom v gore. Nameravana velika retrospektivna razstava planinskih slik je morala biti zaradi nastalih ovir žal odložena na kasneje. Nemara bo prihodnje leto mogoče osvetliti naše planine v luči upodabljaajoče umetnosti ter prikazati, kako so naši in tuji umetniki gledali in slikali naš gorski svet.

A. B.

Ribniška Koča na Pohorju. Najpomembnejše gradbeno delo slovenskega planinstva v l. 1949 je z dograditvijo gorniškosmučarskega doma na Ribniškem sedlu z uspehom zaključeno. Na dan republike, 29. novembra, je bila ta ponosna stavba izročena ljudstvu, ki bo v čistem zraku zahodnih pohorskih gozdov in na smučarskih pohodih po golih vrhovih tega ljubeznivega sredogorja lahko sproščalo svoje telesne in duševne sile ter jih krepila za neutrudljivo delo v korist napredka in blagostanja našega naroda. Planinsko društvo Maribor, ki je z neslutenim delovnim poletom v treh letih truda-polnega in skrajno požrtvovalnega napora dokončalo to zgradbo, je lahko s ponosom napisalo na pročelje doma: Ribniška koča je naš prispevek k petletki. Nobena slovenska planinska organizacija ne more v tem razdobju izkazati večje in pomembnejše akcije in nobena ni na tako okusen in popoln način rešilo postavljeno nalogo.

Ribniška koča na Pohorju, ki leži 1530 m visoko na Ribniškem sedlu, je poklicana, da izpolni najobčutnejšo vrzel na turistično-prometni magistrali, na višinski grebensi poti, ki veže vzhodno in zapadno Pohorje ter vodi popotnika in smučarja v vzhodnozahodni smeri vzdolž gozdnate gmote tega pogorja. Iz pogorišč, ki jih je na vrhovih Pohorja zapustila osvobodilna vojna, sta takoj v prvih povojnih letih zrastle Mariborska in Ruška koča. Vzhodno Pohorje je s tem dobilo svoja oporišča. Na južnih podankih Pohorja so postavili slovenjebistriški in slovenjegraški planinci koči pri Treh kraljih in na Kremžarjevem vrhu. Toda vsa dolga grebenska črta od Ruške koče preko Klopnega vrha, Peska, Roglje, Jezerskega vrha, Črnega vrha do Velike in Male Kope je ostalo brez zavetišča. Koča na Pungartu, ki jo je vzela vojna, a po vojni, obnovljeno, požgala roka križarskega zločinca, bi bila prekinila to deset ur dolgo pot, ki je brez presledka in oddiha ne zmore povprečen pešec ali smučar. In tako je ostal vsa ta leta obširni predel srednjega in zapadnega Pohorja osamljen in zgubljen za turistiko in smučarstvo v večjem obsegu. Samotni, vztrajni gorniki in izvežbani drsači so poleg domačinov drvarjev in lahkonože divjadi le bolj na redko poživljali te širne predele pohorskega sveta. Z zgradbo Ribniške koče pa je dobil najvišji del Pohorja, ki je zaradi svojih oblik in golih vrhov in mirno nagnjenih pobočij za smučarstvo najprimernejši, odlično oporišče. Ze letošnjo zimo bodo oživel Crni in Jezerski vrh, Velika in Mala Kopa in vsa vabljiva pobočja in planote med njimi in pod njimi in neštnevilne smučine bodo zopet rezali in križale belo ponjavo med redkimi smrekami na teh mičnih vrhuncih in sedlih.

Risal inž. arh. Herbert Drofenik

Ribniška koča na Pohorju (1530 m)

Skromni naziv „koča“ ne označuje primerno te velike in lepe gorske stavbe, katere obnovo je zasnoval in vodil inž. arh. Herbert Drofenik, vstvaritelj nekdanjega Skalaškega doma na Voglu, ki ga je tudi uničila vojna vihra. Obdržal je zunanje lice bivše zgradbe (koča je obnovljena iz bivše Hutterjeve vile, ki leži 500 m od ruševin Senjorjevega doma), ter preuredil notranjost v smučarsko-gorniško zavetišče. Nastalo je enajst sob z dvema in več posteljami, v podprtiličju obširna kuhinja, v podstrešju skupna spalnica z dvajset ležišči. Vsega skupaj že danes lahko prenoči na 40 posteljah in skupnem ležišču okrog 60 oseb. Svoj umetniški okus je uveljavil arhitekt v obširni jedilnici, ki leži v prvem nadstropju in ima prostora za sto ljudi. Velika lončena peč s plastično modeliranimi pečnicami, opremljenimi z barvanimi narodnimi motivi in dva velika lesena lestena s pergamentnimi senčniki, poslikanimi z narodnimi vzorci ter v enotnem priprostem slogu izdelano pohištvo kažejo spretno roko umetnika, ki je snoval prikupno, domačo in hkrati elegantno bivališče. Inž. Jože Jelenec je vodil gradbena dela in organiziral udarniške brigade, ki so v neprimernem zagonu (ki jim je prinesel ime FRK = fanatiki Ribniške koče) opravile nad 8000 ur težkega kopaškega, nosaškega in zidarskega dela. S težkim trudom ustvarjena električna razsvetljava in lasten vodovod izpopolnjujeta sodobne naprave in udobnost koče. Domačini iz Ribnice na Pohorju pa so prispevali delovno silo in pripravo ter opravili nad 600 voženj pri prenosu gradbenega materiala iz doline na sedlo. Združeni napor in vztrajnost, uporna, zagrizena vztrajnost ter velike podpore ljudskih oblasti v denarju in materialu so ustvarile ta dom, ki je po zunanjem licu in notranji ureditvi gotovo med najbolj uspešnimi planinskimi zgradbami v Sloveniji.

Otvoritev doma so se udeležili zastopniki ljudskih oblasti, njim na čelu podpredsednik vlade in minister industrije, dr. Marjan Breclj, sam aktiven alpinist in vnet pospeševalec planinstva in alpinistike, ki je v svojem pozdravnem govoru PD Maribor in vsemu slovenskemu planinstvu v imenu predsedstva vlade toplo čestital na važni pridobitvi, podčrtal pomembno sočasnost praznika republike in delovne zmage mariborskega planinstva ter naglasil, da je Ribniška koča eden izmed brezštevilnih dokazov našega velikega in neugnanega poleta, ki ga hočejo klevetniki z lažmi in obrekovanjem zaman prikriti pred svetom in ki nam je porok, da homo ne kot sužnji, temveč kot svobodni ljudje izvrševali naloge, ki smo si jih postavili. Porast planinstva je daleč preseegal predvojno stanje; nesluten razmah tega pokreta mu nalaga nove naloge. Poleg osnovnega cilja planinstva in alpinistike, ki naj po socialistični doktrini služita okrepitvi in razvedritvi delovnega ljudstva, naj planinstvo

goji tudi smisel za estetiko, za lepoto življenja v naravi in skuša hojo po gorah povezati s študijem pojavov in zakonitosti, ki jih gornik srečuje na svojih potih. Poleg podpredsednika vlade se je udeležil proslave tudi minister za lokalni promet, tov. Sušteršič. Komite za turizem pri ministrstvu za trgovino in preskrbo pa je zastopal tov. Joško Sotler. V imenu Planinske zveze Slovenije in Planinskega Saveza Jugoslavije je spregovoril predsednik PZS, tov. Fedor Košir, poudarjajoč posebne naloge mariborskega planinstva, ki je moralo v preteklosti braniti Pohorje pred germanizacijo in ki danes po Titovem načelu, da mora biti vsak fizikulturnik dober aktivist OF in partije, z vzgledno vneto prednjači pri izvrševanju telesnovzgojnih in političnih nalog ostalim planinskim organizacijam. Na intimni proslavi zvečer pred otvoritvijo kakor tudi ob otvoritvi sami je predsednik PD Maribora dr. Joža Bergoč, toplo pozdravil goste in naštel imena in zasluge številnih mož in žena, ki so vneto sodelovali pri zgradbi nove koče. Oglasili so se s čestitkami tudi zastopniki krajevnih oblasti, varnostne službe in vojske, ki je bila zastopana z oficirsko delegacijo.

Ribniška koča na Pohorju bo zaradi svoje lege in ugodne okolice predvsem zimska smučarska postojanka. Najlažje je dosegljiva z železniške postaje Podvelka na progi Maribor—Prevalje. Od tu pelje vozna cesta do 11 km oddaljene ljubke vasi Ribnice na Pohorju, do katere se lahko iz Maribora pripelješ tudi z udobnim, vsak dan obratujočim avtobusom. Iz Ribnice se povzpneš spočetka po strmem gozdnem kolovozu, kasneje po položnejšem svetu v eni uri do koče na Pésniku, kjer lahko prespiš v dobro oskrbovani postojanki, če te noč zaloti na poti. Še poldrugo uro nenaporne hoje te pripelje odtod po gozdu in travnatih pobočjih do Ribniškega sedla, kjer te sprejme v novem domu zaslužni in gostoljubni gospodar doma, inž. Degen. Svoje izlete in smučarske pohođe lahko usmeriš z doma na vse strani: mimo razvalin nekdanjega Senjorjevega doma, ki bi se dal z neprevelikimi stroški popraviti in urediti v depandanso Ribniške, mladinsko zimsko postojanko ali sindikalno letovišče, na razgledni Jezerski vrh (15') ki je primerno smučarsko vežbališče in hkrati razgledišče, s katerega lahko proti severu slediš mičnim štajerskim hribečkom in ravninam prav do Gradca, ali na drugi strani občuduješ sedaj že z belim prtom pokrito Golico, ki ji Nemci pravijo Koralpe, in naše lepe gore okrog Pece, Uršlje in Rađuhe. Ali pa se povzpneš peš ali na smučeh na Ravnjakov vrh na zapadni strani in od tam še pol ure dalje na Črni vrh (1543 m), najvišjo vzpetino Pohorja, s katere pregledaš vse bližnje in oddaljene izletne točke, gozdne predele proti Pungartu, ki tako krvavo pogreša že dvakrat požgano postojanko, in dalje mirno valujoči linijo Velike in Male Kope, ki sta v dobrih dveh urah dosegljivi z Ribniške koče in bosta gotovo že to zimo zopet sprejemali številne smučarske ekipe, ki bodo iskale in našle na njih opojne užitke smučarskih pohodov in zdravo rujavo barvo, ki jo žarko zimsko sonce radodarno deli obiskovalcem tega smučarskega raja. Kdor hoče, lahko sestopi v Mislinje ali pa si privošči še nadaljnji zdrk, vzpon in spust preko hriba in doline na Kremzarico (tako pravijo tam Slovenjegraški koči na Kremzarjevem vrhu), ter od nje po izdatnem okrepčilu v Slovenj Gradec.

Ribniška koča je na praznik republike široko odprla vrata oddiha in počitka željnim množicam, ki bodo hitele v trumah v poletni hlad pohorskih gozdov, kjer jih bo duh po smoli in smrečju osvežil, ali pa bodo v mehkih zavojih krmarili po snežnih poljanah in mirnih pobočjih od kope do kope, sproščali svoje živce, mišice in misli ter jih usposabljali za velike delovne napore bodočih dni. A. B.

Alpinistični tečaj PSJ (Planinske zveze Jugoslavije) ob Boračkem jezeru v Prenj planini (od 14. do 24. oktobra 1949). PSJ je priredila ta tečaj predvsem za alpiniste pripravnike iz južnih republik Jugoslavije; pet instruktorjev je poslala PZS, ki je dala tudi organizacijskega vodjo tečaja. Tečajnikov je bilo vsega skupaj devet, republiške zveze iz neznanih razlogov niso poslale določenega števila pripravnikov, kar je treba pograjati, ker znatni stroški takega zveznega tečaja zahtevajo polno vpoštovanje in razumevanje ter točno udeležbo in sodelovanje republiških planinskih organizacij. Tečajniki so se vežbali teoretično in praktično. Poslušali so predavanja o disciplini in tovarištvu planincev, o zgodovini alpinizma, o orientaciji v terenu (praktično med pohodi), o opremljenosti, o prvi pomoči v gorah, o liku alpinista, o reševanju iz stene, o plezalni tehniki, o terminologiji in morfologiji itd. Tečaj ni bil ves čas na istem mestu, temveč se je premikal od ene baze do druge. Pričel se je ob prekrasno ležečem Boračkem jezeru v Prenju ter se nato premaknil skozi Boračko Drago in čez Črno polje k porušeni planinski koči pri Jezercu (1700 m), odkoder so tečajniki pod vodstvom instruktorjev opravili vzpone na glavne vrhunce Prenja, na Otiš in Zelene

glavice, na Osobac in na Prevorac, ena skupina je celo izvršila prvenstveni vzpon po severni steni Otiša (2097 m), najvišjega vrha v Prenju. Praktične vaje v plezanju so imeli tečajniki tudi v bližini Boraškega jezera v skalah ob slapu Šušnice, kamor so se povrnili z izleta na Prenjske vrhove. Ob zaključku tečaja so tečajniki začetniki odšli preko Kule na Glavatičevo. Druga skupina bolj izvežbanih tečajnikov pa se je povzpela preko Črnega polja pod vršace Prenja ter je izvedla pet prvenstvenih plezalnih vzponov in sicer smer v severnovzhodnem razu Osobca (4. — 5. težavnostna stopnja, višina stebra 400 m), dalje prvenstveni vzpon v centralni smeri srednjega Osobca (3. — 4. tež. stop., višina stebra 300 m); vzpon od leve proti desni v Srednjem Osobcu (3. tež. stop., višina 300 m) ter končno prvenstveni vzpon v zadnji steni zapadnega Osobca (2. nev. stop.). Tečaj je v bistvu dosegel svoj namen, vendar bi bila številnejša udeležba okrepila moralni in strokovni uspeh prireditve.

Prvi izlet planincev po partizanskih potih. V soboto in nedeljo, dne 8. in 9. oktobra 1949 je organizirala Planinska zveza Slovenije skupno z Zvezo borecv prvi izlet po partizanskih potih. Pravi namen izleta je bil, da bi čim širši krog planincev in bivših borecv obiskal kraje, kjer so so za časa NOB zadržavale naše brigade, kjer so delovala vodstva osvobodilne borbe in kjer so partizanski zdravniki z izredno spretnostjo in iznajdljivostjo organizirali partizanske bolnice. Organizacija takih izletov je stalna naloga Planinske zveze Slovenije in planinskih društev, ker na ta način tudi planinci pripomorejo k ohranjanju partizanskih tradicij in tako vzbujajo pri ljudeh, posebno pa pri mladini, čut ljubezni do svobodne domovine, ki je bila v letih osvobodilne vojne pozorišče najtežjih borb in priča najbolj junaške epohe v zgodovini naših narodov. Zal ta prvi izlet ni uspel v pogledu množičnosti, kajti v izhodiščni točki — v Semiču — se je zbralo vsega samo 17 udeležencev pohoda. Skupina je odšla po poti proti „Dajčbirtu“, preko razgledne točke, kjer se naenkrat odpre pogled na vso Belo krajino in kjer je vsak partizan, ki je prihajal proti Beli krajini, obstal in se s hrepenenjem oziral po tem koščku slovenske zemlje, ki je bil svoboden ves čas nemške okupacije in ki je za vsakega partizana pomenil obljubljeni deželo. Pot je vodila dalje skozi porušene Kočevske vasi, skozi Srednjo vas in Črmošnjice in se nato vzpela na prve obronke Roga, preko Toplega vrha do Komarne vasi, kjer je bila za časa vojne glavna uprava SCVPB (slovenske centralne vojnopartizanske bolnice). Ta kraj je bil določen za prenočevanje. Takoj je zaplapolal velik taborni ogenj in ob njem so se oglasile partizanske pesmi. Spomini na pretekle dni borb so oživel in pripovedovanje dogodivščin iz teh dni se je zavleklo pozno v noč. Prenočevanje na senu po porušenih hišah je bilo kar prijetno in naslednje jutro je kolona osvežena odšla v notranjost Roga, v bivšo partizansko bolnico Zgornji Hrastnik. To postojanko sedaj obnavljajo, da ne propade, kot je propadlo na žalost že mnogo postojank, ki so med vojno nudile zavetje partizanom. V bolnici najdeš še sledove vojne, zarjavele Kramarjeve opornice, obveze, dele operacijske mize — iznajdbe partizanskih zdravnikov — ki je bila prav vsa napravljena iz roškega lesa. Nove barake so točna slika bivše bolnice, obenem pa trajen dokaz, kaj vse je zmogla partizanska iznajdljivost in požrtvovalnost med vojno. Po kratkem počitku je kolona nadaljevala pot skozi roške gozdove in prišla na Cervanovo cesto. Bivši partizani, ki so preje mnogokrat hodili po tej cesti, je sedaj skoro niso spoznali. Preje ozko pot je sedaj delo frontnih brigad izpremenilo v široko cesto, po kateri vozijo težki kamioni naše bogastvo — naš les v dolino. Nekaj kilometrov po tej cesti proti severu zavije kolona na levo po ozki cesti v breg in nenadoma obstane pred naseljem manjših in večjih barak sredi roških gozdov. To je točka 20, sedež IOOF in CK KPS od aprila 1943. do novembra 1944. Ta postojanka je v celoti ohranjena in jo odgovorne oblasti tudi renovirajo. Zanimivo je opazovati razvoj načina gradenj od prvotnih barak, ki so stale v globelih in vrtačah ter bile dokaj primitivne, do lepih, svetlih, na vzpetine postavljenih, skoraj „komfortno“ urejenih hišic, ki so nudile možnost trajnega in intenzivnega dela. Kaj vse se je med vojno dogajalo na tem koščku slovenske zemlje! Od tu so dnevno odhajali kurirji v vse smeri z direktivami za nove organizacijske oblike nadaljevanja borbe, tu so bila uredništva partijskega in frontnega tiska, tu so bili sprejemni predstavniki zaveznikov vojsk, ta postojanka je bila dejansko centralni živec in gibako vsega osvobodilnega pokreta pri nas. Na tem mestu se je planinska skupina združila s skupino bivših članov Glavnega štaba NOV in POJ, ki so ravno tega dne obiskali to postojanko. Stari znanci so se pristrčno pozdravili in nato skupno nadaljevali pot v dolino. Z avtobusom se je vsa skupina prepeljala skozi Stare žage do Crnomlja, kjer si je ogledala v neposredni bližini Crnomlja bivšo bazo Glavnega štaba NOV in POJ, ki pa

je danes že opuščena. Samo sledovi v zemlji kažejo, da so tu nekoč stale barake vojaškega vodstva osvobodilnega gibanja. Pot preko Črnomlja, Semiča, Žužemberka in Grosuplja v Ljubljano je hitro minila. Udeleženci izleta so bili polni vtisov, ki so jih nabrali tekom pohoda. Sklenjeno je bilo, da bo Planinska zveza še organizirala take pohode in da bo moralo biti tedaj mnogo več udeležencev, kot pa na tem prvem pohodu po partizanskih potih.

Fedor Košir.

Tretje posvetovanje PSJ (Planinskega saveza Jugoslavije) na Komni od 16. do 18. oktobra 1949. Tega sestanka so se udeležili zastopniki PSJ, delegati republiških PZ Srbije, Makedonije, Hrvatske, BiH in Slovenije (v Črni gori še vedno nimajo Planinske zveze). Pod delovnim vodstvom tov. Fedorja Koširja, predsednika Planinske zveze Slovenije, so zborovalci razpravljali o sklepih, ki so bili sprejeti na zadnjem posvetovanju na Šar planini, poslušali referate o alpinistiki, o gradnji planinskih domov in o finančnih ter gospodarskih operacijah planinskih organizacij ter končno sprejeli sklepe, ki urejajo poslovanje na osnovi zaključkov tega dvodnevnega posveta. Iz poročil delegatov iz posameznih republik posnemamo, da se PD tam sicer ustanovljajo, da pa zaradi pomanjkanja in prezaposlenosti odbornikov ne uspevajo. Tudi opreme nimajo. Za tečaje ni instruktorjev. Upajo na izboljšanje položaja v prihodnjem letu. PZ Makedonija ustanavlja PD v večjih mestih, v Skoplju, Debru, Bitolju, Prilepu, Velesu, Palanki in Kruševu, planinske organizacije delujejo potom sindikatov in tovarn; planinstvo se bori z istimi težavami kot v Srbiji in napreduje zelo počasi. Na Hrvatskem so od posveta na Šari ustanovili štiri nova društva, dve v Dalmaciji in dve v Hrvatskem Zagorju, vsa štiri dobro delujejo. Povsodi primanjkuje kadrov, poveza s sindikati je zadovoljliva, planinske skupine delujejo tudi po tovarnah, kombinatih in šolah. PD v Zagrebu, ki je štel 11.000 članov, so decentralizirali na ta način, da so osnovali v posameznih sindikatih planinske skupine. Izleti so dobro obiskani (od 60 — 100 članov). Nekatera PD vzdržujejo dobre stike z vasjo. S pridom uporabljajo v organizaciji starejše ljudi, ki se udeležujejo v planinskih skupinah tovarn, rudnikov itd. Delegat PZ Slovenije je poročal o razveseljivem razmahu planinstva v slovenski republiki, ki šteje že nad 30.000 članov. Zaradi tega se nameravajo ustanoviti planinske skupine zlasti v večjih društvi, ki imajo nad 1000 članov. Na Jesenicah, v Kranju, Mariboru in Celju so take skupine že osnovane. Po Šari je nastalo pet novih PD, sedem iniciativnih odborov pa snuje nove planinske organizacije. Največja paznja se posveča ustanavljanju planinskih skupin v kmetijskih zadrugah in v industrijskih središčih. Med 30.828 člani PZS je 19% delavcev, 6% kmetov, 33% nameščencev, 27% dijakov, 4% delovne mladine in 11% ostalih članov. V pogledu statistike in evidence je mogla podati konkretne podatke le PZS, ki je poleg že navedenih številk sporočila, da ima 19 alpinističnih odsekov s 117 člani in 291 pripravnikov, da so PD priredila 373 množičnih izletov s 15.291 udeleženci, da je bilo organiziranih letos 59 alpinističnih tečajev. Slovenski alpinisti so opravili 1360 letnih in zimskih vzponov. Žal moramo navesti tudi, da je reševalna služba posredovala v 31 primerih in da so slovenske gore zahtevale v tem letu 17 smrtnih žrtev. Ob zaključku leta bomo lahko postregli tudi s številkami o obisku koč ter kako so bili obiskovalci porazdeljeni po spolu, poklicu, letih in državni pripadnosti. Precej obširna debata se je nato razvila v sodelovanju z množičnimi organizacijami, ki v nobeni republiki docela ne zadovoljuje. Ponekod so ožji stiki z borci, drugod z ES, z mladino in AFŽ ter OF, vendar bo treba še dokaj truda, da bodo ti stiki tako tesni, kakor bi bilo v interesu planinstva zaželeno.

Sledila so poročila o gradnjah domov in planinskih zavetišč. PZ Srbija gradi dom na Besni Kobili in na Žuželju blizu Kruševca. PZ Hrvatska gradi osem objektov (Ravna gora, Ivanščica, Bila gora, Snežnik itd.). Pričela se je gradnja na Papuku, dela se na tem, da se obnove odnosno sezidajo planinske kočice na Kleku in Velebitu. V Makedoniji gradi planinske kočice Komitet za turizem in ne PZ. Dograjen je dom na Kopaoniku, pri Peristeru, koča na Ljubotenu je že skoraj gotova. V Bosni se zida sedem objektov in sicer na Javorniku pri Tuzli, na Igman planini, na Bjelašnici (dve koči), na Kordunu itd. V Sloveniji se je gradilo 18 koč, od tega sedem novih stavb (na Nanosu, pod Storžičem, na Pohorju, na Gorjancih, na Mali planini itd.). Po razgovoru o opremljenosti, ki naj bi se nabavljala po možnosti v lokalnih delavnicah in razdeljevala v prvi vrsti med alpiniste, reševalce in nato potrebnejše člane, so se zborovalci pogovarjali še o propagandi planinstva in o uporabi primernih sredstev za širjenje planinstva; nato je bilo posvetovanje prekinjeno ter se je nadaljevalo po kosilu z referati.

Najprej je tov. Tone Bučer obširno govoril o alpinistiki. Potem ko je razložil bistvo vrhunskega alpinizma ter njega važnost za dviganje obrambne sposobnosti državljanov, je predavatelj razpravljal o alpinističnih tečajih in vzgoji alpinističnih kadrov ter podčrtal nujnost instruktorskih tečajev in vežbalnih odprav v inozemstvo. Tov. ing. Dolar je nato predložil zborovalcem organizacijo reševalne službe ter priporočil PSJ, da izposluje izdatno materialno podporo tej važni instituciji. Sledil je referat o finančnem poslovanju v planinskih društvih (Ljubo Tiplič), nakar je tov. Pogačnik poročal o finančno-materialnem planiranju v PD, pri čemer se je zlasti pečal s plansko disciplino in z upravo planinskih domov. Nato je bil prečitan še obširni in temeljiti referat ing. Naceta Perka o gradnji planinskih domov. Na osnovi referatov in debate so bili nato sprejeti sklepi, ki določajo, da morajo posamezne republiške zveze posvetiti večjo pažnjo snovanju planinskih skupin v delovnih kolektivih in na vasi ter uvesti (po zgledu Slovenije) točno statistiko in evidenco. PSJ naj posreduje, da bodo pripomočki (orodje in oprema) v bodoče izdelani v boljši kakovosti. Dalje naj napravi PSJ predloge za pravilnik o tekmovanju. Ker PSJ za enkrat ne more izdajati svojega glasila, bo Planinski vestnik prinašal vesti in poročila o organizaciji in drugih problemih planinstva iz vse države ter objavljal enotna navodila za delo; PSJ pa bo izdajal bilten o najvažnejših odločbah in ukrepih. Potrebno je takoj pristopiti k organizaciji velike planinske razstave. Glede finančno-materialnega poslovanja je bilo sklenjeno, da naj PSJ zbere zadevne pravilnike republiških zvez ter izda pravilnik, ki naj bo obvezen za vse Zveze, in predpiše enotne obrazce za poslovanje, ki se tiče finančnega načrta in cen v planinskih domovih. Finančni plan obsega rekvizite, prehrano v planinskih kočah in pogonsko gorivo, materialne izdatke za plačano osobje, režijo in dobiček, (ki ne sme presegati 10%). PSJ naj izda tudi enotne predpise glede knjigovodstva, inventure itd. Republiške zveze naj prirejajo tečaje za strokovno usposabljanje oskrbnikov. Pri gradnji planinskih domov naj se najprej analizirajo potrebe in ugotovi namen zgradbe, nato sestavi točen gradbeni načrt in postavi dober strokovnjak za gradbenega vodjo in gradbeni odbor, ki vodi delo in nadzira izvedbo gradbenega načrta. Na osnovi praktičnih izkušenj naj se ukrene vse potrebno za notranjo opremo stavb in organizira prostovoljno delo in delovne brigade. V letu 1950 naj se organizira ekipa najboljših alpinistov, ki naj odide v inozemske gore zaradi tehnične izpopolnitve in zunanjepolitične propagande našega alpinizma. PSJ naj poglobi propagando za alpinistiko in preskrbi primerno opremo in prehrano za vrhunske alpiniste. Dalje naj izdela načrt za zvezne alpinistične tečaje v letu 1950, za prehrano tečajnikov in zagotovi primerno število instruktorjev. Republiške zveze naj ustanove alpinistične tečaje povsod, kjer so za to dani pogoji. PSJ pošlje v mednarodni tečaj za reševanje ekipo iz članov reševalne službe, ki bodo na osnovi pridobljenega znanja izvežbali ostalo reševalno moštvo. Republiške zveze morajo organizirati reševalne baze povsod, kjer je to potrebno. Končno naj PSJ preskrbi, da bo ministrstvo za trgovino in preskrbo založilo planinske domove z zadostno in tečno hrano in naj izposluje pri komiteju za zakonodajo in izgradnjo oblasti uredbo, ki bo poškodbo markacij in poškodovanje planinskih naprav označila in kaznovala kot prekršek. Vsi omenjeni sklepi so bili sprejeti soglasno. Posvetovanje PSJ je bilo zaključeno s pozdravno brzojavko, ki so jo zborovalci poslali CK KPJ in v kateri z ogorčenjem obsojajo laži in nenačelno borbo Kominforma in podrejenih mu držav proti Jugoslaviji ter zagotavljajo svojo zvestobo maršalu Titu in neomajno pripravljenost za požrtvovalno delo v okviru petletke.

Redna letna skupščina Mednarodne unije alpinskih asociacij (Union Internationale des Associations d'Alpinisme). Redna letna skupščina Mednarodne unije alpinskih združenj je bila letos dne 9. in 10. julija v Praz dex Chamonixu pod Mt. Blancom. Jugoslavija, ki je članica izvršnega odbora te Unije in se njenih prireditev sicer redno udeležuje, je to pot morala izostati, ker je bila prošnja za potno dovoljenje prepozno vložena. Naš alpinizem je zato ob dragocene zveze in izkušnje, zlasti v pogledu modernega reševalnega materiala in tehnike ter glede predavanj, filmov in praktičnih demonstracij vrhunske plezalne tehnike v skali in ledu. Prav tako se naša delegata nista mogla udeležiti enomesečnega mednarodnega zbiževalnega in izpopolnjevalnega kurza za dovršene alpiniste, ki ga je organiziral Club Alpin Français v Ecole Nationale de Ski et d'Alpinisme. Namenjen je bil izpopolnitvi tehnike, izmenjavi izkušenj in vrhunskim turam v montblanski skupini. Jugoslavija bi morala imeti referat o modernih plezalnih vrveh. Zanj so v tečaju prijazno rezervirali dve mesti ob skrajno ugodnih pogojih.

Zato prinašamo o skupščini le kratko poročilo, izgubljeno pa bomo skušali nadomestiti na druge načine. Poskrbeli pa bomo tudi, da v bodoče do podobnih izgub ne bo več prišlo.

Unija združuje danes 23 asociacij v 18 državah in tako predstavlja okrog pol milijona alpinistov. Njen značaj je slejkoprej strogo apolitičen. Na seji izvršnega odbora je bil določen program skupščine. Na skupščini je bilo prisotnih devet držav: Francija, Svica, Italija, Belgija, Argentina, Grčija, Španija, Poljska in Čehoslovaška. Sprejeti so bili naslednji sklepi:

1. Leta 1950, po možnosti o binkošti, naj se organizira poseben tečaj izključno o gorskem reševanju in sicer tako v skali kot v snegu in ledu. Spomladni čas bo za to prikladen. Udeležba avstrijskih reševalcev z njihovim specialnim materialom je zaželjena. Kraj in organizator bosta naznanjena pozneje.

2. Na predlog izvršnega odbora naj vsaka asociacija — članica določi osebo, ki se naj osebno zanima za mednarodne odnose in ki bo dobivala poleg asociacije same vso dokumentacijo Unije. Na ta način naj bi se poživila aktivnost asociacij, povečalo zanimanje in udeležba na prireditvah Unije, odklonile večne težave z vizumi za nekatere asociacije.

3. Prihodnjo skupščino organizira Italija in sicer v Breuilu (pod Matterhornom) ali v Chamonixu (pod Mt. Blancem).

4. Lavinski kurz na Weissfluhjochu (Svica) bo v bodoče organiziral Švicarski alpski klub, udeležila se ga bo pa lahko vsaka članica Unije.

5. Unija bo organizirala izdajo koledarja alpskih prireditev, ki bi utegnile zanimati alpska združenja raznih dežel. Posredovala bo tudi udeležbo, če bo naprosena. V ta namen naj članice take prireditve Unije čimprej javijo.

6. Bibliografski indeks se mora izpopolniti. Zato naj vsaka članica pošlje po en izvod vsake alpske publikacije v centralno knjižnico Unije.

Naslednjega dne po skupščini je bila dopoldne na Aiguille de Brévent, ki je dosegljiva z vzpenjačo, obširna demonstracija reševanja s pomočjo avstrijskega specialnega materiala. Izvajali so jo učenci vojne visokogorske šole. Popoldne pa je znani francoski vodnik Armand Charlet s svojimi učenci na ledeniku Bossons praktično ilustriral predavanje o moderni tehniki v ledu, ki ga je s filmi in diapozitivi imel poznani alpinist in pisatelj M. Frendo, direktor francoske Nacionalne šole smučanja in alpinizma. O vsem je bila še diskusija, zvečer pa so delegati bili gostje Francoskega alpskega kluba.

Sestanek gorskih reševalcev PZS. Vzporedno s posvetom planincev Jugoslavije na Komni je bil v dneh 15. in 16. oktobra 1949 na Krvavcu posvet delegatov gorskih reševalcev iz Bovca, z Jesenic, iz Kranja, Ljubljane in Celja, ki so v živahnem razpravljanju nakazali nove smernice bodočega dela v korist planinske skupnosti. Reševalci se dobro zavedajo, da je treba pravilno usmeriti vse one, ki iščejo v gorah novih moči, sprostitev in prijetnega razvedrila. Smrtni primeri v Čopovem stebru v Severni steni Triglava, v Severni steni Spika in v Skalaški smeri Severne triglavske stene, ki so letos zahtevali žrtve med našimi alpinisti, se ne smejo več ponoviti. Petdeset planinskih nesreč v letošnjem letu, med njimi dvajset smrtnih žrtev, je rezultat podcenjevanja objektivne nevarnosti, precenjevanja lastnih moči in sposobnosti in nepravilnega odnosa do te športne panoge. Tudi uničevanje gorske flore in pijanjevanje slabita našo gospodarsko zmogljivost in ovirata napredek planinstva. Organizacija Gorske reševalne službe pri Planinski zvezi Slovenije se je v zadnjih letih znatno izpopolnila in izboljšala, pri čemer so ji predvsem pomagali Zelezarna na Jesenicah, glavni odbor Rdečega križa Slovenije, planinska in fizikurna vodstva ter komite za turizem in gostinstvo. Delegati so sklenili, da je treba izboljšati in izpopolniti tehnično in sanitetno znanje vsakega posameznega reševalca in samostojno iskati nove vire tehničnega materiala, ki je nujno potreben za uspešne reševalne akcije. Znanje v sanitetni službi si bodo gorski reševalci izpopolnili z izdajo skript, ki jih bodo uporabljali tečajniki tudi pri polaganju izpitov. Da bi bile reševalne akcije in obveščevalna služba čim popolnejše in uspešnejše, bodo naši reševalci odšli v inozemstvo, kjer se bodo seznanili z vsemi sodobnimi pridobitvami. Ker so primeri planinskih nesreč tudi v drugih naših republikah, bodo naši reševalci še v letošnjem letu organizirali v raznih predelih države gorsko reševalno službo. Nadalje je bilo sklenjeno, da mora biti tesnejše sodelovanje z markacijskim odsekom pri PZS, ker slabo označena in nezavarovana planinska pota večkrat povzročajo nesreče. Ob zaključku posveta sta zastopnik komiteja za fizikurno pri vladi LRS, dr. Danilo Dougan,

in zastopnik Planinske zveze Jugoslavije pozdravila zbor reševalcev, izrekla priznanje za izvršeno delo, hkrati pa obljubila vso pomoč gorski reševalni službi.

Medrepubliški pohod po planinah BiH. Planinska zveza Jugoslavije je priporočila letos organizacijo medrepubliških pohodov, katerih namen je izmenjava izkušenj, preučevanje planinstva v posameznih republikah in spoznavanje manj znanih naravnih lepot naše domovine. V tem okviru je Planinski savez BiH organiziral od

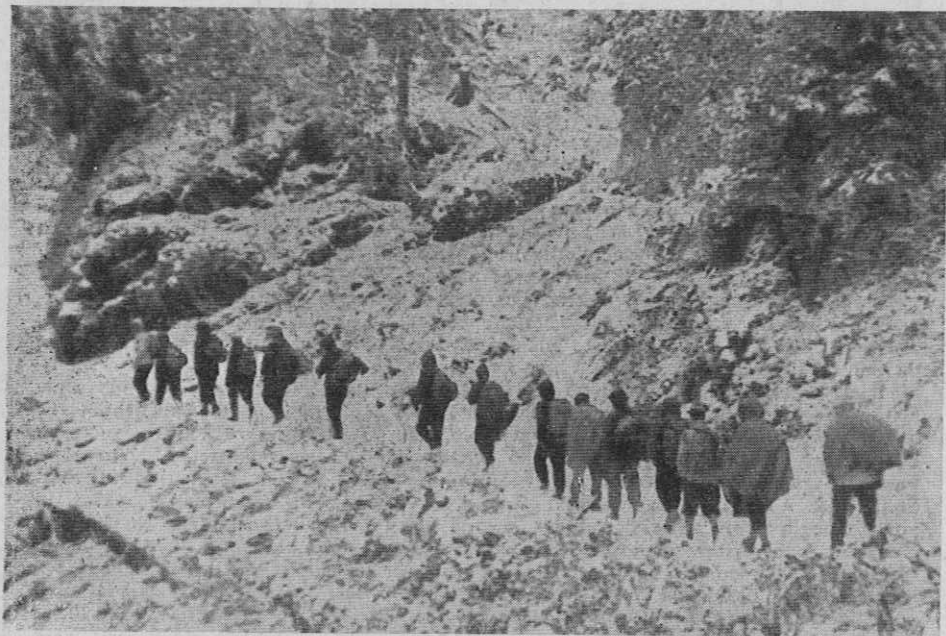

Pohod po planinah Bosne. Alpinisti iz vseh jugoslovanskih republik pred kočo na Trèbeviču

2. do 9. novembra 1949 medrepubliški pohod po Bjelašnici in Jahorini. Izletniki so prvi dan opravili pot iz Sarajeva preko mesta Pazarića ter se v megli in snegu povzpeli na Mrtvanje (okrog 1300 m), kjer so prenočili v planinski koči. Odtod so odšli na Stanare, kjer se v višini okrog 1600 m gradi največji planinski dom na Bjelašnici, ki bo imel prostora za šestdeset oseb. Isti dan so nadaljevali turo v snežnem metežu preko Sitnika (kjer se tudi gradi planinska koča) in Kara Mustafinega Čaira na planino Javornik in do Hrasniškega Stana (koča PD Bjelašnica), kjer so pa deseturnem maršu prenočili. Tretji dan so še vedno v snegu in dežju prehodili pot od Hrasniškega stana do vrela Bosne ter si pri tem ogledali nekatere izmed 77 izvirov te reke. Še isti dan so prišli izletniki v Ilidže (znano kopališče pri Sarajevu) ter preko Sarajeva do koče na Trèbeviču (1629 m), kjer so prenočili. Četrty dan so počivali zaradi poslabšanja že itak slabega vremena na Trèbeviču, kjer so si ogledali skakalnico na Brusu in smuški svet v okolici koče; naslednji dan so sestopili v Sarajevo.

Pohoda so se udeležile (razen Črnogorcev) vse zveze. Planinsko zvezo Slovenije je zastopala tročlanska skupina. Kljub slabim vremenskim prilikam, dežju in snegu je zaradi brezhibne organizacije pohod vsestransko uspel. Udeleženci so imeli priliko spoznati na eni strani izredno gostoljubnost in pozornost vodstva pohoda napram vsem ekipam, na drugi strani pa ustvarjalni polet bosanskih planincev; saj samo v območju Bjelašnice stojijo že štiri, v letošnjem letu dograjene planinske postojanke.

Po opravljenem pohodu je slovenska ekipa priredila predavanje, povezano s predvajanjem skioptičnih slik iz domačih in tujih gora. To prvo povojno planinsko predavanje v Sarajevu je vzbudilo v nabito polni dvorani veliko pozornost.

Po bosanskih planinah: Med maršem

K N J I G E I N R E V I J E

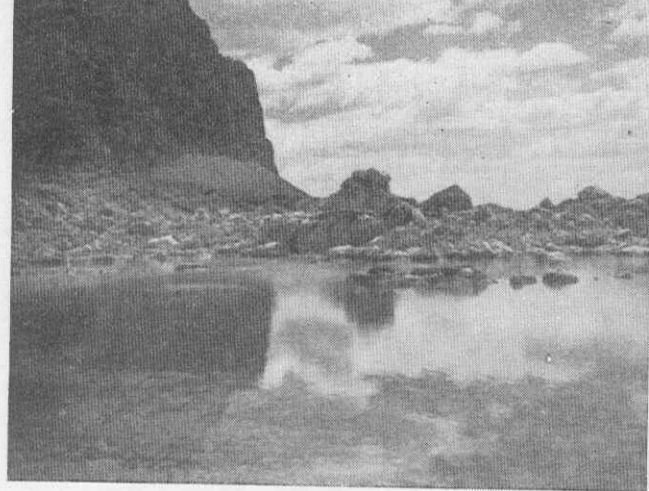
Alpinisme. Zopet enkrat smo z veseljem pregledali četrtletno številko (sept. 1949) glasila visokogorske skupine francoskega alpskega kluba. To pot prinaša revija na uvodnem mestu poročilo našega napol rojaka Ervina Schneiderja o „Cordillieri Blanci“, ki je po avtorjevem zatrdilu eden najlepših gorskih masivov v tropskem pasu zemeljske oble. Je 150 km oddaljen od zapadne obale Južne Amerike in doseza v najvišjem vrhu, Huascaranu, višino 6768 m. Schneider sam je bil med prvimi zmagovalci tega vršaca (1932), povzpел pa se je tudi na druge šesttisočake v tej andski verigi in je zato poklican, da daje strokovni pregled te gorske skupine. Sledi članek Ali de Szepessy — Schaurek-a o švicarski akademski ekspediciji v Cordillero Bianco v letu 1948. Švicarska odprava je poleg raznih štiri- in pettisočakov po težkem boju osvojila dvoglavi vrh Pucaranta (6147 m) in Nevado Santa Cruz (6259 m). Jean Conzy razpravlja o opredeljevanju gora in vzponov po težavnostnih stopnjah, torej o predmetu, ki vzbuja v vseh večjih alpinističnih združenjih posebno zanimanje. Članek je znanstveno temeljit in bi utegnil (v prevodu) služiti našim alpinistom kot osnova za končno resno debato o tem problemu in privedi do definitivnih in za presojo naših vzponov merodajnih ugotovitev in predpisov. Obširen je prikaz novih prvenstvenih vzponov v (Francoskih) Zapadnih Alpah, tako v Chamonixskih Iglah, kakor tudi v skupini Mont Blanca (Mont Maudit, Grandes Jorasses, Mont Blanc du Tacul itd.), pa tudi v Vzhodnih Alpah (Karwendel, Wetterstein) in Dolomitih. Iz Himalaje je zabeležena vest, da je Francoz Robert Waltel opravil tretji vzpon na Panhunri (7127 m) ter da so René Dittert in Alfred Sutter z vodnikom Jakobom Pargätzi prvenstveno zmagali ponosni sedemtisočak Pyramid Peak (7132 m), ki mu pa niso mogli stopiti na najvišji, 20 m visoki, iz ledenega stolpa obstoječi vrh. Med knjigami se pohvalno omenjajo Gervasuttijeve Scalate nelle Alpi, neugodno ocenjuje J. R. Ullmana gorski roman „Beli stolp“ ter poroča o nam že znanem „Mont Cervinu“, s katerim se je Charles Gos poslovil od gora in sveta.

A. B.

Planinar se imenuje tretji planinski mesečnik, ki izhaja v Jugoslaviji. List se označuje samo kot „bilten“, vendar že prvi dve številki glasila, ki ga izdaja Planinska zveza Bosne in Hercegovine, kažeta, da bo postal Planinar dober drug Planinskega vestnika in hrvatske revije „Naše planine“ ter bo bistveno prispeval k širjenju planinstva in bratski republiki. Na vprašanje: „Zakaj izhajamo?“ odgovarja „Planinar“ na uvodnem mestu 1. številke, da hoče vzdrževati nagel kontakt s posameznimi društvi svojega področja, objavljati v listu vesti in navodila za delo in posvečati posebno pažnjo propagandi planinstva in prirodnih lepot Bosne in Hercegovine. Na prvih straneh čitamo statut PSJ in vzorec pravil za planinska društva, pa tudi že navodila za gradnjo planinskih koč in markiranje potov ter predpise o znižani voznini na železnici, o delu in organizaciji planinskih skupin, o prvi pomoči itd. V članku „U čemu je planinarstvo?“ je Marko Ilić povedal sicer nekatere pravilne in koristne stvari, je pa močno spodrsnil v odstavku, kjer z dokaj suvereno gesto odklanja alpinizem: „Sve što je skupčano sa očitom oposnošću, ne može spadati u planinarstvo. To može biti čisti sport, ali on s planinarstvom nema ništa zajedničkog. Može samo da mu škodi.“ Kaj naj rečemo k temu naziranju iz leta 1850? — Uredništvo „Planinarja“ pozivlje na diskusijo, ne bo škodilo, če kateri izmed naših vodilnih alpinistov poseže vanjo in nekoliko razčisti očitno motno in zmotno mišljenje tega avtorja. Iz 2. številke „Planinarja“ izvemo, da je dobila PzBiH novo kočjo na Hrasničkom stanu (na Igmanu), ki bo pomembna tudi za smučarstvo. Obširno se poroča o priručniku „Zaznamovanje planinskih potov“, ki ga je napisal ing. Rat. Stefanović, v Sloveniji znani srbski alpinist in pisatelj. PD Jahorina je markiralo poleg mnogih potov v Bosni tudi dostope na glavne vrhove Durmitorja. Končno naj omenimo še otvoritev planinske kočje na „Svatovcu“ pri Lukavcu (470 m), ki lahko sprejme do 30 planincev in bo služila kot izhodišče za daljše gorske izlete. Pozdravljamo novo planinsko glasilo in se veselimo, da nam bo prinašalo redna, dosedaj tako pogoščena poročila iz prelepih bosansko-hercegovskih gorskih področij. A. B.

Českoslovaško zemljepisno društvo (Československá společnost zemepisná) nam kljub oficijelni sovražnosti českoslovaškega tiska še vedno redno pošilja svojo poljudnoznanstveno zemljepisno in potopisno revijo „Zemepisny magazin“, ki prinaša v mesečnih zvezkih zanimive, aktualne članke in poročila iz vsega sveta. So to po večini českoslovaški geografi, potopisci in naravoslovci, ki v kratkih, z mnogimi lepimi slikami opremljenih člankih opisujejo tuje kraje in ljudi, njih delo in življenje, njih šege in običaje, pa tudi njih gospodarska in politična stremeljenja. Mnogi teh člankov se bavijo s českoslovaško zemljo in ljudstvom, dokaj prostora je odmerjenega slovanskim državam. Nekaj naslovov iz bogatega gradiva naj predoči raznovrstnost in zanimivost obravnavanih predmetov: Oranžerije v Tunisu, Paumotu, Martinique, Delo izpreminja lice Zapadne Slovaške, V Nubiji, Sovjetski veleribiči, Meksikanski Indijanci, Rudokopi v Iranu, Oaza z 200.000 datljevimi drevesi, Dr. Holub in arheologija Južne Afrike, Gadjia farma v Braziliji, Zoogeografija pred Darwinom, Peš po Južni Albaniji, Cedrovi pragozdovi Alžira, Monako, biser Riviere itd. Iz Jugoslavije je precej prispevkov, na primer Mostar, srce Hercegovine (St. Vozel); Sv. Eufemija (na Rabu); Na Jadranu (Reka); Moščenica; Zagreb; Hvar včeraj in danes; V mestu pesmi (Mostar) itd. Tudi razna gorstva sveta so zastopana; Odprava v maloazijske gore; V neznanih gorah Macedonije (dr. L. Heyrovsky); Osvojeni sedemtisočaki Vzpon na Etno; Vzpon na Užbo; Na najvišjo goro Evrope (Zgodovina osvojitve Mont Blanca); Ardeni, gore in gozdovi; V zemlji ledenikov in ognjenikov itd. Revija ima rubriko „Okrog sveta“ z mnogimi drobnimi novicami in informacijami od vsepovsod in prinaša mnogo risb in zemljevidov, ki odlično ponazarjajo obravnavana področja.

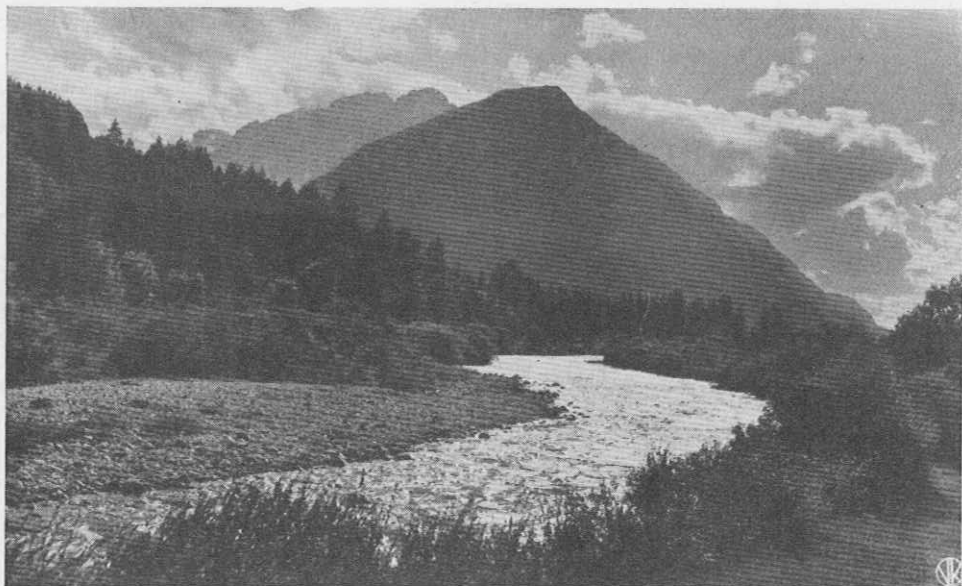
Poleg revije smo prejeli tudi nekaj knjig, ki jih Českoslovaško zemljepisno društvo izdaja zaradi popularizacije geografske vede. So to brošure „Marko Polo“, ki se peča z opisom Azije pred potovanji slavnega svetovnega popotnika in poroča o Marku Polu v češki literaturi. Druga knjiga „Prvi sestop v Macoho“, podaja zgodovino odkritja znamenitega kraškega brezna na Moravskem in podrobno opisuje prvi „spust“ v jamo leta 1723. Končno je treba omeniti še obširno razpravo Josefa Kunskega „Blokdiagram“, ki razlaga nastanek in bistro „zemljepisnih narisov“, ki podajajo prostorno sliko pokrajine in na krajih ponazorujejo tudi nje geološko zgradbo ter se dandanes zaradi svoje preprostosti in nazornosti mnogo uporabljajo za ilustracijo geoloških in geografskih razprav in učbenikov. A. B.

Triglavska jezera

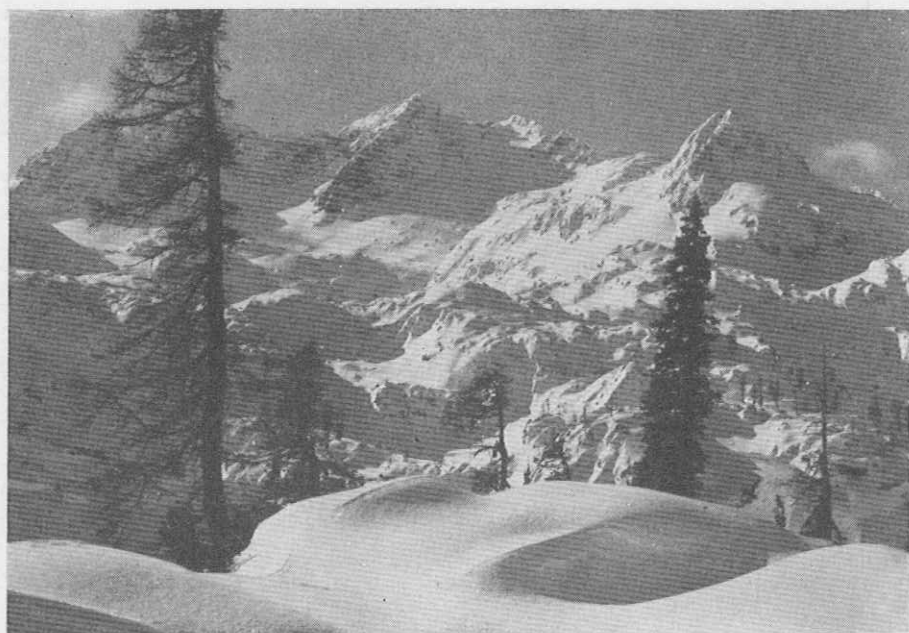
Foto Boris Ostan

Dolina Zgornje Save

Foto V. Kunc

Podrta gora s Komne

Foto Janko Ravnik

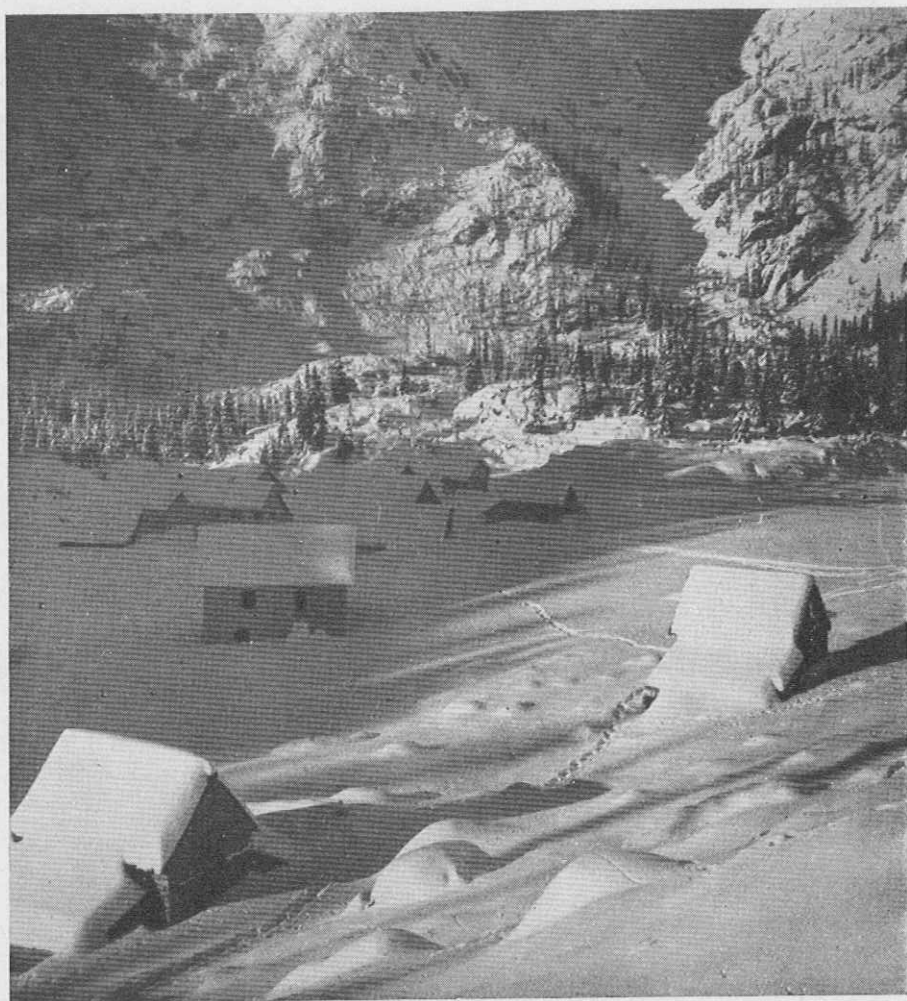
Jalovec

Foto Marjan Keršič

Kočna in Storžič z Mrzle gore

Foto Marjan Lipovšek

Planina v Lazu (Bohinj)

Foto Marjan Lipovšek

**Če prihraniš mesečno
imaš na koncu leta**

**din 100-
din 1200-**

In to je že nekaj!

Če varčuješ z življenjskim zavarovanjem, prejmejo svojci ob morebitni Tvoji smrti vso zavarovalno vsoto.

In to je mnogo več!

Če torej zavaruješ svoje življenje, hraniš zase, za doto hčerki, za svoj priboljšek v starosti; v primeru morebitne Tvoje pre-rane smrti pa svojo družino, ki bi jo ta nesreča že itak hudo prizadela, obvaruješ vsaj materialnih skrbi.

**Z življenjskim zavarovanjem
sodeluješ pri skupnih naporih za lepše in boljše življenje delovnih ljudi!**

vse to
zavaruje

**DRŽAVNI
ZAVAROVALNI ZAVOD**

življenje, nezgode, chomage, strojelom, avto, jamstvo, transport

Požar, vlom, steklo, zvonove, živino, točo

LJUBLJANA

*Vam nudi fizikturne
potrebišćine
za vse panoge
športa*